

64
K379 2

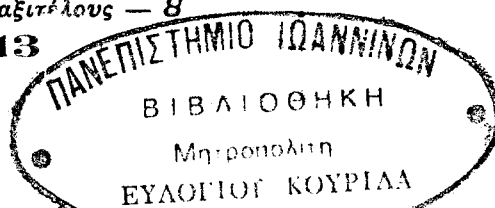
Αριθ. ελ. 457410

Γ. Α. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙ
ΟΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ
ΤΩΝ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ
ΕΠΑΓΟΓΗΣ ΚΟΥΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΑΥΡΙΩΤΩΝ
ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΒΑΚΟΥΦΙΩΝ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Δ. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΚΑΙ Δ. ΔΕΛΗ
8 — Ὀδὸς Πραξιτέλους — 8
1913

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

Οἱ Μωαμεθανοὶ ὀνομάζουσι τὴν θρησκείαν των Ἰσλάμ, τὸ ὅποῖον Ἀραβιστὶ σημαίνει «τελείαν ὑποταγὴν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Θεόν».

Προσβέουσιν ὅτι ὁ Θεός, ὅστις εἶνε πηγὴ πάσης νομοθεσίας, διανοίξας τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας εἰς τὸν ἐλκεκτόν του λαόν, διὰ τὸν καθοδηγήσῃ εἰς τὴν νέαν ταύτην ὁδόν, διέγραψε κανόνας περιεχομένους, τὸ μὲν εἰς τὸ Κοράνιον, τὸ δὲ εἰς τοὺς ἔμπνευσμένους λόγους καὶ πράξεις τοῦ προφήτου του.

Τὸ Κοράνιον ἢ «ἡ Βίβλος» εἶνε συλλογὴ Κεφαλαίων, τὰ ὅποια, κατ' αὐτοὺς, ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς εἰς χωριστὰ φύλλα διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὸν τελευταῖον καὶ μέγιστον τῶν Προφητῶν του, τὸν Μωάμεθ.

Οἱ δὲ ἀπομνημονευθέντες καὶ μεταβιβασθέντες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν λόγοι καὶ πράξεις τοῦ προφήτου, ἀποτελοῦσι τὴν Ἱερὰν παράδοσιν (Χαδὶς), καὶ θεωροῦνται ὡς ἐπεξηγήσεις καὶ ἐπικυρώσεις τοῦ Κορανίου.

Ἡ οὕτω χαραχθεῖσα νέα αὕτη ὁδὸς τῆς σωτηρίας, λέγεται Σε-ριάτ, ἐκ τῆς Ἀραβικῆς ρίζης Σέρ, «ρυμοτομεῖν.» Ἐντεῦθεν ὠνομάσθη Σερί, τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ ἀφορώντων εἴτε τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν τῆς νέας θρησκείας, εἴτε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν πιστῶν.

Κυρία βάσις τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας ἅμα καὶ πολιτικῆς νομοθεσίας εἶνε τὸ Κοράνιον, συμπληρωτικαὶ δὲ πηγαὶ εἶνε:

α') Τὰ Χαδὶς, ἥτοι αἱ παραδόσεις περὶ τῶν λόγων καὶ πράξεων τοῦ προφήτου· τὸ σύνολον τῶν κανόνων, τῶν μεταβιβασθέν-

των διὰ τῆς παραδόσεως (Χαδὶς) καὶ οἵτινες συνελέγησαν καὶ ἐβειβαιώθη τὸ κῆρος των, λέγεται κοινῶς Σουννά· ἐπομένως ἡ δευτέρα μετὰ τὸ Κοράνιον πηγὴ, συμπληρωτικὴ θεωρουμένη αὐτοῦ, εἶνε τὸ Σουννά.

β') Τὸ Ἰδξμαῖ — συμμέτ, ἵτοι τὸ σύνολον τῶν ἀποφάσεων καὶ γνωμοδοτήσεων τῶν τεσσάρων πρώτων διαδόχων τοῦ Μωάμεθ, ἵτοι τῶν τεσσάρων πρώτων μετ' αὐτὸν Καλιφῶν.

γ') Τὸ Οὔρφη, ἵτοι ἡ νεώτερα νομοθεσία δι' ἧς συμπληροῦνται τὰ κενά, ἀναπληροῦται ἡ σιωπὴ τῶν ἄλλων πηγῶν ἢ θεραπεύονται νέαι ἀνάγκαι. Οἱ τοιοῦτοι νεώτεροι Κανονισμοὶ ἢ Νόμοι, σὺν τῷ χρόνῳ αὐξηθέντες καὶ συνεπέα νέων γεννηθεισῶν ἀναγκῶν καὶ περιστάσεων πολλαπλασιασθέντες, ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ πρώτου προικίσαντος τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν διὰ πολιτικῆς νομοθεσίας Ἀλλαεδδὶν (ἀδελφὸς τοῦ Σουλτάνου Ὀρχάν) Κανούν, ἐκ τῆς ἐλληνικῆς λέξεως «Κανών», ἡ δὲ συλλογὴ αὐτῶν «Καννουναμὲ» ὅπερ σημαίνει δίκαιον ἐφορῶν τὰ δημόσια πράγματα.

Ἡδὴ ἡ ἐπίσημος Συλλογὴ τῶν τοιούτων Νόμων ἐν τῇ Τουρκικῇ ἐπικρατεῖα καλεῖται «Δουστούρ».

Ἡ νέα θρησκεία εἶχε δύο θεμελιώδεις ἀρχάς α') τὴν περὶ τοῦ πεπρωμένου πίστιν, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ ἐκουσία καὶ ἀπόλυτος πεποίθησις, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶνε ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ καὶ β') τὴν ἀδιάσπαστον συνοχήν, ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν, καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν διατάξεων, ἵτοι τὴν διὰ θρησκευτικῶν ἀφορισμῶν διατύπωσιν τῶν κανόνων τῶν διεπόντων τὸν τε δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν πιστῶν. Ἐπομένως τὸ σύστημα ὑπῆρξεν ἀπολύτως θεοκρατικόν, καὶ εἶχε φυσικὴν συνέπειαν τὴν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον συγκέντρωσιν τῆς τε πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας, ἵτοι τῆς τε θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς.

Εἶνε φανερόν ὅτι διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων ἰδρύθη, ἰσχυροποιήθη καὶ ἐπεξετάθη ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν διαδόχων του.

Ἐπομένως ἡ θεολογία καὶ ἡ νομικὴ ἐπιστήμη εἶνε μία παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις. Ὅταν οὔτοι λέγουσιν «Ἰλμι σέρ» γνῶσις τοῦ

Νόμου, ἐννοοῦσι τὴν ἐπιστήμην, ἣτις ἔχει ἀντικείμενον τὸ σύνολον τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν κανόνων, τῶν ἀφορῶντων, εἴτε τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ τὰ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐξασκήσεως, εἴτε τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον.

Τὸ Κοράνιον καὶ αἱ δύο ἄλλαι ἀρχαὶ πηγαί, ἥτοι τὸ Χαδīs καὶ τὸ Ἰδξμαῖ—οὐμέτ, περιέχουσιν ἀναμιῖξ ἐγκατεσπαρμένα θρησκευτικὰ δόγματα, πρακτικῆς ἀσκήσεως τῆς θρησκείας κανόνες, ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου διατάξεις, ὡς καὶ κανόνες ἀκόμῃ κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς, ἐν τοιαύτῃ ἀλληλοσυνοχῇ καὶ ἀλληλεξαρτήσει, καὶ ὑπὸ τοιαύτην συνολικὴν διατύπωσιν ὑπὸ μορφὴν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ, ὥστε θρησκεία καὶ πολιτικὸν δίκαιον εἶνε ἀδιαχώριστα, καὶ μόνον οἱ κανονισμοὶ τοῦ Οὐρφῆ ἢ Καννουνάμέ, ἐν τινι μέτρῳ, δύνανται νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τὸ Σερί, ὡς δίκαιον ἀνθρώπινον καὶ μεταβλητόν.

Ἄν δέ τις, ἐμπεποτισμένος μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐπιχειρήσῃ νὰ διακρίνῃ ὅρια μεταξὺ θρησκευτικῶν κανόνων καὶ πολιτικῆς νομοθεσίας, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, προφανῶς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ προσεγγίσῃ κἄν εἰς τὴν πραγματικὴν κατανόησιν τοῦ ἰδιορρυθμοῦ τούτου συστήματος, τοῦ ὁποίου ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις ἀπαιτεῖ, βαθεῖαν μὲν γνῶσιν τῶν πηγῶν τοῦ ἱεροῦ δικαίου καὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Μουσουλμάνων, πολλὴν δὲ πείραν καὶ ἀντίληψιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι παρὰ τοῖς ὁπαδοῖς τοῦ Ἰσλάμ.

Διὰ τοῦτο, λεπτότατον γεννᾶται ζήτημα νῦν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, προκειμένου νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰς ἐλευθερωθείσας χώρας ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία, πῶς θὰ πολιτευθῶμεν ἀπέναντι τῶν Μουσουλμάνων, εὐλόγως ἀξιούντων θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν, κατὰ τὴν διαγραφὴν τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἱεροῦ αὐτῶν νόμου ἀπέναντι τῆς ἐπιβαλλομένης καθολικότητος τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας.

Εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἑλλάς, χώρα ἀληθῶς φιλικῆ ἰθὺς, ἐν ἣ ἡ ἀνεξιθρησκεία φθάνει μέχρις ἀδικαιολογήτου ἀνοχῆς ἐνίοτε, οὐ μόνον θέλει ἀσφαλίσει τελείαν ἰσό-

τητα ἐν πᾶσιν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ καὶ θέλει σεβασθῇ καὶ περιφρουρήσῃ δεόντως κατὰ πάσης προσβολῆς τὴν θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, καὶ θέλει περιβάλῃ μὲ πᾶσαν ἐγγύησιν τὴν ἐλευθέραν ἀσκήσιν τῶν τῆς θρησκείας των.

Ποία ὅμως εἶνε ἡ ἔννοια τῆς θρησκευτικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐνασκήσεως τῶν τῆς θρησκείας, ἀπὸ Μουσουλμανικῆς ἀντιλήψεως; ἡ κατὰ τὴν ἰδικήν μας ἀντίληψιν, ἥτις διακρίνει τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις ἀπὸ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, θρησκευτικὴ ἀνεξαρτησία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοιαύτη παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς, παρ' οἷς κρατεῖ θεοκρατικὸν πνεῦμα, καὶ παρ' οἷς το Σεριάτ, ὁ Ἱερὸς Νόμος, εἶνε συγχρόνως καὶ Ἱερὰ Βίβλος καὶ ἡ κυρία πηγὴ καὶ βάσις τῆς ὅλης πολιτικῆς νομοθεσίας. Εἶνε προφανὲς καὶ ἀναμφισβήτητον ὅτι λόγοι πολιτικοὶ καὶ λόγοι οἰκονομικοὶ ἐπιβάλλουν τὴν συγκράτησιν τῶν Μωαμεθανικῶν πληθυσμῶν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὴν πρόληψιν παντὸς αἰτίου μεταναστεύσεώς των· πρὸς τοῦτο ἀνάγκη παρίσταται ὅπως περιφρουρηθῇ ἡ θρησκευτικὴ των ἀνεξαρτησία, ὥς αὐτοὶ τὴν ἀντιλαμβάνονται, διὰ τῆς ἀνοχῆς ἡμῶν ὅπως, εἰς ὀρισμένας μεταξὺ των σχέσεις, ἔχουν ἰσχὺν καὶ ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ νόμου. Πρὸς καθορισμὸν ὅμως τῶν θεμάτων καὶ περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐνδείκνυνται νὰ ἀνεχθῶμεν τὴν ἰσχὺν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων καὶ διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἐπιβάλλεται ἵνα, ἐν γνώσει τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἱεροῦ τῶν Μουσουλμάνων δικαίου, μελετηθῇ καὶ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα, μέχρι τίνος σημείου ἡ εἰσχώρησις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν Ἑλληνικῶν νόμων, εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων σχέσεις, δὲν ἤθελε θεωρηθῇ παρ' αὐτῶν ὡς πᾶσις τῆς θρησκευτικῆς των συνειδήσεως, καὶ περιορισμὸς τῆς θρησκευτικῆς των ἐλευθερίας.

Διὰ τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν τοῦ θέματος τούτου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ διὰ τοῦ Κορανίου, καὶ τοῦ Ἱεροῦ ἐν γένει Νόμου, διήκουσα ἀρχὴ εἶνε ὅτι, «ὁ Μουσουλμᾶνος εἶνε ὁ μόνος κάτοχος τῆς ἀληθείας, προορισθεὶς ἄνωθεν νὰ μεταστρέψῃ τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν νέαν ἀληθῆ θρησκείαν». Ἐν Κεφαλαίῳ ΙΘ' ἔδαφ. 29 τοῦ Κορανίου, ὡς ἐξῆς ὁ Προφήτης ἐπιτάσσει τῷ πιστῷ· «Μά-

χου κατὰ τῶν μὴ πιστευόντων τῷ Ἀλλάχ, ἕως οὗτου ἕκαστος αὐτῶν ἐπονειδίστως ὑποβληθῇ εἰς κεφαλικὸν φόρον». Ὁ ἄπιστος δέον ἢ νὰ γίνῃ Μουσουλμᾶνος ἢ νὰ ὑποταχθῇ, ἄλλως πόλεμος ἐξοντώσεως θὰ διεξαχθῇ κατ' αὐτοῦ· μόνον λοιπὸν διὰ τῆς ὑποταγῆς, τασσόμενος ἐν ἡττονι τοῦ πστοῦ μοίρα, κερδίζει ζωὴν καὶ εἰρήνην ὃ μὴ ἀσπασθεὶς τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Κατὰ τὸ κρατοῦν ἄλλοτε πνεῦμα τοῦ Ἱεροῦ Νόμου δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν ἄπιστον νὰ φέρῃ τὸν αὐτὸν ἱματισμόν, ὃν φέρει ὁ Μουσουλμᾶνος, οὔτε νὰ ἔχῃ ὑψηλότεραν ἢ πολυτελεστέραν αὐτοῦ οἰκίαν.

Ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τοιούτων ιδεῶν καὶ τοιούτων παραδόσεων, ἔρχεται νῦν ὁ Μουσουλμᾶνος, ὅστις ἦτο ὁ κρατῶν, ὁ κυρίαρχος τοῦ χριστιανοῦ, νὰ ζήσῃ ὡς ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς χριστιανούς· ἡ ιδέα τῆς ἰσότητος δυσκόλως εἰσχωρεῖ εἰς τὸ πνεῦμά του· κατὰ τὴν ἀντίληψίν του πρόκειται ἀπὸ δεσπότης, ἢ ἀπλῶς ἐπικρατῶν, νὰ γίνῃ δοῦλος ἢ ὑποδεέστερος τοῦ χριστιανοῦ· ὁ Μουσουλμᾶνος ἴσος μὲ τὸν ἄπιστον, ἐξ οἰκείας διαθέσεως, δὲν γίνεται ποτέ, διότι αὐτὸ ἀντίκειται εἰς τὰς θεμελειώδεις ἀρχὰς τοῦ κατ' αὐτὸν διακαίου.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ κακίζωμεν τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀντιλήψει, διότι αὕτη εἶνε ὀρθὴ καὶ δικαία κατὰ τὴν πίστιν των. Ἀφοῦ πιστεύουσιν ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ Ἰσλάμ εἶνε ἡ μόνη ἀληθής, καὶ ὅτι οἱ εἰς ταύτην πιστεύοντες δικαιοῦνται καὶ ὀφείλουν, ἢ νὰ μεταστρέψουν εἰς αὐτὴν τοὺς ἀπίστους, ἢ νὰ καταστήσουν φόρου ὑποτελεῖς τοὺς μὴ ἀποδεχομένους αὐτήν, εἶνε πρόδηλον ὅτι τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἐπικρατήσεώς των ἀπέναντι τῶν χριστιανῶν εἶνε συνυφασμένον μὲ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν των ὡς Μουσουλμᾶνων.

Πλάνη καὶ αὐταπάτη, ἂν μὴ δολερὰ προσποιήσις, ἦτο ἡ ἐπιχείρησις τῶν Νεοτούρκων πρὸς εἰσαγωγὴν ἰσοπολιτείας μεταξὺ πιστῶν καὶ ἀπίστων· ἐὰν τοῦτο ἐπετυχάνετο, δὲν θὰ εἶχε πλεονέκτημα ὑπάρξεως ἡ Ὀθωμανικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν κατακεκτημένων καὶ ὑπὸ χριστιανῶν ἐν πλειονότητι κατοικουμένων χωρῶν, καὶ τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος ἔδει νὰ διαλυθῇ· διότι τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑν ἔθνος, ἥτοι ἓνα λαὸν ἔχοντα

μίαν κοινήν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἀλλ' ἀπὸ λαοῦ; διαφόρου ἐθνικῆς καταγωγῆς, ἔχοντες μίαν κοινήν θρησκευτικὴν συνείδησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θρησκεία τῶν καθιεροῦ ἀδιαχώριστον συνοχὴν καὶ ἀμειψιβαίαν ἐξόρτησιν καὶ συμπληρώσιν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων, συγκεντροῦσα ἐν χερσὶν ἑνὸς ἀρχηγοῦ, τοῦ Καλίφου, τὴν τε πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἡ συνοχὴ τοῦ Κράτους στηρίζεται εἰς τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπικράτησιν τῶν πρεσβευόντων καὶ ἑνασκούντων τὴν θρησκείαν ταύτην ἐπὶ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν.

Τὸ Κράτος εἶνε ὁ Ἰσλαμισμὸς· οἱ ἄλλοι εἶνε ραγιάδες, ὄντα κατώτερα, μὴ μετέχοντα τοῦ δημοσίου βίου καὶ τοῦ ἱεροῦ δικαίου· ἂν καὶ τὰ ὄντα ταῦτα ἐξομοιωθῶσι μὲ τὸν Μουσουλμάνον, χωρὶς νὰ γίνωσι Μουσουλμάνοι, ὅλον τὸ οἰκοδόμημα καταρῶσει. Ὁρθῶς λοιπὸν οἱ ἀληθεῖς Μουσουλμάνοι δὲν ἀναγνωρίζουσι ποτε ἰσότητά μὲ τοὺς ἀπίστους, καὶ εἰς τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς περιφρονήσεως τῶν Μουσουλμάνων πρὸς τοὺς μὴ ἀσπασθέντας τὸν Ἰσλαμισμὸν, δέον ν' ἀποδώσῃ τις, κατὰ μέγα μέρος, τὸ ὅτι οἱ κατακτιτὰι ἀφῆκαν τοὺς κατακτηθέντας χριστιανικοὺς λαοὺς, νὰ κανονίζωσι τὰ τοῦ ἰδιαιτέρου βίου των, καὶ δὴ τὰ τῶν οἰκογενειακῶν καὶ τινων κληρονομικῶν σχέσεών των κλπ. κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους· φυσικὰ θὰ ἦτο ἀσυνεπὲς νὰ ὑποβάλωσι τὰς τοιαύτας σχέσεις τῶν ἀπίστων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ὁ ὁποῖος μόνον διὰ τὰς σχέσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν ἐδόθη.

ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοιούτων παραδόσεων, ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, πῶς δύνανται νὰ ἀνεχθῶσιν οἱ Μουσουλμάνοι νὰ ζῶσιν εἰς τόπον, ὅπου αὐτοὶ δὲν δεσπάζουν, ὅπου ὁ Ἱερὸς Νόμος δὲν εἶνε ὁ ρυθμιστὴς τῶν σχέσεων τῶν πιστῶν, τοῦναντίον δὲ κυρίαρχος καὶ δεσπότης εἶνε ὁ Βασιλεὺς τῶν ἀπίστων; Συνέπεια φυσικὴ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως εἶνε ἡ μετανάστευσις εἰς τὰς χώρας τοῦ Καλιφάτου, καὶ ἡ πείρα ἐβεβαίωσε τὸ γεγονὸς ἐν τε τῇ Θεσσαλίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Βοσνίᾳ κλπ, ὅπόθεν οἱ φανατικώτεροι ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν σωρηδὸν μετηνάστευσαν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῆς κυριαρχίας. Ἐν τούτοις εἶνε δυνατόν νὰ μείνουν εἰς τὰς ἀπαλλαγίσας τῆς κυριαρχίας των χώρας οἱ Μουσουλμάνοι, ἔστω καὶ προ-

σωρινῶς, συγκρατούμενοι εἰς τὴν ἀνοχὴν τῆς νέας καταστάσεως ἀπὸ τὸ βαθέως ἐρριζωμένον εἰς τὴν θρησκευτικὴν των συνείδησιν δόγμα τοῦ πεπρωμένου, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει τὴν ἐγκαρτέρησιν εἰς πᾶν τὸ συμβαῖνον, καθὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὀλίγη καλὴ θέλησις, συνδυάζει τὴν εἰς τὸ πεπρωμένον πίστιν μὲ τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας τῶν ὕλικῶν συμφερόντων, καὶ ὁ νοήμων Μουσουλμᾶνος, ἀναβάλλει τὴν μετανάστευσιν εἰς εὐθετώτερον καιρὸν, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ, ἐθιζόμενος εἰς τὴν νέαν κατάστασιν, παραιτεῖται αὐτῆς. (α)

Ἐφ' ὅσον δὲ παραμένει ἐν τῇ χριστιανοκρατουμένῃ χώρᾳ, συνεπεία τῆς προεκτεθείσης πίστεώς του, περὶ τοῦ ὅτι πᾶν ὅ,τι γίνεται ἤτο γεγραμμένον νὰ γίνη καὶ προέρχεται ἐκ τῆς ἀνξερευνήτου δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ (συντελουσῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ προσαίρου βίου), ἀναγνωρίζει τὴν ἐνάσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐν ᾗ τὸ πῶ κατοικεῖ, καὶ ὑπὸ ἄλλης μὴ Μουσουλμανικῆς ἀρχῆς, καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὰ κελεύσματά της· ἔφ' ὅσον ὅμως δὲν θίγεται ὁ ἐσώτερος αὐτοῦ βίος, καὶ δὲν παρακωλύεται ἡ κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον ρύθμισις τῶν σχέσεων καὶ πράξεων του ἐκείνων, αἵτινες εἶνε συνδεδεμέναι μὲ τὴν ὑπόστασίν του ὡς Μουσουλμάνου, καὶ μὲ τὴν θρησκευτικὴν συνείδησίν του. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀναμφισβητήτως νομίμου διαδοχῆς τὸ Καλιφᾶτον τοῦ Σουλτάνου τῶν Τούρκων (β) ἔπεται ὅτι δὲν ἀντι-

(α) Τὸ δόγμα τοῦ πεπρωμένου περιέχεται εἰς τὸ δογματικὸν μέρος τῆς πίστεως (Ἰλμ—Κελάμ) ὡς κύριον στοιχεῖον τῆς περὶ τῆς «Δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ» (ἀδαλέτ) διδασκαλίας κατὰ τοῦτο, αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἰσιν ἀμετακλήτως προσδιωρισμένα ἄνωθεν, καὶ ὁ ἀνθρώπος ὀφείλει νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν εἰμαρμένην. Τὸ δόγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Μωάμεθ διευτυπώθη χάριν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς τυφλῆς εἰς αὐτοὺς ὑποταγῆς τοῦ ὄχλου, παίζει σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Μουσουλμάνου, καὶ ἐπιδρᾷ οὐσιωδέστατα ἐπὶ τῶν ἰδεῶν, ἐνεργειῶν καὶ πράξεων αὐτοῦ.

(β) Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Καλιφᾶτον τοῦ Σουλτάνου τῶν Τούρκων δὲν εἶνε ἀναμφισβήτητον. Οἱ Σιῖται (αἵρεσις τῶν ὁπαδῶν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Μωάμεθ Ἀλῆ) ἀκολουθοῦντες τὸ περὶ διαδοχῆς τῶν Ἰμαῶν δόγμα

τίθεται ἄντικρυς εἰς τὰ δόγματα καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς ἑνασκή-
σεως τῆς θρησκείας τοῦ ὁ Μουσουλμάνος, ὑπείκων εἰς τὴν πολιτι-
κὴν ἐξουσίαν χριστιανοῦ κυριάρχου, ἐφ' ὅσον ἡ ἐξάρτησίς του ἀ-
πὸ τὸν κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον θρησκευτικὸν ἀρχηγόν του, καὶ ἡ
ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, δὲν παρακωλύεται.

Οὕτω τιθεμένου τοῦ ζητήματος, θέλει ἐξετασθῇ: ποῖοι κανό-
νες, ῥυθμίζοντες τὰ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Μωα-
μεθανῶν, ἐκ τῶν Θεοπέμπτων ῥημάτων τοῦ Κορανίου καὶ τῶν
ἱερῶν παραδόσεων (χαδὶς) ἀπορρέοντες, εἶνε δυνατόν νὰ τηρηθῶ-
σιν ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐφαρμογῇ μεταξὺ Μουσουλμάνων ἐν νέᾳ πραγμα-
τικῇ τάξει, ἥτοι ὑπὸ κυριαρχίαν Συνταγματικοῦ πολιτεύματος χρι-
στιανικοῦ Κράτους, χωρὶς νὰ προσβάλληται ἡ δημοσία τάξις,
καὶ χωρὶς νὰ διαταράσσεται ἡ ἐν ἁρμονικῇ συνόλῳ λειτουργία
τῶν ἐν τῷ Κράτει ἰσχυόντων Νόμων, δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δι-
καίου.

Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἐρευνηθῇ, ποῖοι εἶνε ἡ κυριώτεροι θεσμοὶ
καὶ κανόνες τοῦ κατὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν ζῆν καὶ διαῖναι, τῆς τη-
ρήσεως τῶν ὁποίων παρακωλυομένης, ὁ Μουσουλμάνος θεωρεῖ
καὶ πιστεύει ὅτι δὲν ἀπολαμβάνει τῆς ἐλευθερίας νὰ κανονίσῃ τὰ
τοῦ βίου του κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον. Μετὰ δὲ τὸν καθορισμὸν
τούτων θέλει προκύψει, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἀντίκεινται οἱ τοῖς εἰς τὴν
καθ' ἡμᾶς δημοσίαν τάξιν, καὶ δὲν προσβάλλωσι τυχὸν οὐσιῶδές τι
πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν συμφέρον, ὡς ἐπίσης θέλει ἐξετασθῇ καὶ
δειχθῇ μέχρι τίνος σημείου ὁ ἐγγῶριος καθολικὸς Νόμος δύναται
νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Μουσουλμανικῆς συνειδήσεως,
καὶ τἀνάπαλιν, ποίας ὑποχωρήσεις ὁ Ἱερὸς Νόμος δύναται νὰ

(Ἱμαμέ) μόνον εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλὴ ἀναγνωρίζουσι τὴν συνέχισιν
τῆς πνευματικῆς θρησκευτικῆς ἡγεμονίας, θεωροῦντες ἄρπαγας τοὺς ἐκ τῶν
γεννεῶν Ὁμεϊγὲ καὶ Ἀβασὴ διαδόχους τοῦ Καλιφάτου· ἔτι μᾶλλον ἀμφι-
σβητεῖται τὸ Καλιφάτον τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὁσμάν, ἀπλοῦ τιμαριούχου κα-
τὰ τὴν Ἐπίκτητον Φρυγίαν, γενομένου ἀνεξαρτήτου ἡγεμόνος κατὰ τὸν θά-
νατον Ἀλαεδδὶν τοῦ Γ', τελευταίου Καλίφου τοῦ Κράτους τῶν Σελτζουκι-
δῶν.

κάμη εἰς τὸ ἐγγώριον δίκαιον τῆς νέας Πολιτείας, διὰ τὰ ἑναρμολογῆ ἢ ἐκ παραλλήλου λειτουργία των.

Α'.

Τὸ δογματικὸν μέρος τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσχέρειαν. «Λὰ ἰλὰχ ἰλλαλάχ» ἦτοι «δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Θεόν» εἶνε τὸ θεμελιῶδες σύμβολον τῆς Μουσουλμανικῆς πίστεως. Μετὰ τὸ θεμελιῶδες τοῦτο δόγμα τοῦ «Ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ» ἄλλα δόγματα εἶνε τὰ ἐξῆς· «Ἡ Δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἦτοι τὸ «πεπρωμένον»· ἢ «ἀποστολὴ τῶν Προφητῶν»· ἢ «ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ»· παρὰ δὲ τοῖς Σίτταις καὶ ἡ «διαδοχὴ τῶν Ἰμαμῶν.» Ἀφοῦ ἀναγνωρίζεται ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός, καὶ τὸ αἶδιον καὶ ἀναρχον αὐτοῦ, ἡ δευτέρα παρουσία καὶ ἡ κατ' αὐτὴν κρίσις, καὶ δὴ καὶ οἱ Προφηταὶ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὡς ὁ τελευταῖος αὐτῶν πρὸ τοῦ Μωάμεθ, εἶνε φανερόν ὅτι, ὅχι μόνον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὴν καθεστῶσαν τάξιν ἢ ἐλευθέρᾳ πίστις καί, ἄνευ προθέσεως προσηλυτισμοῦ, διδασκαλία τῶν δογμάτων τούτων, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ σημεῖα ἐπαφῆς τῆς Μουσουλμανικῆς πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. (α)

Ἡ ἑξωτερικὴ λατρεία, ἦτοι οἱ κανόνες οἱ ἀφορῶντες τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, οὐς πᾶς πιστὸς ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ, ἐπίσης δὲν γεννᾷ δυσχερείας.

α) Ὁ Μωάμεθ, ὡς γνωστὸν, οὐ μόνον ἀναγνωρίζει τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Προφήτην, ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὑποστηρίζει (Κεφ. Δ' § 156)· ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δὲν τὸν ἐσταύρωσαν «ἀλλ' ἐν σῶμα φανταστικόν ἐξηπάτησε τὴν βαρβαρότητα των». Ἀποκρούει ὁμως τὴν Τριαδικὴν θεότητα, θεωρῶν αὐτὴν ὡς βλασφημίαν. Εἶνε φανερόν ὅτι δὲν εἶχε λάβει σαφὴ ἀντίληψιν τοῦ δόγματος τούτου, μὴ ἐπικοινωνήσας ἀμέσως πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐν Μέκκᾳ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐν Συρίᾳ αἰρετικῶν χριστιανῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν Σαβελλιανῶν καὶ Γνωστικῶν λαβὼν συγκεχυμένας ἐνδείξεις.

Τὰ θρησκευτικὰ κατήκοντα τῶν Μουσουλμάνων, διαγραφόμενα εἰς τὸ βιβλίον Ἰβαδάτ, εἰσὶ τὰ ἑξῆς: ὁ καθαρισμὸς (ἀπολούσεις, νίψεις), ἡ προσευχή, ὁ θρησκευτικὸς φόρος, ἡ νηστεία, ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων τόπων (Χάδζ) καὶ ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπολούσεων, τῆς προσευχῆς, τῆς νηστείας καὶ τῆς εἰς προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων ἀποδημίας, οὐδὲν κώλυμα δύναται νὰ παρεμβληθῇ, ὅφ' οἵανδὴποτε πολιτικὴν κατὰστασιν.

Ὁ θρησκευτικὸς φόρος (Ζεκιάτ) ἔχει καθιερωθῇ ὑπὸ τοῦ Κορρανίου ὑποχρεωτικὸς διὰ κάθε Μουσουλμάνον, καὶ εἶνε προωρισμένος διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἀπίστων πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν. Ἐν ταῖς ὑπερκανκασίαις ἐπαρχίαις τῆς Ῥωσσίας ὑπάρχει ὁ φόρος οὗτος μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Μουσουλμάνων, ὅχι ὅμως ὑποχρεωτικὸς, ἀλλὰ καταβάλλεται ὡς ἐκουσία εἰσφορὰ, καὶ χρησιμοποιεῖται δι' ἀμοιβὴν τῶν ἱεροδικῶν καὶ περίθαλψιν τῶν πτωχῶν, ἢ δι' ἐπίδομα πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ (σεΐδ'). Ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἐπίσης ἔχει καταργηθῇ ἀπὸ τοῦ Χάτι—Χουμαγιούν, καὶ ἔχει περιπέσει ὡς ἀχρηστία ὡς θεσμὸς ὑποχρεωτικὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον ἐκουσίων εἰσφορῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἢ θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων κλπ. ἀραιὰ καὶ σπανίως τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν.

Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν ἀπίστων, τῶν ἀρνούμενων νὰ γίνωσι Μουσουλμάνοι, ἢ νὰ ὑποταγῶσιν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, κατὰ τὴν αἵρεσιν τῶν Σιιτῶν εἶνε ἐπιβεβλημένον εἰς τοὺς πιστοὺς καθήκον· οἱ Ἀζεμίται ὅμως, εἰς ἣν αἵρεσιν ἀνήκουν οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, δὲν θεωροῦσιν ἐπιβεβλημένον τὸ πολεμεῖν, ἐφ' ὅσον δὲν κηρυχθῇ ἐξ ἄλλων σπουδαίων λόγων ὁ κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμος· ἡ εἰρήνη ἢ ἀνακωχὴ δύναται νὰ ἐξακολουθῇ ἀορίστως, ἐφ' ὅσον δὲν γεννηθῶσιν λόγοι σοβαροὶ δικαιολογοῦντες τὸν πόλεμον.

Ἐννοεῖται ὅτι τὰ δόγματα ταῦτα εἶχον ἀξίαν ὅταν ἤμαζε πολεμικῶς ὁ Ἰσλαμισμὸς, εἴτε διὰ τῶν Ἀράβων, εἴτε κατόπιν διὰ

τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σελδζούκων, καὶ τελευταῖον διὰ τῶν Ὀσμανιδῶν.

Ἦδη ἡ κατάπτωσης τοῦ πολεμικοῦ φρονήματος, ἡ μόνιμος ἐγκατάστασις ἐν ταῖς κατακτηθείσαις χώραις, καὶ ἡ ἐπίδοσις εἰς ἀστικὸν βίον, σὺν ταῖς μεγάλαις ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ μεταρρυθμίσεσιν, ἐξήλειψαν τὰς ἰδέας ταύτας, καὶ ἐπομένως, ἅφοῦ καὶ ἐν Μουσουλμανικαῖς χώραις δὲν θεωρεῖται καθήκον ἐπιβεβλημένον τὸ ἐπιδίδεσθαι εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων, πόσῳ μᾶλλον ἐν χριστιανικῇ χώρᾳ, ὅπου οἱ ἄπιστοι κυριαρχοῦσιν, δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ σκέψις παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις περὶ ἐκπληρώσεως τοιούτου καθήκοντος. Κατὰ ταῦτα ὁ Μουσουλμάνος δύναται νὰ ζήσῃ ἐν χριστιανοκρατούμενῃ χώρᾳ, χωρὶς νὰ θεωρῇ ὅτι στερεῖται τῆς ἐκπληρώσεως θρησκευτικοῦ του καθήκοντος μὴ πολεμῶν κατὰ τῶν ἀπίστων. Ὅπερ ἄλλως καὶ δύναται νὰ πράξῃ, ὅταν θελήσῃ καὶ παρουσιασθῇ ἡ εὐκαιρία, μεταβαίνων εἰς τὰς τάξεις τῶν πολεμούντων τυχόν Μουσουλμάνων, ὥς πᾶς τις δύναται νὰ πολεμήσῃ ὥς ἐθελοντὴς ὑπὲρ οἵασδῆποτε χώρας καὶ ὑπὲρ οἵασδῆποτε ὑποθέσεως.

Καὶ τῶν δογμάτων λοιπὸν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσλάμ ἡ πίστις καὶ ἐλευθέρᾳ διδασκαλίᾳ, καὶ τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν Μουσουλμάνων, τῶν ἐν χρήσει καὶ ἐν Μουσουλμανικαῖς χώραις, ἡ ἐλευθέρα ἐνάσκησις, οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται νὰ παρακωλυθῇ, ἢ συναντήσῃ οἵασδῆποτε δυσχερείας ἐν χριστιανικῷ, ὅπου ἐπικρατεῖ ἀνεξίθρησκέα, ὥς ἐν Ἑλλάδι, Κράτει. Ἦδη μένει ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος: ποῖα ἐκ τῶν παραγγελμάτων τοῦ Κορανίου καὶ τῶν ἄλλων πηγῶν, ἥτοι τοῦ Ἱεροῦ καθόλου δικαίου, τῶν ἀφορώντων τὸν κοινωνικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων, καὶ εἰς τὰ ὅρια τοῦ Πολιτικοῦ δικαίου ἀναγομένων, ἐπιβάλλεται νὰ τηρηθῶσιν ἐν ἰσχύϊ εἰς τὰς μεταξὺ Μουσουλμάνων σχέσεις, ὑποχωροῦντος τοῦ κοινῷ δικαίου τοῦ Κράτους, ἐφ' ὅσον δὲν θίγεται ἡ ἐν αὐτῷ δημοσία τάξις; καὶ τοῦτο ὅπως μὴ, ἀπὸ Μουσουλμανικῆς ἀντιλήψεως, θεωρηθῇ ὅτι ἀσκεῖται πίεσις τῆς θρησκευτικῆς τῶν συνειδήσεως, διὰ τῆς ὑποταγῆς εἰς κανόνας δικαίου, ἀντιτιθεμένους εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν, τὰς ἰδέας τῶν καὶ τὰς ἐξοριζωμένas ἔξεις τῶν,

τῶν πράξεων καὶ σχέσεών των ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι, ἐν συνειδήσει ὑποταγῆς εἰς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀνέκαθεν ἐρρυθμίσθησαν ἐκ τῶν ὁρισμῶν τοῦ Ἱεροῦ δικαίου.

Τὸ ζήτημα εἶνε λεπτόν· ἡ ὑποχώρησις τοῦ χριστιανικοῦ Κράτους εἶνε δύσκολος, καὶ τὰ ὄρια τῆς ὑποχωρήσεως δυσπροσδιόριστα. Θέλομεν ἐν τούτοις ἐπιχειρήσει κατὰ τὸ δυνατόν νὰ τὰ προσδιορίσωμεν.

Β'.

Ἡ μελέτη τῶν πηγῶν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατόν διείσδυσις εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν τῶν διατάξεων αὐτοῦ, θὰ ἡδύνατο νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ εἰς τὸν κατὰ προσέγγισιν προσδιορισμὸν τῶν ὁρίων τούτων.

Ὑπάρχουσι διατάξεις τοῦ Κορανίου καὶ τῶν συμπληρωτικῶν αὐτοῦ πηγῶν, ἔθιμα, ἔξεις καὶ ἰδέαι βαθέως ἐρριζωμέναι, ἀφορῶσαι τὰ τῆς προσωπικῆς ὑποστάσεως τοῦ Μουσουλμάνου, ἢ ἀπὸ τῶν ὁποίων παρέκκλισις θὰ ἡλλοίωνε τὴν θρησκευτικὴν του ὑπόστασιν καὶ θὰ τὸν ἔξομοίον μὲ χριστιανόν, ἄρα θὰ μετέβαλλε τὴν προσωπικὴν του κατάστασιν καὶ τὴν οἰκογενειακὴν τάξιν· διότι, ὡς κατιόντες θὰ ἴδωμεν, ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς θρησκείας ἐπηρεάζονται, ἀλλοιούμεναι ἢ ἀπολλύμεναι, ὁρισμέναι οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου σχέσεις.

Οἱ κανόνες λοιπὸν οὗτοι, ἀφορῶντες τὴν θρησκευτικὴν ὑπόστασιν τοῦ Μουσουλμάνου, εἶναι θέσμια προσωπικὰ (Statuta personalia) καὶ συμπίπτουν μὲ τὰ καὶ κατὰ τὸ Ρωμ. δίκαιον προσωπικὰ θέσμια, ἥτοι τὰς προσωπικὰς καὶ τὰς συνδεομένας τῷ προσώπῳ οἰκογενειακὰς σχέσεις, συμπληρωτικῶς κανονίζοντα καὶ τὰ ἐκ τῶν σχέσεων τούτων ἀπορρέοντα περιουσιακὰ δίκαια, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι πρὸς τοῖς Μουσουλμάνοις καὶ τὸ δίκαιον τῆς κληρονομίας ἀνάγεται εἰς τὰ Statuta personalia.

Παρ' ἡμῖν ἡ κληρονομία κατατάσσεται εἰς τὸ περιουσιακὸν δίκαιον, καίτοι εἶναι μὲν σχέσις περιουσιακὴ, πηγάζει ὅμως ἐξ οἰκογενειακῆς τοιαύτης, καὶ δικαιολογικὴν βάσιν ἔχει τὴν ἐνότητα,

συνέχισιν καὶ διατήρησιν τῆς οἰκογενείας. Παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ὅμως, ἐπικρατουσῶν ἀρχῶν παρεμφερῶν πρὸς τὰς τοῦ ἀρχαιοτάτου Ρωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἃς ὁ οἰκογενειάρχης ἦτο ἐν τῷ οἴκῳ ἀνώτατος ἱερεὺς, βασιλεὺς, καὶ κύριος πάντων, τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ ἐπερχομένης διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ οἴκου καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἵτοι τὴν συνέχισιν τῶν αὐτῶν ἱερῶν, τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα εἶνε κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ὅλως προσωπικόν, συνημμένον τῇ θρησκευτικῇ ὑποστάσει δίκαιον, ἀφοῦ ἡ διατήρησις τῶν αὐτῶν ἱερῶν, ἵτοι ἡ εἰς τὴν αὐτὴν ἀληθῆ θρησκείαν πίστις, δὲν εἶνε ἀπλῶς δικαιολογικὴ βάσις τοῦ θεσμοῦ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ στοιχεῖον ἱκανότητος ἀπαραίτητον πρὸς τὸ κληρονομεῖν Μουσουλμάνον. Ἡ ἰδιότης τοῦ πιστοῦ εἶνε τὸσφ συνδεδεμένη μὲ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα καὶ μὲ τὴν οἰκογενειακὴν τάξιν, ὥστε διὰ τὸν ἀλλαξοπιστίσαντα Μουσουλμάνον οἱ συγγενικοὶ δεσμοὶ διαλύονται καὶ μὲ αὐτὸν τὸν γεννήτορα, καὶ ὁ ἀποστάς τῆς ἀληθοῦς πίστεως υἱὸς δὲν κληρονομεῖ τὸν πατέρα.

Οὕτω δὲ, τιθεμένου καὶ τοῦ τῆς κληρονομίας δικαίου εἰς τὰ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων θέσμια, χαράσσονται ἐναργῶς τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἀφοῦ, ὡς προεξετέθη, τὰ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων νόμιμα, παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἀναποσπástως εἶνε συνδεδεμένα μὲ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ὑπόστασιν ὡς Μουσουλμάνων, καὶ ἀφοῦ αἱ ἐν τῷ Κορανίῳ καὶ ταῖς ἄλλαις συμπληρωτικαῖς πηγαῖς διατάξεις, αἱ ἀφορῶσαι τὰς σχέσεις ταύτας, ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὡς ἐπιτακτικαὶ διαταγαὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πιστοὺς ἀπειθύνονται, καὶ ἡ τήρησις αὐτῶν ἀποτελεῖ διὰ τὸν Μουσουλμάνον ἱκανοποίησιν τῆς θρησκευτικῆς του συνειδήσεως, ἐνῶ ἡ παρεμπόδισις καὶ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν ἱερῶν τούτων κελευσμάτων θὰ τὸν ἐξομοίουν τῷ ἀπίστῳ.

Τὸ Κεφ. Β'. τοῦ Κορανίου πραγματεύεται περὶ γάμου καὶ γαμικῶν δώρων, περὶ διαζυγίου, περὶ τῆς διαχειρίσεως ὀρφανικῶν περιουσιῶν κλπ. Τὸ Κεφ. Δ'. περὶ νομίμων καὶ ἀπηγορευμένων γάμων, περὶ προικός, περὶ ὀρφανικῶν περιουσιῶν, περὶ ἐπιτρόπων περὶ διανομῆς κληρονομίας. Ἐπίσης τὰ κεφάλαια ΙΖ'. καὶ Ξ'.

περιέχουσιν ὁρισμοὺς περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων, γάμου κ.λ.π. Αἱ διατάξεις αὗται ἐπιτακτικῶς ἀφορίζονται ὥς ἀποτελοῦσαι τὸν κανὼνα τοῦ βίου «τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν καὶ πιστευόντων εἰς τὰ Θεόπεμπτα ῥήματά του». Εἰς τὰ ἐδάφια 12—15 τοῦ Δ' κεφαλαίου ὁ Μωάμεθ παρέχει λεπτομερεῖς διατάξεις διὰ τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας, εἰς δὲ τὸ 16ον ἐδάφιον ἀπειλητικῶς ἐπάγεται: «ἀπέχετε πάσης παραβάσεως τῶν κελευσμάτων τούτων· εἴνε ἐπιταγαὶ τοῦ πανσόφου καὶ πανοικτίρμονος Θεοῦ· ὁ τηρήσων αὐτὰ καὶ ὑπακούσων τῷ προφήτῃ εἰσελεύσεται εἰς τοὺς εὐθαλεῖς παραδείσους, ὅπου ῥέουσιν οἱ ποταμοὶ κλπ., ὁ δὲ παραβάτης ῥιφθήσεται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός».

Ἐπομένως καὶ ἡμεῖς, ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων, ἦτοι τῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου θεσμῶν, ἐνδείκνυται ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἰσχύν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων καὶ κανόνων τοῦ ἱεροῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον δὲν προσκρούουν εἰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις δημοσίας τάξεως, ὥς περαιτέρω θέλομεν ἐξετάσει, ἦτοι ἐπὶ τῶν ἑξῆς νομίμων σχέσεων.

α) Ἐπὶ συστάσεως καὶ λύσεως γάμου, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκ τε τῆς συστάσεως καὶ λύσεως αὐτοῦ.

β) Ἐπὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ συζύγων, τῶν ἀναγομένων εἰς ἀντικείμενα περιουσίας, ἦτοι προικὸς, προγάμιας δωρεᾶς κ.λ.π, καὶ τῶν σχέσεων τῶν μὴ ἀναγομένων εἰς ἀντικείμενα περιουσίας.

γ) Ἐπὶ τῶν σχέσεων πατρότητος, νομιμοποιήσεως, υἱοθεσίας καὶ πατρικῆς ἐξουσίας, τῶν σχέσεων τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τρίτους, καὶ ἐπὶ κηδεμονίας καὶ ἐπιτροπείας.

δ) Ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ἦτοι κληρονομίας σχέσεων.

Γ'.

Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α—γ ἀνωτέρω θέματα ἀνήκουσιν ἅπαντα εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων δὲν εἶνέ τι ἀπολύτως ἡρηγμένον ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου βουλήσεως τῶν προσώπων· διέπεται, λόγῳ ἀνωτέρας ἀνάγκης, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἀτελειῶν, ὧν ἡ οἰκογένεια σκοπεῖ τὴν ἀναπλήρωσιν, ὑπὸ ἡθικῶν νόμων. Ὁ θετικὸς νόμος, εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον, ἔρχεται πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἐνίσχυσιν ἡθικῶν ἀρχῶν· θὰ ἡδύνατο ἐπομένως νὰ προκύψῃ δισταγμός, ἂν δὲν ἀντίκηται εἰς θεμελιώδη παρ' ἡμῖν ἰδέαν περὶ τῆς ἡθικῆς ἐν τῷ γάμῳ, ἡ ἀνοχή ἀρχῶν καὶ θεσμῶν ἐπιτρεπόντων τὴν πολυγαμίαν, τὴν παλλακίαν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐξ ἀθεμίτων (καθ' ἡμᾶς) ἐνώσεων τέκνων. Ἐπειδὴ ὅμως τῆς ἡθικῆς διάφορος κατὰ τόπον καὶ χρόνον εἶνε ἡ ἀντίληψις, τῆς θρησκείας ἐπιδρώσης οὐσιωδῶς ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐπικρατήσιν τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων ἡθικῶν ἀρχῶν, αὐτοδῆλως ἔρχεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν διαφορᾷ θρησκείας, διάφοροι αἱ κανονίζουσαι τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκογενειακοῦ δικαίου ἡθικαὶ ἀρχαί, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ διέπουσα ταύτας Νομοθεσία.

Παρ' ἡμῖν ἡ ἡθικὴ ἀρχὴ ἐπιβάλλει τὴν μονογαμίαν. Παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, ἄλλοιᾳ ἀντίληψις τῶν ἡθικῶν ἀρχῶν, ἐπιτρέπει τὴν πολυγαμίαν. Παρ' ἡμῖν τὰ κωλύματα τοῦ γάμου ἐκτείνονται μέχρι 7ου βαθμοῦ· παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις μόνον μέχρι 3ου ἐξ αἵματος, καὶ μόνον μέχρι 2ου ἐξ ἀγχιστίας (Κοραν. Κεφ. Δ' § 27). Οὕτω διαφόρου ἀντιλήψεως ὑπαρχούσης μεταξὺ Χριστιανικῆς καὶ Μουσουλμανικῆς ἡθικῆς, ὥς πρὸς τὴν μονογαμίαν καὶ πολυγαμίαν, ὥς πρὸς τὰ κωλύματα τοῦ γάμου κλπ., οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον διὰ τοὺς μεταξὺ Μουσουλμάνων γάμους, δι' οὓς ἡ Χριστιανικὴ ἡθικὴ δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, καὶ ἄτοπος θὰ ἦτο ἡ ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐπὶ ἄλλοθρησκων.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ διὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ὥς πρὸς τὴν ὁποίαν ὅλως ἀντίθετοι τῶν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσι παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς ἡθικαὶ ἀρχαί. Ἡ λύσις τοῦ γάμου καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἦτο εὐκόλος, καὶ μόλις ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἄρχεται ἡ κατὰ τῶν διαζυγίων αὐστηρότης τοῦ Νόμου, συνεπείᾳ ἐπιδρώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνυψώσαντος ἡθικῶς τὸν

θεσμὸν τοῦ γάμου, ὃν κατέταξε μεταξὺ τῶν μυστηρίων· εἷς τε δὲ τὴν Νομοθεσίαν περὶ τῶν διαζυγίων καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν σχετικῶν διαφορῶν μετεῖχεν ἡ ἐκκλησία.

Οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἀρχιεπίσκοποι ἐδίκαζον «περὶ συνοικεσίων» καὶ πρὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ μετ' αὐτήν, τῶν Τούρκων ἀναγνωρισάντων τὴν δικαιοδοσίαν των, καὶ διὰ πολιτικούς λόγους, καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὡς προεξεθέσαμεν, δὲν ἔκριναν ἐφαρμοστέα τὰ κελεύσματα τοῦ Κορανίου ἐπὶ τῶν ἀπίστων. Ἄλλως αὐτὸ τὸ Κοράνιον (§ 50. Κεφ. Ε'. Ἡ Τράπεζα) ῥητῶς ἐπιτάσσει «οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον νὰ κρίνωνται· ὅσοι τοὺς δικάσουν ἄλλως ἀδικοπραγοῦσιν».

Τοὺς ὀφείλομεν λοιπὸν τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιτραπέιης θρησκευτικῆς δικαιοδοσίας, ἀντεπιτρέποντες ὅπως κατὰ τὸν θρησκευτικὸν νόμον των, καὶ κατὰ τὴν δι' αὐτοῦ διαγραφομένην ἀφελῇ διαδικασίαν, λύωσι τοὺς γάμους των, συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς των, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι θίγεται ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ, ἢ ἡ ἐπίδρασις φυσικὰ μόνον διὰ τοὺς μεταξὺ Χριστιανῶν γάμους ἔχει θέσιν, καὶ ὅχι διὰ τοὺς μεταξὺ Μουσουλμάνων.

Ἡ εὐκολία δὲ, ἣτις ἐπιτρέπει εἰς τὸν πιστὸν τὴν σύναψιν πολλῶν γάμων καὶ τὴν ἀπόλαυσιν πολλῶν γυναικῶν, συνεπάγεται καὶ εὐκολίαν περὶ τὴν διάζευξιν, ἣν κανεὶς λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ μεταιώσῃ τις ἢ νὰ περιορίσῃ.

Ἡ ἐν τῷ Κορανίῳ διήκουσα ἠθικὴ ἀρχὴ ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ γάμου εἶνε ἐλευθερία ἀπόλυτος· εἰς τὸν ἄνδρα νὰ ἀποπέμψῃ (*repudier*), ἥτοι νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του, ὅσάκις αὐτὸς κρίνῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ συζήσῃ μετ' αὐτῆς, ὑποχρεούμενος μόνον νὰ τῇ παραδόσῃ ὀλόκληρον τὴν ὑποσχεθεῖσαν δωρεάν (μέχρι ἢ κιμπίν). Ἡ δωρεὰ αὕτη ἢ προῖξ, συνισταμένη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς μελλονύμφου κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, εἶναι στοιχεῖον τῆς συστάσεως τοῦ γάμου, καὶ κατὰ τὴν ἀποπομπὴν ἥτοι τὴν διάζευξιν ἀνήκει εἰς αὐτήν· εἰς τοῦτο ἐπ'μένει πολὺ τὸ Κοράνιον, δηλαδὴ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ ποσοῦ τῆς δωρεᾶς ταύτης εἰς τὴν γυναῖκα κατὰ τὴν ἀποπομπὴν της.— Ἐπομένως καὶ εἰς τα ζητήματα προικὸς ἢ

πρινογαμιαίας δωρεᾶς δηλ. τοῦ Μέχρ, οὐδαμῶς οὐδένα λόγον ἔχει ἐπεμβάσεως τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ παρακωλύσεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ νόμῳ διατάξεων, αἵτινες εἶνε συναφεῖς καὶ ἀδιαχώριστοι μὲ τὰς περὶ συστάσεως καὶ λύσεως τοῦ γάμου τοιαύτας.

Προῖκα (πλὴν τῶν ἐνδυμάτων καὶ κοσμημάτων τῶν διδομένων ὑπὸ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν τῇ νύμφῃ) εἰς χρήματα καὶ ἀκίνητα κτήματα δὲν χορηγοῦσιν οἱ γονεῖς, καὶ ἐν γένει ὁ θεσμὸς τῆς προικὸς δὲν ἀπαντᾶται παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις. Ἐτι μᾶλλον δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ἀφεθῇ ὁ ἐν ἐλευθερίᾳ διακαγονισμὸς τῶν μὴ ἀναγομένων εἰς ἀντικείμενα περιουσίας σχέσεων μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων συζύγων. Αἱ προσωπικαὶ σχέσεις μεταξὺ συζύγων, ἡ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν γαμικῶν καθηκόντων, διατροφῆς, ἀμοιβαίας πίστεως καὶ σεβασμοῦ κλπ, ἔχουσι καλῶς καὶ λεπτομερῶς διαγραφῇ ἐν τῷ Κορανίῳ, μέχρι διατυπώσεως κανόνων καὶ περὶ τοῦ ποσᾶς δέον ὁ ἀνὴρ νὰ διανυκτερεύῃ παρ' ἐκάστη τῶν γυναικῶν του. Κατὰ τοῦτο ὁ Ἱερὸς Νόμος παρηκολούθησε τὴν Νομοθεσίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες περιεῖχον ἀναλόγους διατάξεις.

Δωρεᾶς καὶ ἐν γένει συναλλαγᾶς μεταξὺ συζύγων δὲν ἀπαγορεύει ὁ Ἱερὸς νόμος, ἡ δὲ σύζυγος διοικεῖ τὴν ἰδίαν τῆς περιουσίαν, μὴ ὑπαρχόντων θεσμῶν κοινοκτημοσύνης κ.λ.π. Μόνον διὰ πᾶσαν συναλλαγὴν τῆς δέον νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν τοῦ συζύγου τῆς· δὲν εἶνε ὁμοῦς ὁ κανὼν οὗτος ἐκ τῶν ἐπιβεβλημένων καὶ συνδεδεμένων μὲ τὸ θρησκευτικὸν σύστημα, οὐδ' ἐκ τῶν ἀμεταβλήτων νομοθετικῶς, ὅπως καὶ τὸ τῆς ἐνηλικιότητος, καὶ ταῦτα, ὥς κατωτέρω ῥηθήσεται, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ῥυθμισθῶσι κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν Νόμον.

Σπουδαῖον θέμα, παρουσιάζον ῥιζικὴν ἀντίθεσιν μὲ τὰ καθ' ἡμᾶς, εἶνε τὸ ζήτημα τῆς πατρότητος. Ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς τὸ ἐκ τῆς ἐν νομίμῳ γάμῳ γεννήσεως τεκμήριον τῆς πατρότητος· ἀλλ' ἐν μεγάλῃ καὶ ἀπεριορίστῳ ἐλευθερίᾳ ἐπιτρέπεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ νομιμοποίησις παντὸς τέκνου, ἐξ ἀπλῆς φυσικῆς μεθ' οἰουδήποτε προσώπου σχέσεως τοῦ πατρὸς τεχθέντος· ὥς ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ὑπὸ τούτου ἐπιζήτησις τῆς πατρότητος καὶ ἡ διεκδίκησις τῶν ἐκ τῆς υἱότητος κληρονομικῶν δικαίων. Ἐξ ἄλλου,

εὐκολωτάτη εἶνε ἡ ἀποκήρυξις ἐνὸς τέκνου ὥς μὴ γνησίον, καίτοι ἐν νομίμῳ γάμῳ γεννηθέντος, ὥς κατωτέρῳ θὰ ἴδωμεν, ἀρκούντος ἐνὸς ὄρκου τοῦ πατρὸς διὰ τὴν κηρυχθῆναι τὸ τέκνον προῖον μοιχείας, καὶ ἀπολέσῃ ὅλα τὰ ἐκ τῆς υἱότητος δικαιώματά του.

Κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον ὁ κύριος δύναται ἢ τὴν νυμφευθῆναι τὴν δούλᾳ του ἢ τὴν ἐλθῆναι μετ' αὐτῶν εἰς σχέσιν παλλακείας. Τῶν ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης, καθὼς καὶ τῶν ἐκ πάσης ἄλλης μὴ νομίμου συναφείας, γεννωμένων τέκνων, ἡ νομιμοποίησις γίνεται δι' ἄπλης ὁμολογίας τοῦ πατρὸς, μὴ ὑποβαλλομένης εἰς καμμίαν διατύπωσιν, ὅτι εἶνε ἰδικὰ του. Ἐν ἀρνήσει του δύναται διὰ δικαστικῆς παρεμβάσεως τὴν ἐπιζητηθῆναι ὑπὸ τῶν τέκνων ἡ ἀναγνώρισίς τῆς πατρότητος, καὶ εἰς ἑκατέραν περίστασιν, τὰ οὕτω νομιμοποιηθέντα τέκνα ἀπολαμβάνουσι τῶν αὐτῶν μὲ τὰ ἐκ νομίμου γάμου δικαιώματων.

Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ παραδόξως, διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν γονέων, τῶν ἀθεμίτως γεννησάντων, πλήττει τὰ τέκνα, μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν ἀπόδειξιν τῆς πατρότητος, καὶ ἐνίοτε οὐδὲ τὴν νομιμοποίησιν. Ἡ Μουσουλμανικὴ ἠθικὴ ἐν τῷ θέματι τούτῳ εἶνε πραγματικωτάτη, προηγηθεῖσα κατὰ αἰῶνας τῆς Γαλλικῆς, ἣτις ἤδη μόνον ἐπέτρεψε τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀναγνώρισεως τῆς πατρότητος, ἀφοῦ οἱ παρὰ νόμοι συνοικισμοὶ καταπληκτικῶς ἠὔξησαν καὶ εἰσῆλθον ὀριστικῶς εἰς τὰ Γαλλικὰ ἥθη· ἡ πρόνοια τοῦ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ὀρθή, προστατεύουσα τὰ ἄθῳα θύματα καὶ προλαμβάνουσα, ἀντὶ τὴν τιμωρῆναι κατόπιν, τὰς ἀθεμίτους ἐνώσεις καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν νόθων. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν ταῖς καθαρῶς Μουσουλμανικαῖς χώραις, δὲν ὑπάρχουν βρεφοκομεῖα νόθων τέκνων ἐκθέτων, διότι δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα.

Ὅχι μόνον λοιπὸν δὲν ὑπάρχει λόγος τὴν ἀποκρούσωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τούτου μεταξὺ Μουσουλμάνων, ἀλλ' ἴσως ἐνδείκνυται καὶ τὸν μιμηθῶμεν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῶν νόθων τέκνων πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς ἀναγνώρισεως τῆς πατρότητος. Ἐπομένως τὰ περὶ πατρότητος, καὶ τῶν σχέσεων τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα καὶ νομιμοποιήσεως, καὶ τῶν σχέσεων του πρὸς τρίτους, δεόν τὴν ἀφεθῶσιν εἰς τὸν κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον διακανονισμόν, μὴ προσκρούοντα εἰς καμμίαν διάταξιν δημοσίας τάξεως παρ' ἡμῖν,

μόνου τοῦ τέλους τῆς ὑπεξουσιότητος, ἥτοι τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτῶν δυναμένης νὰ ὀρισθῇ κατὰ ἐλληνικὸν νόμον, μὴ προσκρούοντας εἰς διάταξιν τινα θρησκευτικὴν, ἐπιβολὴν ἔχουσαν. Καθότι ὡς πρὸς τὴν ἐνηλικιότητα δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Κορανίῳ ἐπιτακτικὴ τις διάταξις. Ἐνδεκτικῶς διατάσσεται, τότε νὰ παραδίδεται εἰς τοὺς ἐπιτροπευομένους ἡ περιουσία των, ὅταν πεισθῶσιν οἱ ἐπιτροπεύοντες ὅτι εἶνε ἱκανοὶ νὰ τὴν διαχειρισθῶσι καλῶς (Κεφ. Δ. ἐδάφ. 5). Τὸ ζήτημα ἀφέθη εἰς τὴν κρίσιν τῶν γονέων, ἄρα οὐδὲν ἐμποδίζει τὴν παρέμβασιν τοῦ νόμου. Κατὰ τὴν κρατήσασαν γνώμην τῶν Νομοδιδασκάλων, ἡ ἐνηλικιότης βεβαιοῦται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν σημείων τῆς ἡβης, ἢ ἄλλως διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας.— Συμπεραίνομεν ὅτι δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου ὡς πρὸς τὴν ἐνηλικίωσιν τῶν Μουσουλμάνων, ἡ τοιαύτη δὲ λύσις θὰ ἄρῃ καὶ πολλὰς δυσχερείας καὶ ἐνδοιασμοὺς περὶ τὰς συναλλαγὰς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν υἰοθεσίαν, τοῦ Κορανίου μᾶλλον ἀποκρούοντος ταύτην, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ ὁ ἐλληνικὸς νόμος, καθ' ἣν περίπτωσιν Μουσουλμάνος θὰ ἐπεθύμει νὰ ἐνεργήσῃ υἰοθεσίαν· περίπτωσις ἐννοεῖται σπανιωτάτη· διότι ἀφοῦ ὁ Μουσουλμάνος ἔχει τὴν εὐκολίαν νὰ νυμφεύηται πολλὰς γυναῖκας, καὶ προσέτι νὰ τεκνοποιῇ καὶ μετὰ τῶν δούλων του, καὶ νὰ νομιμοποιῇ ἄνευ οὐδεμιᾶς διατυπώσεως πᾶν φυσικὸν τέκνον του, οὐδένα λόγον ἔχει νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τέκνων δι' υἰοθεσίας.

Εἰς τὰ τῆς ἐπιτροπείας, τὸ Κοράνιον πολὺν ποιεῖται λόγον περὶ τῆς ὀφειλομένης ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τιμιότητος περὶ τὴν διαχείρισιν, καὶ μὴ σφετερισμοῦ τῶν περιουσιῶν τῶν ἀνηλίκων, περὶ τῶν καλουμένων ὁμῶς εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τῶν ὀρφανῶν ἀνηλίκων προσώπων καὶ τῶν τυχόν περιορισμῶν τῆς διαχειρίσεώς των, οὐδὲν διατάσσει.

Τὰ κατὰ τὰς συμπληρωματικὰς τοῦ Κορανίου πηγὰς καὶ τὴν Νομολογίαν κρατήσαντα δὲν ἀπέχουσι πολὺ τῶν καθ' ἡμᾶς· οὕτως ἀναγνωρίζεται κατὰ πρῶτον ἢ ἐκ διαθήκης τοῦ πατρὸς ἐπιτροπεία, ἐν ἐλλείψει αὐτῆς ἢ τῶν ἀνιόντων, καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ τούτων ἡ δικαστικὴ ἢ τῆς μητρὸς ἐπιτροπεία δὲν διατάσσεται εἰς τὸν Ἱε-

ρὸν Νόμον, οὔτε ἀποκρούεται ὅμως, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ἱεροδίκου. Ἐπίσης καὶ διὰ τῆς διαθήκης τοῦ συζύγου δύναται νὰ διορισθῇ ἐπίτροπος ἢ σύζυγος· πάντως ὅμως δέον νὰ συμπαρεδρεύῃ αὐτῇ εἰς σύμβουλος ἢ παρἐπίτροπος. — Κατὰ ταῦτα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδικοῦ μας Νόμου περὶ ἐπιτροπείας οὐδαμῶς δύναται νὰ ἀντίκειται εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τῶν Μουσουλμάνων, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ Ἱεροδίκου τοῦ ἐφορεύειν καὶ ἐλέγχειν τοὺς ἐπιτρόπους, ἐνασκοῦντος αὐτοῦ ὅσα καθήκοντα ὁ ἡμέτερος νόμος ἔχει ἀναθέσει εἰς τὸν Εἰρηνοδίκην, διὰ τε τὴν σύγκλησιν καὶ προεδρείαν τοῦ Συγγενικοῦ Συμβουλίου καὶ τὴν ἀποδοχὴν λογοδοσίας κλπ. — Μόνον δέον ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸν κανόνα τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ὅτι ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Μουσουλμάνου δέον νὰ εἴναι Μουσουλμάνος, καθὼς καὶ ὁ παρἐπίτροπος καὶ τὰ μέλη τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, διότι τοῦτο παρέχει ἐχέγγυα ὀρθῆς ἀπὸ μουσουλμανικῆς ἀπόψεως ἐκτιμήσεως τῶν ἀναγκῶν, ἀνατροφῆς, ἐκπαιδεύσεως καὶ ῥυθμίσεως ἐν γένει τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων τῶν ἀνηλίκων· ἐν τούτοις, χάριν τῆς ἀρμονικωτέρας διαρρυθμίσεως τῶν τῆς ἐπιτροπείας τῶν Μουσουλμάνων ἀνηλίκων, θὰ ἦτο προτιμῶτερον ἢ ἐγκρισίς τῶν διασκεμμάτων τοῦ Συγγενικοῦ Συμβουλίου, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις ἐπιτρόπων καὶ κηδεμόνων κλπ. ν' ἀφεθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἱεροδίκου, ὁ ὁποῖος ἀρμοδιώτερον θὰ κρίνῃ καὶ θὰ ἐκτιμήσῃ τὰς προσήμειωθείσας περιστάσεις. Πάντως δέ, ἂν δικάζῃ τὸ Πρωτοδικεῖον, δέον νὰ συμμετέχῃ καὶ ὁ Ἱεροδίκης. Οὕτως ἡ λειτουργία τοῦ ἡμετέρου Νόμου περὶ ἐπιτροπείας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν Ἱερὸν Νόμον, θὰ ἐξησφάλιζε τελείως τὴν ἀγαθὴν διαχείρισιν τῶν περιουσιῶν τῶν ἀνηλίκων Μουσουλμάνων.

Περὶ σσότερον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ κληρονομικὸν ζήτημα. Ἡ κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον διαδοχὴ, ὅχι μόνον δὲν προσκρούει εἰς νόμους δημοσίας τάξεως παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ τοῦναντίον, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐλληνικῶν νόμων εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν Μουσουλμάνων θὰ ἐγέννα ἀνυπερβλήτους δυσχερείας. Εἰς τὰς κληρονομικὰς διαφορὰς συνήθως δέον νὰ διαγνωσθῇ προκριματικῶς σχέσις οἰκογενειακὴ· πῶς θὰ χωρισθῇ τὸ ἐν ζήτημα ἀπὸ

τὸ ἄλλο, ἀφοῦ ταῦτα εἶνε ἐν ἀδιασπάστῳ συνοχῇ ; Τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξαρτᾶται ἐξ οἰκογενειακῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶνε συνδεδεμένη μὲ τὴν θρησκευτικὴν ὑπόστασιν τῶν προσώπων, μὲ θρησκευτικὰς διατάξεις διακανονίζουσας τὴν οἰκογενειακὴν τάξιν, συνεπεία ἐφαρμογῆς ἀρχῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀποθνήσκει ἐν Ἑλλάδι, ἥτοι ἐν τινι πόλει ἐκ τῶν ἤδη προσαρτηθειῶν, Μουσουλμᾶνος, ἔχων φυσικὸν τέκνον, συνεπεία σχέσεως μετὰ δούλης τοῦ ἢ ἄλλης γυναικός, συναφθείσης καθ' ὃν χρόνον διετέλει ἡ χώρα ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου, ὅστις ἐπέτρεπε καὶ ἀνεγνώριζε τὰ τοιαῦτα τέκνα ὡς ἔχοντα τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τὰ ἐκ νομίμου γάμου τοιαῦτα. Ἐν ἀμφισβητήσῃ τοῦ κληρονομικοῦ τοῦ δικαιώματος ὑπὸ τὸ Κράτος τίνος νόμου θὰ κριθῇ τοῦτο ; Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου, τὸ τοιοῦτο φυσικὸν τέκνον δὲν ἔχει οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα, ἐνῷ ἔχει πλήρες τοιοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἱεροῦ Νόμου· ἡ διάγνωσις λοιπὸν τοιαύτης ὑποθέσεως, ἣτις ἀποτελεῖ σύνολον οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ ἅμα δικαίου διαφορᾶς, εἶνε προφανὲς ὅτι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου δύναται νὰ γείνη.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀποθνήσκων ἄκληρος Μουσουλμᾶνος τις ἀφίνει μόνον συγγενῇ ἀνεψιὸν τοῦ ἐξ ἀδελφῆς τοῦ Χριστιανῆς, ὅστις, ἀνεψιός, ἐπίσης εἶνε Χριστιανὸς δηλ. ἄπιστος. Κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον ὁ ἄπιστος, ὅσον στενὸς συγγενὴς καὶ ἂν εἶναι τοῦ τελευτήσαντος Μουσουλμάνου, δὲν τὸν κληρονομεῖ· ἡ ἀπιστία (Κιούφρ) εἶνε ῥητὸς λόγος ἀνικανότητος πρὸς κληρονομίαν πιστοῦ. Ἐὰν ὁ υἱὸς Μουσουλμάνου εἶνε ἄπιστος, καὶ ὁ ἔγγονος πιστός, ὁ ἔγγονος κληρονομεῖ, ἀποκλειομένου τοῦ πατρὸς.

Ἐὰν ἀποβιώσῃ Μουσουλμᾶνος χωρὶς νὰ ἔχη κληρονόμους Μουσουλμάνους, ἀλλὰ συγγενεῖς ἀπίστους, ἡ περισυρία του μεταβαίνει εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον (Βεΐτ οὐλ-μάλ). Ὁ ἀποσκιστὴς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἥτοι ὁ ἀλλαξόπιστος (Μουρτάδ) δὲν δύναται νὰ κληρονομήσῃ οὐδ' αὐτὸν τὸν πατέρα του, Μουσουλμάνον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδικὴ του περιουσία, ὅσην εἶχεν ἀποκτήσῃ πρὸ τῆς ἀλλαξοπιστίας του, μεταβαίνει μετὰ θάνατόν του εἰς τοὺς πιστοὺς κληρονόμους

του, καὶ οὐδαμῶς εἰς τοὺς ἀπίστους τοιούτους· ὅσην δὲ περιουσίαν ἀπέκτησε μετὰ τὴν ἀλλαξοπιστίαν του, αὕτη κληρονομεῖται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ταμείου (Μπεϊτ-οὐλ-μάλ).

Χάριν τοῦ λίαν περιέργου τοῦ θέματος, δεικνύοντος τὸν στενὸν σὺνδεσμόν θρησκείας, οἰκογενειακῆς τάξεως, καὶ κληρονομίας, σημειοῦμεν τὸν ἀρχαῖον θεσμόν τοῦ ἀναθέματος (λεάν).

Ἐὰν σύζυγός τις, κατηγορῶν τὴν γυναῖκά του ἐπὶ μοιχείᾳ, ἢ ἐπὶ γεννήσει τέκνου μὴ προερχομένου ἐξ αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ προσάξῃ τέσσαρας μάστιγας διὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ του, ὥς ἀπαιτεῖ τὸ Κοράνιον, δικαιούται, ἐν τῇ πεποιθήσει του περὶ τοῦ βασίμου τῆς κατηγορίας, νὰ ὀρκισθῇ εἰς τὸν Θεὸν, ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδίκου ἐν τῷ τεμένει, ὅτι εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμός του, ἐπικαλούμενος καθ' ἑαυτοῦ τὴν κατάραν τοῦ Θεοῦ ἔαν δὲν λέγῃ τ' ἀληθῆ.—'Ο ὅρκος οὗτος λέγεται «λεάν» «ἀνάθεμα».

Συνέπεια τοῦ ὅρκου τούτου εἶνε ἡ διάλυσις τοῦ γάμου μετὰ τῆς γυναικός, καὶ ἡ αὐτοδικαίως ἐπερχομένη ἀποκλήρωσις τῶν οὕτω κηρυχθέντων μοιχογενιήτων, ἢ ἄλλως ἐκ τυχαίου περιστάτικου συλληφθέντων μετ' ἄλλου ἀνδρός, τέκνων. Ἄν ἡ γυνὴ ἀντομύσῃ τετράκις ὅτι ὁ σύζυγός της ψεύδεται, ὁ γάμος μὲν διαλύεται καὶ πάλιν, ἀλλὰ τὰ τέκνα δὲν χάνουν τὸ κληρονομικὸν τῶν δικαίωμα.

Ἐκ μονομεροῦς λοιπὸν πράξεως, θρησκευτικὸν φερούσης χαράκτῃρα, ἥτοι διὰ τῆς ἐπομώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑψίστου, ἐπερχονται συνέπειαι μεταβολῆς οἰκογενειακῆς τάξεως καὶ ἀπωλείας κληρονομικοῦ δικαίου· ἥτοι ἀπαγγέλλεται διαζύγιον, καὶ τὰ τέκνα ἀπόλλυσιν τὸ ἐκ τοῦ γάμου τεκμήριον τῆς πατρότητος, καὶ συνεπεία τούτου καὶ τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομίας· κατὰ παράδοξον δ' ἀντίθεσιν, ἀνακτιῶσι τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα δι' ἐναντίας θρησκευτικῆς πράξεως, τῆς ἀντομώσεως τῆς μητρός.

Καίτοι σπανία ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τούτου, ὅστις ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ τοῦλάχιστον Τουρκίᾳ φαίνεται δι' ἀχρηστίας κατηγορημένος, πάντως ὁμῶς εἶναι θεσμός τοῦ Ἱεροῦ δικαίου, δεικνύων τὴν στενὴν σχέσιν τῶν περὶ κληρονομίας κανόνων μὲ τοὺς περὶ οἰκογενειακῆς καταστάσεως θεσμούς, καὶ τὴν ἄμεσον καὶ ἐν ἀδια-

χωρίστῳ συναφείᾳ ἐξάρτησιν τούτων ἀπὸ θρησκευτικὰς πράξεις.

Εἰς τὴν ὑποδεικνυομένην ἐφαρμογὴν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης διαδοχὴν, προκειμένου περὶ ἀκινήτων θὰ ἠδύνατο νὰ προβληθῇ ἡ ἀντίρρησης ὅτι ἀντιτίθεται ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 509 τοῦ Νόμου Τ.Α' τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856, καθ' ὃ ἡ ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ, προκειμένου περὶ ἀκινήτων κτημάτων κειμένων ἐν Ἑλλάδι, διέπεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου.

Καὶ ὁ μὲν Νόμος, φυσικὰ διὰ μεταγενεστέρου Νόμου τροποποιούμενος, δὲν δύναται νὰ εἶναι πρόσκομμα εἰς τὴν διὰ Νόμου ἐπιτραπησομένην ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τῶν Μουσουλμάνων ἐπὶ κληρονομικῶν διαφορῶν· ἀλλ' ἕτερον πρόσκομμα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς ἀπορρέει τὸ προσημειωθὲν ἀρθρον τοῦ Νόμου, περὶ τοῦ συμφέροντος τὸ ὁποῖον ἔχει κάθε κράτος ὅπως ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ἀκίνητος ἰδιοκτησία ῥυθμίζεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἐπιχωρίου Νόμου· ἡ ἀντίρρησης αὕτη, ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται εὐλογοφανής, πίπτει διὰν ἀναλογισθῇ κανεῖς ὅτι ὁ Μουσουλμανικὸς Νόμος, τὸ μὲν εἶναι ἤδη ἐπιχώριος, καὶ ὑπὸ τὸ Κράτος αὐτοῦ ἕως τῶρα ἐρρυθμίζοντο ὅλαι αἱ ἀφορῶσαι τὴν κληρονομίαν ἀκινήτων σχέσεις, θὰ γίνῃ δὲ ἐπιχώριος καὶ εἰς τὴν νέαν κατάστασιν, ἀφοῦ θὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ ἰσχὺς του καὶ θὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐφαρμογὴ του, οὐδὲν δὲ ἔννομον συμφέρον τῆς πολιτείας, καὶ καθ' ὅλου τῆς δημοσίας τάξεως δύναται νὰ προσβάλλῃ ἡ τοιαύτη νομοθετικὴ οἰκονομία.

Πῶς κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας τὴν γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1881 ἐκανονίσθη Νομοθετικῶς τὸ θέμα τοῦτο, ἥτοι ἡ διατήρησις τῆς ἰσχύος τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, διὰ τὰς μεταξὺ Μουσουλμάνων σχέσεις οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου;

Διὰ τοῦ ἀρθρ. 8 τῆς ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1881 συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κερωθείσης διὰ τοῦ «ΛΖ'» τῆς 14 Μαρτίου 1882 Νόμου, συνεφωνήθη ὅτι «Εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς

τῶν παραχωρηθέντων τῇ Ἑλλάδι μερῶν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ θρησκευάτος καὶ τῆς λατρείας αὐτῶν» Δὲν θέλει δὲ προσβληθῇ (ἐξακολουθεῖ τὸ αὐτὸ ἄρθρον) κατ' οὐδὲν ἡ αὐτονομία καὶ ὁ Ἱεραρχικὸς ὀργανισμὸς τῶν ὑπαρχουσῶν ἢ σχηματισθησομένων Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, οὐδὲ ἡ διοίκησις τῆς περιουσίας καὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν κτημάτων. Οὐδὲν κώλυμα δύναται νὰ παρεμβληθῇ εἰς τὰς θρησκευτικὰς σχέσεις τῶν Κοινοτήτων τούτων πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγούς των· τὰ ἐγγώρια θρησκευτικὰ δικαστήρια (cheṛi) θὰ ἐξασκῶσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν ἐπὶ ὑποθέσεων καθαρῶς θρησκευτικῶν.»

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν συνθήκην διὰ δὲ τοῦ Νόμου ΑΛΗ' τῆς 22 Ἰουνίου 1882 ἀνεγνωρίσθησαν ὡς πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, ἐγγώριοι Ἱερονομοδιδάσκαλοι, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Μουφτῆ, διοριζόμενοι ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως· οὕτως διευκρινίσθη μετὰ ποίου πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ θὰ ἔχη σχέσεις θρησκευτικὰς ἐκάστη κοινότης, ἥτοι μετὰ τοῦ Μουφτῆ, ὅπερ ἦτο συνεπὲς μὲν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας, δὲν προσέφερε δὲ καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας, ἀφοῦ ὁ Μουφτῆς θὰ ἦτο ὑπάλληλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Εἰς τοὺς Μουφτῆδες ἀνεγνωρίσθησαν διὰ τοῦ ἀρθρ. 4 τοῦ Νόμου τούτου τὰ ἐξῆς δικαιώματα καὶ καθήκοντα.

α) Ἐχουσι γνωμοδοτικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ παντὸς ζητήματος θρησκευτικοῦ, κληρονομικοῦ, ἢ τοῦ οἰκογενειακοῦ τῶν Μωαμεθανῶν δικαίου.

β) Ἐκδίδουσι τὰς περὶ γάμου ἀδείας.

γ) Προεδρεύουσιν εἰς πᾶν οἰκογενειακὸν Συμβούλιον Μωαμεθανῶν, παρ' ᾧ ἔχουσι καὶ τὴν κατισχύουσαν ψῆφον ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας.

δ) Ἐξελέγχουσι τὴν διαχείρισιν τῆς τε κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν Μωαμεθανικῶν φιλανθρωπικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων, τζαμιῶν, τεκέδων κλπ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς κατὰ τόπους διοικητικῆς ἀρχῆς, διορίζοντες καὶ παύοντες τοὺς διαχειριστὰς αὐτῶν.

ε') Προεδρεύουν αὐτοδικαίως τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν

τῶν ὑπαρχόντων ἢ ἰδρυθησομένων Μωαμεθανικῶν Σχολείων.

σι') Ὁ Μουφτιῆς Λαρίσης ἐκδίδει τὴν κατὰ τὸ Σερὶ ἄδειαν πρὸς ἔναρξιν τοῦ προσκυνήματος (Ραμαζάν) καὶ τὴν τέλεσιν πάσης θρησκευτικῆς τῶν Μωαμεθανῶν τελετῆς.

Οἱ τότε ὑπάρχοντες Μουφτιῆδες ἐν Λαρίσῃ, Βόλῳ, Τρικκάλοις καὶ Φαρσάλοις ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τοιοῦτοι, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς δόσεως ὅρκου ὑπηρεσίας δημοσίου ὑπαλλήλου.

Ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ δυν ἄρθρου τῆς συνθήκης μὲ τὰς διατάξεις τοῦ ΑΛΗ' νόμου φαίνεται, δὲν καθωρίσθησαν ἀρκετὰ σαφῶς τὰ τοῦ θέματος τούτου· διότι ἐνῶ ἐν τῇ συνθήκῃ ρητῶς ὁρίζεται ὅτι τὰ ἐγγύρια Ἱεροδικεῖα θὰ ἐξασκῶσι δικαιοδοσίαν ἐπὶ θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, οὔτε τὰ Ἱεροδικεῖα τὰ προϋπάρχοντα διετηρήθησαν, ἢ ὑπὸ ἄλλον τύπον ἢ ὁργανισμόν ἀνιδρυθῆσαν, οὔτε αἱ ὑποθέσεις, αἱ εἰς αὐτὰ ὑπαγόμενα προσδιωρίσθησαν, εὔτε εἰς τὸν Μουφτιῆν ἀπενεμήθη δικαίωμα τοῦ δικάζειν ὡς Ἱεροδίκης καὶ ἐκδίδειν ἀποφάσεις· τῷ ἀνεγνωρίσθη ἀπλῶς «γνωμοδοτικὴ ἀρμοδιότης», ἣς ἡ κύρωσις οἶδαμοῦ τοῦ Νόμου εὔρηται· ἀναγνωρίζεται ἀρμοδιότης εἰς τὸν Μουφτιῆν νὰ γνωμοδοτῇ «ἐπὶ παντὸς κληρονομικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ τῶν Μωαμεθανῶν δικαίου ζητήματος»· ποίαν ὅμως ἰσχὺν πρακτικὴν θὰ ἔχῃ ἡ γνωμοδότησις του αὕτη, ἥτοι πῶς θὰ ἐπιβληθῇ ἡ ἐκτέλεσις της ἐν ὀρισμένῃ οἰκογενειακοῦ δικαίου φέρῃ εἰπεῖν διαφορᾷ, δὲν ὁρίζεται· τὸ ἐλληνικὸν δικαστήριον, εἰς ὃ εἰσαχθήσεται τοιαύτη διαφορὰ, εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνωμοδοτήσεως ταύτης; ἂν ὅχι, τὶ σκοπὸν καὶ ἀξίαν ἔχει ἡ ἀπονεμομένη αὕτη ἐπὶ τοιούτων θεμάτων γνωμοδοτικὴ ἀρμοδιότης;

Καθ' ἡμᾶς, τὸ ἀρθρ. 4 τοῦ ΑΛΗ' Νόμου, δέον νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἀποδίδον εἰς τὴν γνωμοδότησιν (φετῶ) τοῦ Μουφτιῆ ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν διὰ τὸ ἐλλήν. δικαστήριον, καὶ πρῶτοι ἡμεῖς μετὰ τοῦ μακαρίτου δικηγόρου Γ. Τέσση, ὑπεστηρίξαμεν εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Λαρίσης, ὅτι ἡ κληρονομία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀποθνήσκοντος Μουσουλμάνου θέλει διέπεσθαι ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Νόμον, καὶ περὶ ἀκινήτων ἀκόμη κτημάτων προκειμένου.

Ἡ διαφορὰ ἐγεννήθη διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποβιώσαντος.

ἀγάμου Κιαζίμ, καὶ κατόπιν διὰ τὴν κληρονομίαν καὶ τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ του Κουρᾶ Μαχμούτ, καθ' ἣν ὁ ἀδελφός του Χατζή Μουσταφᾶς ἠξίωσεν ὅπως ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ γίνῃ κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον, καθ' ὃν ἀπεκλείετο ὁ ἐκ προαποβιώσαντος ἀδελφοῦ ἀνεπιδὸς τῶν ἀποθανόντων Ζιὰ Ἰσμαήλ. Ἡ δίκη αὕτη προὐκάλεσε πολὺ ἐνδιαφέρον τότε ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἤγειρε πολλὰς συζητήσεις. Ἡμεῖς ὑπεστηρίξαμεν ὅτι τῆς κληρονομίας ἐχοῦσης χαρακτηῖρα θρησκευτικὸν (ὧς καὶ ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν), ἀφοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 8 τῆς συνθήκης ἀνεγνωρίσθη ἡ εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον ὑπαγωγὴ τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων τῶν Μουσουλμάνων, θὰ ἐφηροῦντο εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν ἡ τάξις, ἣν ὁ Ἱερὸς Νόμος ὀρίζει, ὅστις δὲν καλεῖ τοὺς ἀδελφόπαιδας ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος· δὲν εἶχε δὲ ἀξίαν ἢ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 5 τοῦ ἁστικοῦ Νόμου τοῦ 1856, διότι ὁ Νόμος ,ΒΛΖ' τοῦ 1882, ὁ κυρώσας τὴν συνθήκην, ἦτο μεταγενέστερος καὶ εἰδικός, καὶ συνεπῶς κατήργησε τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ Νόμου τοῦ 1856 περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἐλλ. νόμου ἐπὶ κληρονομίας ἀκινήτων ἐν Ἑλλάδι κειμένων, ἂν ἤθελον ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἱερὸς Νόμος μένει ἀλλοδαπὸς καὶ δὲν κατέστη ἡμεδαπὸς διὰ τῶν ἄνω Νόμων ,ΒΛΖ' καὶ ΑΛΗ'. Κατὰ ταῦτα ὥφειλε τὸ ἐλληνικὸν δικαστήριον νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φετῶ τοῦ Μουφτιῇ, ὅστις ἐγνωμοδότει ὅτι ἡ κληρονομία ἦτο ὑπόθεσις τοῦ θρησκευτικοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ὅτι, ἀποθανόντος τινὸς μὲ πλησιεστέρους συγγενεῖς, ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφόπαιδας, κληρονομοῦσιν ἐξ ἀδιαθέτου μόνον οἱ ἀδελφοί, ἀποκλείοντες τοὺς ἀδελφόπαιδας.

Ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα παρεῖχεν ἡμῖν τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ νόμου ,ΑΛΗ', ὡς ἄνω προεξετέθη, τὸ ἀπονεῖμαν *γνωμοδοτικὴν* ἀρμοδιότητα εἰς τὸν Μουφτιῇ. ἐπὶ παντὸς ζητήματος κληρονομικοῦ ἢ τοῦ οἰκογενειακοῦ τῶν Μουσουλμάνων δικαίου· ἡ γνωμοδοτικὴ αὕτη ἀρμοδιότης δὲν θὰ εἶχεν οὔτε λόγον νομοθετήσεως οὔτε πρακτικὴν τινα ἀξίαν, ἂν δὲν ἐπρόκειτο, εἰς τὰς κληρονομικὰς διαφοράς, νὰ ἐφαρμόζηται ὁ Ἱερὸς τῶν Μουσουλμάνων Νόμος, ὃν ὁ Μουφτιῇ κατέχει καὶ δύναται νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν διατάξεών του.

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοσὶν τῶν Μουσουλμάνων αἱ διατάξεις τῆς Νεσρᾶς 118, βεβαίως οὔτε ἀρμόδιος νὰ γνωμοδοτήσῃ θὰ ἦτο ὁ Μουφτὴς, οὔτε τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια θὰ εἶχον ἀνάγκην νὰ καταφύγουν εἰς τὰ φῶτά του.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα ἐγνωμοδότησε καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου κ. Γ. Στρέϊτ, καὶ τὸ Πρωτοδικεῖον Λαρίσης, εἰσηγούμενι τοῦ τότε Προέδρου κ. Ι. Καγκάδη, δι' ἀποφάσεώς του ἐπιστημονικώτατα καὶ ἀναλυτικώτατα ἐξετάσεως τὸ θέμα, ἀνεγνώρισε, συμφώνως τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ Μουφτῆ, ἥς ἀπεδέχθη τὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν, μόνον κληρονόμον τὸν ἀδελφὸν τοῦ τελευτήσαντος, ἀποκλείσαν τὸν ἀδελφόπαιδα, συμφώνως ταῖς διατάξεσι τοῦ Ἱεροῦ Νόμου.

Καὶ προσεβλήθη μὲν ἡ ἀπόφασις αὕτη δι' ἐφέσεως, ἀλλ' ἐπελθόντος συμβιβασμοῦ, κατηργήθη ἡ ἐκ τῆς ἐφέσεως δίκη καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν διαδίκων ἡ ὀρθότης τῆς ἀποφάσεως τῶν Πρωτοδικῶν. Κατόπιν δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλης κληρονομικῆς διαφορᾶς μεταξὺ Μουσουλμάνων ἐν Λαρίσῃ, συνεφωνήθη διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως ὅπως ἡ διανομὴ τῆς κληρονομίας γένηται κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, ῥητῶς ἀναγνωρισάντων τῶν κληρονόμων τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ.

Ἡ λύσις, ἣν ἔδωκε τὸ Πρωτοδικεῖον Λαρίσης εἰς τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν, ἦτο βεβαίως ὀρθή, ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ὅτι τὰ συμπεράσματα ἐσύρθησαν βεβιασμένως ἐξ ἀσαφῶν καὶ μὴ ἐνηρμενισμένων πρὸς ἀλλήλας διατάξεων. Ἐκ τοῦ παρελθόντος ὅθεν διδασκόμενοι, δεόν νὰ λάβωμεν πρόνοιαν ἤδη ἐγκαίρως, καὶ χάριν λόγων γενικωτέρας πολιτικῆς, καὶ διότι τοῦτο εἶνε ὀρθὸν καὶ δίκαιον, ἵνα σαφέστερον καθορισθῶσι οἱ νομοθετικῶς τὰ θέματα, εἰς ἃ θέλει ἀναγνωρισθῇ ἡ ἰσχὺς καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἐγκαθιδρυμένων ἀρμοδίων διὰ τὴν διάγνωσιν τοιούτων ζητημάτων δικαστῶν, καὶ διαγραφομένης τῆς διαδικασίας, καθ' ἣν αἱ διαφοραὶ αὗται θέλουνσιν ἐκδικάζεσθαι.

Καὶ περὶ μὲν τῶν θεμάτων τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἱεροῦ Νόμου ἀνωτέρω διελάβομεν ἤδη ἐξεταστὴν ποῖος ὁ προσήκων δικαστὴς ἐπὶ τοιούτων, ἐκ τῶν ἀμέσων πηγῶν τῶν κελευσμάτων τῆς Μου-

σουλμανικῆς πίστεως διεπομένων, σχέσεων. Κατ' ἀρχὴν καὶ ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, δέον ν' ἀποφύγωμεν τὴν ἀνάμixin τοῦ Ἑλληνος δικαστοῦ ἐπὶ διαφορῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ σχέσεων, διεπομένων ὑπὸ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν συμπληρωτικῶν αὐτοῦ πηγῶν, διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ὁποίων δὲν ἀρκεῖ ἡ ξηρὰ γνώσις τοῦ Νόμου, ἀλλ' ἡ τελεία καὶ κατὰ βάθος ἀντίληψις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἣν μόνη ἡ πίστις εἰς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐξήγγειλεν ὁ Μωάμεθ, δύναται νὰ παρέχῃ εἰς τὸν δικαστήν· ὁ Ἑλλήν δικαστὴς δύναται βεβαίως νὰ μάθῃ καὶ κατανοήσῃ τὸν Ἱερὸν Νόμον· ἡ ἀντίληψις ὅμως τοῦ πνεύματος τῆς Μουσουλμανικῆς Νομοθεσίας, ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, ἡ μέθοδος τοῦ ἐκτιμᾶν καὶ κρίνειν τὰ πράγματα καὶ τὰς περιστάσεις, εἶνε ὅλως διαφορετικὰ παρὰ τῷ Μουσουλμάνῳ, καὶ ὁ Ἑλλήν δικαστὴς, ὁ εἰς τὰ νόματα τῶν πηγῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας ποτισθεὶς, ποτὲ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιληφθῇ, κρίνῃ καὶ ἐφαρμόσῃ τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, κατὰ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν ἀπὸ Μουσουλμανικῆς ἀπόψεως πνεῦμα· ἄρα ὁ δικαστὴς πρέπει νὰ εἶνε πιστὸς Μουσουλμάνος καὶ γνώστης βαθύς καὶ ἀκριβὲς τηρητὴς τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλως θὰ εἶνε καὶ ἄτοπον, καὶ δὲν θὰ εἶνε ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θρησκευτικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄπιστος δικαστὴς νὰ ἐπεμβαίνει καὶ κρίνῃ περὶ διαφορῶν ἀναγομένων εἰς τὴν πίστιν τοῦ Μουσουλμάνου, καὶ δὴ εἰς τὸν ἐσώτερον οἰκογενειακὸν αὐτοῦ βίον, εἰς τὴν ῥύθμισιν τοῦ ὁποίου τόσῳ πολὺ εἰσέρχεται ὁ Ἱερὸς Νόμος.

Ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀπευθυνθῶμεν εἰς τὴν σοφίαν τῶν ἱεροδιδασκάλων, τῶν ἐπισταμένων τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, προσλαμβάνοντες ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἀνατεθῶσι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἱεροδίκου — ἥτοι θὰ ἰδρῦσωμεν Ἱεροδικεῖα, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων θὰ ἀνατεθῶσι τὰ ἄνω μνησθέντα θέματα τοῦ οἰκογενειακοῦ τῶν Μουσουλμάνων δικαίου, ὥς λεπτομερέστερον ἀναγράφονται ἀνωτέρω ὑπὸ στοιχ. α'—δ'.— Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰς διαφορὰς περὶ κληρονομίας ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, φρονούμεν ὅτι ἡ διάγνωσις αὐτῶν δέον

μὲν νὰ γίνη κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, ἐφ' ὅσον πρόκειται, καὶ κατὰ τὰ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ κρατοῦντα, περὶ πραγμάτων κληρονομουμένων κατὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, ἀλλὰ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια, συμπράττοντος ὡς μέλους αὐτῶν καὶ τοῦ Ἱεροδίκου (δικάζοντος ὁμῶς μονομερῶς ἐν ἀποκλειστικῇ ἀρμοδιότητι ὅλα τὰ, ὡς πρόκριμα τῆς δίκης ἐπιπροσθοῦντα, οἰκογενειακὰ ζητήματα), μὴ θεωροῦντες ἐπαρκῇ καὶ ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς σημερινὰς συνθήκας καὶ ἀνάγκας, τὴν διαγνωστικὴν ἱκανότητα τοῦ Ἱεροδίκου, οὗ ἄλλως ἢ συμμετοχὴ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ γνωμοδοτικὴ ἀρμοδιότης εἰς τὰ ζητήματα τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, τελείως θὰ ἐξησφάλιζε τὰ δικαιώματα τῶν δίκων, χωρὶς νὰ προσκρούῃ καὶ εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν Μωαμεθανῶν· ἐνῶ ἐξ ἄλλου τὸ κῦρος καὶ ἡ πεφωτισμένη ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικῆς δικαιοσύνης, θὰ ἐξησφάλιζε καὶ τὰ τυχὸν συμφέροντα τρίτων, ἥτοι δανειστῶν τῆς κληρονομίας, ἢ ἄλλων ἐχόντων συμφέροντα ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκβάσεως τῆς περὶ κληρονομίας διαφορᾶς μὴ Μουσουλμάνων, τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ περιγραφῶσι δολίᾳ ἐνεργείᾳ τῶν μερῶν, ἢ νὰ μὴ τύχωσι τῆς δεούσης ἐξασφαλίσεως ἐν δίκῃ ἐνώπιον Ἱεροδικαίου, εἰς ὃ καὶ ἡ παρέμβασίς των θὰ ἐγέννα δυσχερείας καὶ ἀνακολουθίας διαδικαστικὰς.

Δέον δὲ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἐπὶ κληρονομικῶν διαφορῶν, καὶ μεταξὺ Μουσουλμάνων ἀκόμη, ὑπάρχουν περιστάσεις, καθ' αἷς δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ Ἱερὸν δίκαιον. Οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες κανόνες αὐτοῦ, ἀφορῶσι μόνον τὰ κινητά, καὶ ἐκ τῶν ἀκινήτων τὰ μούλκια, ἥτοι τὰ κατὰ πλήρη ἰδιοκτησίαν παραχωρημένα κτήματα, καθὼς καὶ τὰ τούτοις ἐξομοιούμενα *ἐγκτήματα*, ἥτοι τὰς ἐπὶ δημοσίας γῆς (μιριγὲ) ἢ ἐπὶ γῆς Βαφουφικῆς ἐπὶ μονοτελεῖ μισθώματι (Μουκαταλῇ), κατεχομένης οἰκοδομᾶς καὶ δένδρα, ὧν τὸ ἔδαφος, κατὰ κανόνα τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ὅλως ἀντίθετον τοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ, ὑπόκειται εἰς τὰς οἰκοδομὰς καὶ δένδρα. Αἱ δημόσιαι ὁμῶς γαῖαι (μιριγὲ), αἱ παραχωρηθεῖσαι εἰς διηνεκὴ νομὴν εἰς τοὺς ἰδιώτας (τεσσαρούφ), ὧν ὁμῶς ἡ ψιλὴ κυριότης (ρεκαμπέ) παραμένει εἰς τὸ κράτος, καὶ τὰ βακουφικὰ κτήματα τὰ

ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπὶ διτελεῖ μισθώματι (μπίλ-Ἰτζαρετεῖν) κατεχόμενα, δὲν ὑπάγονται, εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Σερί.

Ἡ παραχώρησις τῆς διηνεκοῦς νομῆς τῶν κτημάτων τούτων, ἐγένετο διὰ Σουλτανικῶν ἀποφάσεων μεταγενεστέρων, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματα διέπονται ὑπὸ κανονισμῶν ἀναγομένων εἰς τὴν πολιτικὴν Νομοθεσίαν (Κανούν). Τὰ κτήματα ταῦτα, κυρίως κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Νομοθεσίαν, δὲν κληρονομοῦνται ὠρισμένου βαθμοῦ συγγενεῖς ἔχουσι δικαίωμα νέας ἀποκτήσεως τῆς διηνεκοῦς ἐγκαταστάσεως (Χάκη Ἰντικάλ) ἥτοι ἄλλως λεγόμενον «δικαίωμα μεταβιβάσεως», ὅχι ὅμως δικαίωμα κληρονομικὸν λόγῳ τῆς γεννικῆς διαδοχῆς τοῦ ἀποθανόντος. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς εἰδικῆς μεταβιβάσεως δημοσίων ἀφιερωμένων καὶ βακουφικῶν γαιῶν, παλαιότερον μὲν ἦτο περιορισμένον εἰς μόνον τὰ τέκνα καὶ τοὺς γονεῖς ἢ καὶ τοὺς ἀδελφούς, πάντοτε ὅμως τῇ ἐγκρίσει τῆς πολιτείας καὶ ἐπὶ πληρωμῇ τέλους (ταποῦ) τῆς ἀξίας τῆς γῆς, κατόπιν δὲ, ἥτοι διὰ τοῦ Νόμου τῆς 17 Μουχαρέμ 1284, ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλους συγγενεῖς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, καὶ ἐκ πλαγίου μέχρις β' βαθμοῦ καὶ τὸν σύζυγον, ἄνευ ἐγκρίσεως πλέον καὶ ἀδείας τῆς πολιτείας, διὰ τὰς δημοσίας γαίας, ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Βακουφίου, διὰ τὰς ἀφιερωμένας. Ἐν ἐλλείψει ὅμως τούτων ἄλλοι, ξῆνοι τῷ κληρονόμῳ, ἔχουσι δικαιώματα ὅπως κατὰ προτίμησιν τοῖς παραχωρηθῇ ἢ γῇ ἐπὶ ἐκτιμῇ καὶ καταβολῇ τελέσματος γῆς (ταποῦ). Ἐπομένως τῶν κτημάτων τούτων ἡ κυριότης εἶνε ἀτελής καὶ περιορισμένη, καὶ ἡ διαδοχὴ τῶν, ὡς εἶδος κυρίων διηνεκῶν κατόχων ἢ μισθωτῶν, ἥτοι τὸ δικαίωμα μεταβιβάσεως τῆς διηνεκοῦς κατοχῆς, εἶνε περιορισμένον καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς πολιτείας ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου (Μοντεβελῆ) τοῦ Βακουφίου ἐν τισὶ περιπτώσεσι, καὶ ὑπάγεται εἰς τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα Νόμον, ὅστις φυσικὰ εἶνε μεταβλητός· αἱ περὶ τῆς κληρονομίας λοιπὸν τῶν τοιούτων δημοσίων, ἀφιερωμένων, καὶ βακουφικῶν γαιῶν, κατεχομένων διηνεκῶς λόγῳ παραχωρήσεως ἢ διτελοῦς μισθώσεως, ὑπὸ Μουσουλμάνων διαφοραί, οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, οὔτε ἐκ τῆς γνωμοδοτικῆς ἀρμοδιότητος τῶν Ἱεροδικῶν νὰ ἐξαρτηθῶσιν.

Ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα δέον νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ πλεῖστα χω·
ρία, τὰ λεγόμενα τσιφλίκια ἐν Θεσσαλίᾳ, εἶνε τοιαύτης φύσεως,
ἥτοι γαῖαι δημόσιαι, παραχωρηθεῖσαι ἐπὶ ταπίῳ (ἥτοι δικαιώματι
γῆς) εἰς διηνεκὴ κατοχὴν (τεσσαροῦφ) ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου τε·
λέσματος, ἥτοι τῆς δεκάτης, ἥ βακουφικαὶ διτελῶς ἐκμισθω·
μέναι, ὧν οἱ κάτοχοι δὲν ἐγένοντό ποτε τελείως κύριοι, καὶ
τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπειρίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ
τῶν δικαστηρίων μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, δὲν ἐξήσκησε
τὰ περιελθόντα αὐτῷ, ὡς διαδόχῳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους δι·
καιώματα, τοῦναντίον δ' ἀνεγνώρισε καὶ ἐπροστάτευσεν εἰς πολλὰς
περιστάσεις δικαιώματα ἰδιοκτησίας μὴ ὑφισταμένης, ἥ ἄλλης ἐλ·
λιποῦς καὶ περιορισμένης, χορηγῆσαν εἰς τοὺς ὡς κυρίους παρα·
στήσαντας ἑαυτοὺς, δικαιώματα, τὰ ὅποια νομίμως δὲν εἶχον, ἥτοι
ὑπὲρ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶχον πραγματικῶς κατὰ τὸν περὶ γαιῶν
Ὀθωμανικὸν Νόμον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων, οὓς ἐξεθέσαμεν, συνηγορεῖ ὑπὲρ
τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ἐλληνικῶν δικαστηρίων, πρὸς διάγνωσιν τῶν
περὶ κληρονομίας δικῶν, καὶ ὁ λόγος ὅτι εἰς τὰς κληρονομικὰς δί·
κας γεννῶνται καὶ ἄλλα παρεμπίπτοντα ζητήματα, ἀναποσπάστως
συνδεδεμένα μὲ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαια καὶ εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ
ὑπακτέα (ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ τυπικὸν κῦρος διαθήκης, ἥ νομὴ καὶ
ἥ κυριότης κληρονομικῶν πραγμάτων κ.λ.π.), διὰ τὴν διάγνωσιν
τῶν ὁποίων ἀρμοδιότητα ἔχουσι τὰ ἐλληνικὰ δικαστήρια. Ἐπὶ
πλέον δὲ προκειμένου περὶ κληρονομικῶν μεγάλων, οἷαι ὑπάρχουν εἰς
τὰς Μακεδονικὰς χώρας, σπουδαιοτάτην ἀσφάλειαν παρέχει ἡ ἐν
διασκέψει πολυμελοῦς δικαστηρίου, συγκειμένου ἐκ δικαστῶν πε·
πειραμένων καὶ πεφωτισμένων, ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως, ὥστε νὰ
μὴ δύναται τυχὸν ὁ Ἱεροδίκης, εἴτε ἐκ πλάνης εἴτε ἐκ δόλου, νὰ
γνωμοδοτήσῃ ἐσφαλμένως περὶ τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου,
ἥ ἐκδόσῃ ἄδικον ἢ σφαλερὰν ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ τῆς
ὑποθέσεως. Ὁ ἔλεγχος τῆς ὀρθότητος τῆς γνωμοδοτήσεώς του θὰ
εἶνε δυνατὸς, καὶ θὰ ἐνεργῇ καὶ προληπτικῶς ἢ συμμετοχὴ τοῦ δι·
καστηρίου, οὗ ἡ ἀρμοδιότης ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς οὐσίας θὰ
ἀπομακρύνῃ πάντα πειρασμὸν τοῦ Ἱεροδίκου.

Τὰ Ἑλληνικὰ δικαστήρια συχνὰ θὰ λαμβάνωσιν ἀφορμὴν νὰ προστρέχωσιν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Ἱεροῦ τῶν Μουσουλμάνων Νόμου, καὶ εἰς τὴν ἄλλην τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας νομοθεσίαν, προκειμένου περὶ διαφορῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ σχέσεων ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ ὀθωμανικοῦ νόμου γεννηθῆναι. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἡ γνῶσις καὶ ἀκριβὴς κατανόησις τῆς νομοθεσίας ταύτης εἶνε πολὺ δυσχερὴς. Ὁ Worms, ὁ σοφώτατος περὶ τὰ ἀνατολικά πράγματα, ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἐρευναι περὶ τῆς ἀκινήτου ἐν ταῖς Μουσουλμανικαῖς χώραις ἰδιοκτησίας» ζωηρῶς περιγράφει τὰς μεγάλας δυσχερείας, τὰς ὁποίας οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀλγερίας συνήντησαν, διὰ τὰ λάβωσιν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν κανόνων τοῦ ἰσχύοντος μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων δικαίου· ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἐκ κρυψινοίας καὶ δυσπιστίας, ὅπως σφαλερὸς πληροφορίας οἱ ἐντόπιοι παρεῖχον· ἀπρόσμετοι δ' ἦσαν αἱ πηγαὶ τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων διὰ τοὺς Εὐρωπαίους.

Σήμερον δὲν εὐρισκόμεθα πρὸ τοιούτων δυσχερειῶν· πολλοὶ Εὐρωπαῖοι κατάρθωσαν νὰ μελετήσωσι καὶ ἀρυσθῶσι τὰς γνώσεις των περὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν, καὶ ἔχομεν συγγράμματα περὶ πολὺτιμα ἐφόδια πρὸς μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς Μωαμεθανικῆς νομοθεσίας.

Ἐν τούτοις πάντοτε δυσχερεῖαι τοιαῦται θὰ γεννῶνται, ὥς ἐκ τῆς μετοξὺ Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν διαφορᾶς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ πνεύματος τοῦ Νόμου.

Διὰ τοῦτο, φρονοῦμεν ὅτι χρήσιμον συνδρομὴν θὰ παρέχουν οἱ Ἱεροδίκαι, γνωμοδοτοῦντες περὶ τῶν διατάξεων τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἢ τῆς Τουρκικῆς ἐν γένει νομοθεσίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διαφορῶν, τῶν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων δικαζομένων, ἀλλὰ κρινομένων κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν νομοθεσίαν· ἐννοεῖται ὅμως δὲν ὑπάρχει λόγος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἢ γνωμοδότησίς των νὰ ἔχῃ ἰσχὺν ὑποχρεωτικὴν.

Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι: Τὰ Ἱεροδ.κεῖα θὰ δικάζουν τὰς δια-

φορὰς μόνον τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, πλὴν τῶν ἀφορῶσάν τὰ τῆς ἐπιτροπείας, κηδεμονίας κ.λ.π.

Εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα θὰ μετέχῃ ὡς συμπληρωτικὸν μέλος, ἀντὶ ἐνὸς τακτικοῦ Δικαστοῦ, ὁ Ἱεροδίκης, εἰς τὰς περὶ κληρονομίας Μουσουλμάνων διαφορὰς, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν συζήτησιν ἀφορῶσαν τὰ τῆς ἐπιτροπείας, κηδεμονίας ἢ διορισμοῦ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος Μουσουλμάνου· κατὰ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν, ὅταν πρόκειται περὶ κληρονομικῆς οὐσίας, ὑπαγομένης εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἢ γνωμοδότησις τοῦ Ἱεροδίκου, καταχωριζομένη εἰς τὸ πρακτικὸν διασκέψεως, θὰ εἶνε ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ δικαστήριον ὧς πρὸς τὴν ἐφαρμοστὴν διάταξιν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου. Ἐὰν κατὰ τὴν κληρονομικὴν ἢ ἄλλης οἰασδῆποτε φύσεως διαφορὰν, προβληθῇ ζήτημα οἰκογενειακῆς καταστάσεως, ἀποτελοῦν πρόκριμα τῆς δίκης, θὰ παραπέμπεται ἢ ἐπὶ τούτου διάγνωσις καὶ ἀπόφασις εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἱεροδίκην, ἢ ἀπόφασις τοῦ ὁποίου, ἐντὸς τῆς ἀρμοδιότητός του ἐκδιδόμενη, θὰ εἶνε ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ δικαστήριον παντὸς βαθμοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη τὸ παρεμπύπτον τοῦτο ζήτημα.

Ἐπὶ κληρονομικῶν διαφορῶν ἔχουσιν, ἀντικείμενα ἀκίνητα διεπόμενα ὑπὸ τῶν περὶ γαιῶν καὶ περὶ βακουφίων ὀθωμανικῶν νόμων, ἐν αἷς κατὰ τὰς προκειμένας ἐκάστοτε περιστάσεις ἐνδείκνυνται ἢ ἐφαρμογὴ κανόνων τῆς ὀθωμανικῆς νομοθεσίας, θὰ συμπράττῃ μὲν ὁ Ἱεροδίκης, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, καθὼς προκειμένης κληρονομικῆς διαφορᾶς, ἀλλ' ἢ γνωμοδότησίς του δὲ θὰ ἔχῃ ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν.

Ἐπὶ ἄλλων πάσης φύσεως διαφορῶν, ἐφ' ὧν ὧς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τόπου τῆς γεννήσεώς των εἶνε ἐφαρμοστὸς ὁ ὀθωμανικὸς νόμος, θὰ ζητῆται μὲν ἢ περὶ τῶν διατάξεων καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Νόμου γνωμοδότησις τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδίκου ἢ Ἀρχιεροδίκου, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶνε ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ Δικαστήριον.

Οὕτως φρονοῦμεν ὅτι δεόν νὰ διαρρυθμισθῶσι τὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Μουσουλμάνων ἐν ταῖς ἀπελευθερωθεῖσαις ἑλληνικαῖς χώραις, ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς διατηρήσεως καὶ λειτουργείας τῶν Ἱεροδικῶν, καὶ τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἱεροῦ Νό-

μου ἐπὶ τῶν σχέσεων τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου.

Οὕτω, «δικαιότερον ἢ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν γενόμενον» τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος πρὸς τοὺς εὐφροσύνως ἀποδεξαμένους νὰ βιώσωσιν ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἑλευθερωτοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἀδελφοὺς Μουσουλμάνους, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θέλει τύχει τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς πεφωτισμένης κοινῆς γνώμης τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πλεόν θὰ ἐκτιμήσουν τὰ ἐξαιρετικὰ χαρίσματα ποῦ διακρίνουν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ἀλλὰ καὶ θέλει προσθέσει ἰσχυρότατον ἐπιχείρημα διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ δικαιώματός του ἐπεμβάσεως πρὸς προστασίαν τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ Δικαστικῶν προνομίων τοῦ ἔτι ἀλυτρώτου Ἑλληνικοῦ γένους. Καὶ φρονοῦμεν ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερον ἰσχυρὸν ἢ τὸ ἐκ τῶν πυροβόλων τοῦ ἀητιτήτου Ἑλληνικοῦ Στόλου.

Τὰ συμφώνως πρὸς τὰ ἄνω ἐκτεθέντα ὑποβλητέα Νομοσχέδια, εἶναι τὰ ἑξῆς:

I.

NOMOSXEDION

Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου Νόμου

Ἄρθρον 1ον

Εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Νόμου Νόμου Νόμου 29 Ὁκτωβρίου 1856 προστίθεται τελευταία § ἡ ἑξῆς:

Πᾶσαι αἱ σχέσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων τῷ θρήσκευμα, Ἑλλήνων ὑπηκόων ἢ μὴ, διέπονται ὑπὸ τοῦ

Ἱεροῦ Νόμου τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, πλὴν τῆς ἐπιτροπείας καὶ κηδεμονίας καὶ δικαστικῆς ἀντιλήψεως, διεπομένων ὡς πρὸς τοὺς Μωαμεθανοὺς ὑπηκόους Ἑλλήνας, ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου.

Εἰς τὸ ἄρθρον 5 τοῦ αὐτοῦ Νόμου προστίθεται τελευταία § ἡ ἐξῆς:

Ἐπὶ δὲ κληρονομίας Μουσουλμάνου τὸ θρήσκευμα, ὑπηκόου Ἑλλήνος ἢ μὴ, προκειμένου περὶ κινητῶν ἢ ἀκινήτων, κειμένων ἐν Ἑλλάδι, καὶ κατεχομένων κατὰ τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον ἐν δικαιώματι πλήρους ιδιοκτησίας (Μεμλουκέ ἢ Μούλκ) ἢ τῶν τοιούτοις ἐξομοιουμένων ἐγκτημάτων (δένδρων ἢ οἰκοδομῶν ἐπὶ δημοσίων, ἀφιερωμένων ἢ Βακουφικῶν γαιῶν) ἐφαρμόζεται ὁ Ἱερὸς νόμος τῶν Μουσουλμάνων· προκειμένου δὲ περὶ ἄλλων γαιῶν, ὧν ἡ διαδοχὴ καὶ ἐν Τουρκίᾳ δὲν διείπετο ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου (ἥτοι γαιῶν δημοσίων «Μιριέ» καὶ ἀφιερωμένων ἢ Βακουφικῶν «Βακούφ ἢ Μεβκουφέ») ἀλλ' ὑπὸ τῶν Νόμων περὶ γαιῶν καὶ περὶ Βακουφίων, ἐφαρμόζεται ὁ Ἑλληνικὸς νόμος.

Εἰδικὸς Νόμος θέλει κανονίσει εἰς ποίους συγγενεῖς θέλει περιέρχεσθαι καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους τὸ δικαίωμα μεταβιβάσεως ἢ διαδοχῆς (Χάκι-Ἰντικάλ) τῆς διηνεκοῦς νομῆς (Τεσσαρούφ) τῶν ἄνω δημοσίων, ἀφιερωμένων ἢ Βακουφικῶν γαιῶν, μετὰ θάνατον τοῦ διηνεκοῦς νομέως.

II

NOMOSXEΔION

Περὶ κληρονομικῶν διαφορῶν τῶν Μουσουλμάνων.

Ἄρθρον 1ον

Ἐπὶ πάσης διαφορᾶς περὶ κληρονομίας, ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, Μουσουλμάνου τὸ θρήσκευμα, εἰς τὸ δικάζον ἀρμόδιον

Πρωτοδικεῖον, μετέχει, ἀντὶ ἑνὸς τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς ἀναπληρωματικὸν μέλος τοῦ Δικαστηρίου, ὃ ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ Πρωτοδικείου ἢ Ἐφετείου ἱεροδίκης ἢ ἀρχιεροδίκης, ὣν ἡ γνωμοδότησις περὶ τῆς ἐφαρμοστέας διατάξεως τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ κληρονομίας κινητῶν, ἢ ἀκινήτων κληρονομουμένων κατὰ τὸ Ἱερὸν Δίκαιον τῶν Μουσουλμάνων, εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ Δικαστήριον· καταχωρίζεται δὲ αὕτη εἰς τὸ πρακτικὸν διασκέψεως καὶ εἰς τὸ σκεπτικὸν τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως.

Προκειμένου περὶ κληρονομίας ἀκινήτων, μὴ ὑπαγομένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Σερῆ, καὶ δὴ γαιῶν δημοσίων, ἀφιερωμένων καὶ Βακουφικῶν, διεπομένων ὑπὸ τῶν περὶ γαιῶν καὶ περὶ Βακουφίων Νόμων, ἡ γνωμοδότησις τοῦ Ἱεροδίκου ἢ Ἀρχιεροδίκου διὰ τὰς ἰσχυούσας πρὶν διατάξεις τῆς Τουρκικῆς Νομοθεσίας, εἶναι μὲν ἀναγκασία, ἀλλ' οὐχὶ ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸ Δικαστήριον.

Ἄρθρον 2ον

Ἄν ἐπὶ κληρονομικῆς μεταξὺ Μουσουλμάνων διὰ τὴν κληρονομίαν Μουσουλμάνου διαφορᾶς, γεννηθῇ παρεμπύπτον ζήτημα οἰκογενειακῆς τάξεως, ἀποτελοῦν πρόκριμα τῆς δίκης, τὸ Δικαστήριον παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἱεροδίκην, ἢ Ἀρχιεροδίκην, καὶ ἀπέχει τῆς περαιτέρω ἐξετάσεως τῆς ὑποθέσεως, μέχρις οὗ οὗτος ἀποφανθῇ ἐντὸς τῆς ἀρμοδιότητός του ἐπὶ τοῦ παρεμπύπτοντος ζητήματος.

III

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ

**Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου ,ΧΠΘ' τῆς 17
Αὐγούστου ἔτους 1861**

Ἄρθρον 1ον

Εἰς τὸ ἄρθρον 30 τοῦ νόμου ,ΧΠΘ' τῆς 17 Αὐγούστου 1861 προστίθεται τελευταία § ἡ ἐξῆς:

Προκειμένου περὶ Συγγενικοῦ Συμβουλίου ἀνηλίκου Μουσουλμάνου, ἀντὶ τοῦ Εἰρηνοδίκου λαμβάνει μέρος ὁ Ἱεροδίκης, ὅστις ἐκπληροῖ πάντα τὰ ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ καὶ τοῖς ἐπομένοις 31, 32, 33, 81, 99, 101 κ.λ.π. τοῦ παρόντος Νόμου ἀνατεθειμένα τῷ Εἰρηνοδίκῃ καθήκοντα. Μέλη τοῦ Συγγενικοῦ Συμβουλίου, μόνον Μουσουλμᾶνοι δύνανται νὰ ᾧσιν. Μόνον ἂν δὲν ὑπάρχωσιν εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ ἀνηλίκου συγγενεῖς, ἢ οἰκογενειακοὶ φίλοι, Μουσουλμᾶνοι, τῇ προηγουμένη ἀδείᾳ τοῦ ἀρμοδίου Μουφτῆ, δύνανται ν' ἀποτελέσωσι τὸ Συγγενικὸν Συμβούλιον καὶ μὴ Μουσουλμᾶνοι, ἢ νὰ διορισθῇ παρεπίτροπος τοιοῦτος, ἥτοι μὴ Μουσουλμᾶνος.

Ἄρθρον 2ον

Εἰς τὸ ἄρθρον 49 τοῦ αὐτοῦ Νόμου προστίθεται § ὡς ἐξῆς:

Οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι, προκειμένου περὶ τῆς Ἐπιτροπείας Μουσουλμάνου. Ἐὰν ὅμως ὁ Μουφτῆς τὸ ἐγκρίνη, ἕνεκεν ἐλλείψεως Μουσουλμάνων ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπιτροπείας, καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιομέτρων ἀπ' αὐτοῦ, ἢ ἕνεκα ἄλλων ἐξαιρετικῶν λόγων, δύνανται νὰ διορισθῇ ἢ διατηρηθῇ ἐπίτροπος ἢ συνεπίτροπος, μὴ Μουσουλμᾶνος. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ περὶ διορισμοῦ κηδεμόνος χειρα-

φέτου ἢ ἐπιτρόπου, παρεπιτρόπου ἢ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος ἀπηγορευμένου ἢ ἀσώτου Μουσουλμάνου.

Ἄρθρον 3ον

Εἰς πᾶσαν κατὰ τὰ ἄρθρα 646 καὶ 656 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ 23 καὶ 115—135 τοῦ νόμου ,ΧΠΘ' συζήτησιν περὶ διορισμοῦ ἐπιτρόπου, παρεπιτρόπου, κηδεμόνος ἢ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος, συνεπιτρόπου ἢ ἐμβρυωροῦ, ἢ ἐπὶ τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς κατὰ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐπιτροπείας ἀπαιτεῖται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 61, 64, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 77, κ.λ.π. Νόμου ἐπιτροπείας), προκειμένου περὶ ἐπιτροπευομένου ἢ χήρας Μουσουλμάνου, εἰς τὸ ἀρμόδιον πρὸς τοῦτο Δικαστήριον θέλει συμπράττει ὡς συμπληρωτικόν, ἀνθ' ἑνὸς τακτικοῦ δικαστοῦ, μέλος αὐτοῦ καὶ ὁ ἀρμόδιος κατὰ τὸν Νόμον ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ Πρωτοδικείου Ἱεροδίκης, μὴ κωλύομενος καὶ ἂν προήδρευσε τοῦ Συγγενικοῦ Συμβουλίου, συνεπεία τοῦ διασκέμματος τοῦ ὁποίου προκαλεῖται ἡ ἀπόφασις· ὁ Ἱεροδίκης ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων εἶναι αὐτοδικαίως εἰσηγητῆς, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 643 τῆς Πολ. Δικονομίας διοριζομένου τοιούτου. Ἄν κατὰ τὴν συζήτησιν παρεμπέσῃ ζήτημα οἰκογενειακῆς καταστάσεως, ἀποτελοῦν πρῶκριμα τῆς δίκης, περὶ τούτου ἀποφασίζει μόνος ὁ Ἱεροδίκης, τῆς ἀποφάσεώς του οὔσης ὑποχρεωτικῆς διὰ τὸ Δικαστήριον, ἐφ' ὅσον ἐξεδόθῃ ἐντὸς τῆς κατὰ τὸν Νόμον ἀρμοδιότητός του.

IV

NOMOSXEDIION

**Περὶ συστάσεως Ἱεροδικείων ἐν ταῖς προσχω-
τηθείσαις Ἑλληνικαῖς χώραις καὶ τῆς
ἁρμοδιότητος αὐτῶν.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἱ ε ρ ο δ ι κ α ι.

Ἄρθρον 1ον

Εἰς τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Νόμου τῆς 21ης Ἰανουαρίου (2 Φεβρουαρίου 1834) περὶ ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων προστίθεται τελευταῖον ἐδάφιον τὸ ἐξῆς:

«Διὰ τοὺς Μουσουλμάνους τὸ θρήσκευμα, ὑπάρχουν διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν διὰ τοῦ παρόντος Νόμου ὀριζομένων, ἢ ἄλλων διὰ μεταγενεστέρων τοιοῦτων ὀρισθησομένων, διαφορῶν των καὶ τὰ δικαστήρια τῶν Ἱεροδικῶν (Σερί)».

Ἄρθρον 2ον

Εἰς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ αὐτοῦ Νόμου προστίθεται τελευταία παράγραφος ἡ ἐξῆς:

«Πᾶν ἱεροδικεῖον σύγκειται ἀπὸ ἑνα Ἱεροδίκην καὶ ἑνα γραμματέα».

«Διορίζεται ἱεροδίκης, Μωαμεθανὸς τὸ θρήσκευμα, γνωρίζων καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, φέρων δίπλωμα Μωαμεθανικῆς Ἱερονομικῆς Σχολῆς, ἢ ἀνεγνωρισμένος κατὰ τὰ ἐν τῇ Τουρκικῇ αὐ-

τοκρατορίᾳ κρατοῦντα, ὡς ἔχων τὸν τίτλον Μολλᾶ (πτυχιούχου τῆς Ἱερονομικῆς) πρώτης μὲν τάξεως (Χαρεμεῖν Μουχτερεμείν) διὰ νὰ διορισθῇ Ἱεροδίκης εἰς πρωτεύουσαν Νομοῦ, δευτέρως δὲ τάξεως (ἦτοι Μπιλάδι Χαμσέ ἢ Μπαχράτς) διὰ τὰς λοιπὰς πόλεις.

Ἄρθρον 3ον

Εἰς τὰς ἑδρας τῶν Ἐφετείων τῶν νέων Ἐπαρχιῶν, ἦτοι ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἰωαννίνοις, διορίζεται ἀνὰ εἰς Ἀρχιεροδίκης (Μουφετίσι-Χουκιάμ-Σερι) μὲ βαθμὸν Μολλᾶ α'. τάξεως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὠρισμένα. Παρ' ἐκάστῳ ἀρχιεροδίκῃ διορίζεται ἐπίσης εἰς γραμματεὺς.

Ἄρθρον 4ον

Ὁ μισθὸς τοῦ μὲν ἀρχιεροδίκου εἶνε δρχ. 300 κατὰ μῆνα, τῶν δὲ Ἱεροδικῶν δρχ. 250 τῶν α'. τάξεως, καὶ δρχ. 200 τῶν β'. τάξεως. Διορίζονται δὲ καὶ παύονται διὰ Β. Διατάγματος τῇ προτάσει τῶν ὑπουργῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἄρθρον 5ον

Οἱ γραμματεῖς τῶν Ἱεροδικῶν καὶ τῶν Ἀρχιεροδικῶν, δέον νὰ ἔχωσι ἀπολυτήριον γυμνασίου καὶ νὰ εὐδοκιμήσωσιν εἰς ἐξετάσεις τῆς τουρκικῆς γλώσσης, ἐνεργητέας ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Μουφτῆ, ὡς ὀρισθῆσεται διὰ Β. Δ. Ὁ μισθὸς των εἶναι δρχ. 120 κατὰ μῆνα.

Ἄρθρον 6ον

Οἱ μὲν Ἀρχιεροδίκαι εἶναι ἀναπληρωτικὰ μέλη τοῦ Ἐφετείου τῆς ἑδρας των, οἱ δὲ Ἱεροδίκαι τῆς ἑδρας τοῦ Πρωτοδικείου εἶναι ἀναπληρωτικὰ μέλη τοῦ Πρωτοδικείου, λαμβάνοντες μέρος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Δικαστηρίου, ἀντὶ ἐνὸς τακτικοῦ δικαστοῦ καθ' ἕως περιπτώσεις ὃ νόμος ὀρίζει. Κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας ἀπο-

λαμβάνουσι ὅλων τῶν δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων τῶν λοιπῶν δικαστῶν, πλὴν τῆς ἰσοβιότητος.

Ἄρθρον 7ον

Οἱ Ἱεροδίκαι καὶ οἱ Ἀρχιεροδίκαι δίδουσι ὅρκον δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ δέον νὰ εἶναι ὑπήκοοι Ἑλληνας· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι κατάλληλοι διὰ τὸ ἄξιωμα, ἐπιτρέπεται νὰ διορισθῶσι καὶ ἄλλοδαποί, οἱ ὅποιοι ὅμως ἅμα τῇ ἀποδοχῇ τοῦ διορισμοῦ των γίνονται αὐτοδικαίως ὑπήκοοι Ἑλληνας, δίδοντες τὸν ὅρκον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολίτου συγχρόνως μὲ τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Βον

Ἄρθρον 8ον

Ἀρμοδιότης καὶ διαδικασία

Οἱ Ἱεροδίκαι, ἐν τῇ διὰ Β. Δ. ὀρισθησομένῃ περιφερείᾳ του ἑκάστος, δικάζουσι περὶ πάσης διαφορᾶς τοῦ οἰκογενειακοῦ Δικαίου τῶν Μουσουλμάνων τὸ θρήσκευμα διαδίκων, ἐκτὸς τῶν περὶ Ἐπιτροπείας, κηδεμονίας, ἀπαγορεύσεως καὶ διορισμοῦ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος ἀσώτου ὑποθέσεων, δι' ἧς εἶναι ἀρμόδια τὰ τακτικὰ δικαστήρια. Κατὰ τὰς περιπτώσεις τοῦ ἄρθρου 492 (παράγραφοι 1, 3, 4,) τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, προκειμένου περὶ σφραγίσεως ἢ ἀποσφραγίσεως περιουσίας ἀποβιώσαντος Μουσουλμάνου, καὶ περὶ συγκροτήσεως Συγγενικοῦ, Συμβουλίου καὶ τῶν κατὰ τὸ ἐδά-

φιον 4 ἐπιτετραμμέτων τῷ Εἰρηνοδίκῃ καθηκόντων ἐπὶ ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας Μουσουλμάνου, ἀντὶ τοῦ Εἰρηνοδίκου εἶναι ἀρμόδιος ὁ Ἱεροδίκης.

ἄρθρον 9ον

Εἰς τὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδικείου ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρα 493—514 τῆς πολιτικῆς Δικονομίας. Τὰ δικόγραφα ἐπιτρέπεται νὰ γράφονται Τουρκιστί, ἐφαρμοζομένων κατὰ προτίμησιν ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν ἀγωγῶν, καὶ τῶν δικογράφων ἐν γένει, καὶ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν, τῶν διατάξεων τοῦ ἁρθρου 514 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἀλλὰ δεόν νὰ ἐπισυνάπτεται πάντοτε καὶ Ἑλληνικὴ μετάφρασις γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἑρμηνέως. Τὰ ἐπιδοτήρια μόνον Ἑλληνιστὶ ἐπιτρέπεται νὰ συντάσσωνται, ὡς πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ὅμως δὲν ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις τῶν ἁρθρων 300—302 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. ἐπιτρεπομένου τοῦ μέσου τῶν μαρτύρων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, ἐπὶ πάσης διαφορᾶς ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς· διὰ δὲ τὸ κῦρος ἰδιωτικῶν ἐγγράφων ἀρκεῖ καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ ἐκδόσαντος αὐτὰ ἀντὶ ὑπογραφῆς.

ἄρθρον 10ον

Κατὰ πάσης ὀριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδικείου ἐπιτρέπεται ἔφεσις, μόνον διὰ κακὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν καὶ ἐσφαλμένην ἐφαρμογὴν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, καὶ προσέτι ἔνεκεν ἀναρμοδιότητος, ἐντὸς προθεσμίας 30 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς νομίμου κοινοποιήσεώς της, παρατεινομένης κατὰ τὰ ἄρθρα 195 καὶ 196 τῆς Πολιτ. Δικονομίας· ἀπευθύνεται δὲ εἰς τὸν ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ Ἐφετείου εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τὸ Ἱεροδικεῖον, Ἀρχιεροδίκην· κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρον 516, 517 § 1 καὶ 518 τῆς Πολ. Δικονομίας. Ἡ συζήτησις ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιεροδίκου γίνεται κατὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἁρθρων 497—514, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀπόφασιν ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρα 776—783 τῆς Πολ.

Δικονομίας. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιεροδίκου δὲν χωρεῖ τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρίσεως.

Αἱ συζητήσεις τῶν Ἱεροδικείων καὶ Ἀρχιεροδικείων γίνονται ἢ ἐν τῷ Μουσουλμανικῷ Τεμένῃ ἢ εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Ἱεροδικῶν ἢ Ἀρχιεροδικῶν, ἢ εἰς τὸ κατάστημα τῆς Μωαμεθανικῆς κοινότητος, τοῦ Δικαστηρίου ὀρίζοντος τὴν ἡμέραν, ὥραν καὶ τόπον τῶν συνεδριάσεών του, διὰ προγράμματος τοιχοκολλουμένου εἰς τὰς θύρας τῶν ἐν ἐνεργείᾳ διὰ τὸ προσκύνημα Τεμενῶν, καὶ εἰς τὴν τοῦ καταστήματος τῆς Μωαμεθανικῆς Κοινότητος. Κατὰ τὰς τακτικὰς ταύτας δικασίμους συζητοῦνται αἱ διαφοραὶ, ὧσων ἡ συζήτησις δὲν ὠρίσθῃ κατὰ χρόνον καὶ τόπον εἰδικῶς. διὰ πράξεως τοῦ Ἱεροδίκου ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ἢ τῆς ἀγωγῆς Ἀπαντα τὰ δικόγραφα, αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ πρακτικὰ γράφονται ἐπὶ χαρτοσήμου τοῦ διὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ Εἰρηνοδικείου ὠρισμένου. Ἐπὶ χρηματικῆς ὅμως καταγνώσεως, ἢ ἄλλης ἐπιδικάσεως ἀντικειμένου ἔχοντος ἀξίαν μείζονα τῶν 600 δραχμῶν, εἰς τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν προστίθεται κινητὸν χαρτόσημον ἀνάλογον τῆς ἀξίας ἐπὶ τῇ κλίμακῃ τοῦ ἄρθρου 12 τοῦ νόμου περὶ χαρτοσήμου, διαγραφόμενον διὰ πράξεως τοῦ Ἱεροδίκου.

Ἄρθρον 11ον

Αἱ ἀποφάσεις τῶν Ἱεροδικῶν καὶ Ἀρχιεροδικῶν, ἔχουσι μετὰ τῶν διαδίκων ἀποτέλεσμα καὶ ἐκτελοῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 118—120 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἐκτελέσεως διατάξεις τῆς αὐτῆς Δικονομίας. Διὰ τὴν περιβολὴν τοῦ τύπου τῆς ἐκτελέσεως ἐπὶ τῶν ἐκτελεστῶν ἀποφάσεων, οἱ Ἱεροδίκαι καὶ Ἀρχιεροδίκαι, ἀποστέλλουσι ἀντίγραφα κεκυρωμένα ἢ μεταφράσεις ἐπισήμους, τῶν τοιούτων ἀποφάσεών των, εἰς τὸν γραμματέα τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου ἢ Ἐφετείου, ἵνα περιβληθῇ ὁ τύπος τῆς ἐκτελέσεως παρὰ τοῦ οἰκείου Προέδρου, μεθ' ὃ ἐκδίδεται παρὰ τοῦ γραμματέως τοῦ Δικαστηρίου ἀπόγραφον ἐκτελεστών.

Ἄρθρον 12ον

Οἱ Ἱεροδίκαι δικάζουσι κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν προ-
σέτι (ἐκτὸς τῶν ἐπ' ἀναφορᾷ αἰτήσεων τῶν σχετιζομένων μετὰ
τῶν ὑποθέσεων τῶν ὑπαγομένων κατὰ τὰ ἔνω εἰς τὴν ἀρμοδιό-
τητά των), τῇ αἰτήσει τοῦ ἀρμοδίου Μουφτῆ, καὶ περὶ προσωρινῆς
ἢ ὀριστικῆς ἀντικαταστάσεως κληρονομικοῦ διαχειριστοῦ Βακου-
φικῶν κτημάτων καὶ ἰδρυμάτων, καὶ Συμβούλων Ὀθωμανικῶν κοι-
νοτήτων, καθ' ἧς περιπτώσεις ὁ νόμος τὸ ἐπιτρέπει. Ἐπίσης περὶ
ἀπαλλοτριώσεως θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ὧν ὁ
σκοπὸς ἐξέλιπεν ἢ ἡ ἐκπλήρωσις αὐτοῦ κατέστη ἀνέφικτος, ἢ ἀφιε-
ρωμάτων καὶ ἄλλων τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων κτημάτων,
ὧν ἡ ἀπαλλοτριώσις ἢ ἡ διηνεκῆς ἐκμίσθωσις ὑπὸ τύπον ἐμφυτεύ-
σεως, μὲ κανόνα εἰς εἶδος ἢ χρῆμα, ἐνδείκνυται, καθ' ἧς ὁ περὶ
Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων Νόμος κελεύει. Κατὰ
τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων
636 καὶ 637 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας.

V

NOMOSXΕΙΔION

**Περὶ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἐπὶ τῶν Δη-
μοσίων, ἀφιερωμένων καὶ Βακουφικῶν γαιῶν
ἐν ταῖς προσαρτηθεῖσαις χώραις**

Ἄρθρον 1ον

Τὸ δικαίωμα διαδοχῆς, ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἐκ διαθήκης, ἐπὶ τῶν
δημοσίων, ἀφιερωμένων ἢ Βακουφικῶν γαιῶν ἐν ταῖς προσαρτηθεί-

σαις ἤδη ἐπαρχίαις, τὸ ἀπορρέον ἐκ τῶν νόμων περὶ γαιῶν καὶ περὶ Βακουφίων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, περιορίζεται μόνον, εἰς τοὺς ἀνιόντας, κπτιόντας, τοὺς ἀμφιθαλεῖς καὶ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφούς, καὶ τὴν σύζυγον, καθ' ἣν σειρὰν καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Νεσρᾶς 118, καὶ πέραν τῶν βαθμῶν τούτων εἰς οὐδέν· ἄλλον συγγενῆ ἢ μὴ δύναται νὰ περιέλθῃ τὸ δικαίωμα τῆς διηνεκοῦς Νομῆς (Τεσσαρούφ) τῶν γαιῶν τούτων, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, εἴτε διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, εἴτε διὰ δωρεᾶς ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου.

Τὸ δικαίωμα τῆς διηνεκοῦς Νομῆς τῶν τοιούτων κτημάτων, ἐν ἐλλείψει τῶν ἄνω κληρονόμων, περιέρχεται τῶν μὲν δημοσίων γαιῶν εἰς τὸ Κράτος, τῶν δὲ Βακουφικῶν καὶ ἀφιερωμένων, τῶν ἐπὶ διτελεῖ (*Ιδζαρετείν) μισθώματι ἢ ἐπὶ μισθώματι κατ' ἀποκοπὴν (Μουκαταλῆ) κατεχομένων, εἰς τὸ ἔχον τὴν ψιλὴν κυριότητα Βακούφιον, ἢτοι θρησκευτικὸν φιλανθρωπικὸν ἢ ἄλλο τι εὐαγὲς ἱδρυμα, καὶ τούτου τυχὸν ἐκλιπὼντος ἢ ὅπωςδῆποτε μὴ ὑπάρχοντος ἢ ἀργοῦντος, εἰς τὴν Μουσουλμανικὴν Κοινότητα, ἐν ἣ τὸ δρυμα. Διατίθεται δὲ παρ' αὐτῶν κατὰ τοὺς περὶ τούτου ἐιδικοὺς νόμους.

Ἐὰν ὅμως αἱ γαῖαι αὗται καλλιεργῶνται ὑπὸ κολλίγων ἢ μορτιτῶν, ἔχουσιν οὗτοι δικαίωμα προτιμῆσεως, ἕκαστος ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένων γαιῶν, ἢ ἐπὶ ἐκτάσεως ἴσης μὲ τὸ ἥμισυ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένης τοιαύτης, παραχωρουμένης αὐτῷ κατ' ἐκτίμησιν ἐπιτροπῆς ὀρισθησομένης διὰ Β.Δ., ὅπερ θέλει ὀρίσει τὴν διαδικασίαν τῆς διανομῆς καὶ ἐκτιμῆσεως τῶν παραχωρουμένων γαιῶν, τὰς δόσεις τῆς πληρωμῆς καὶ ἐν γένει τὰς λεπτομερεῖας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρῶντος Νόμου.

Ἐπὶ πάσης πωλήσεως, ἢ ἄλλης δι' ἰδιωτικῆς βουλήσεως μεταβιβάσεως τοῦ δικαιώματος τῆς διηνεκοῦς Νομῆς τοιούτων γαιῶν, ἔχει δικαίωμα προτιμῆσεως τὸ Δημόσιον, ἢ ἡ τυχὸν συσταθησομένη Γεωργικὴ Τράπεζα, ἢ ἄλλο νομικὸν πρόσωπον ἔχον προορισμὸν τὴν ἀγορὰν τσιφλικίων πρὸς διανομὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν καλλιεργητῶν (κολλίγων) εἰς ἰδιοκτητήτας.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΒΑΚΟΥΦΙΩΝ

Βακούφιον (Βάκφ) λέγεται κτήμα ακίνητον (κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν παρὰ τοῖς Χανεφίταις γνώμην), ἀφιερωμένον εἰς χρῆσιν καὶ κάρπωσιν ὀρισμένου προσώπου, ἢ θρησκευτικοῦ ἢ φιланθρωπικοῦ ἰδρύματος, ἢ καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινωφελοῦς ἢ θεαρέστου τινος σκοποῦ. Ἐπίσης λέγεται Βακούφιον καὶ αὐτὸ τὸ θρησκευτικὸν ἢ κοινωφελὲς ἱδρυμα.

Περὶ τῶν ὑπὲρ προσώπων ἀφιερωμάτων (Βακφ-εβλάδ) δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν, εἰμὴ περὶ τῶν πρὸς θρησκευτικὸν ἢ κοινωφελῆ σκοπὸν ἱδρυμένων.

Ἐν τῷ Κορανίῳ ἐπανειλημμένως προτρέπεται ὁ πιστὸς νὰ ἀφιερῶσιν τὴν περιουσίαν του, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, εἰς εὐσεβὲς καὶ θεαρέστον ἔργον· ἡ πρώτη δὲ σύστασις βακουφίου ἀποδίδεται εἰς τὸν Μωάμεθ, οἰκοδομήσαντα ἐν Μεδίνῃ ναόν, καὶ καταλιπόντα τὸ 1)3 τῆς περιουσίας του μετὰ θάνατον ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν ἔργων.

Τὰ Βακούφια διαιροῦνται α'.) εἰς θρησκευτικά, ἥτοι Ναοὺς ἢ Τεμένη (Τζαμί, Μενδζίδ, Ζαουγέ) Μονὰς (Κανικᾶ ἢ Τεκὲ) Μουσουλεῖα (Τουρμπὲ) ἱεροσπουδαστήρια καὶ Σχολεῖα (Μεδρεσὲ καὶ Μεχτέπ) κλπ. β'.) Εἰς φιλανθρωπικὰ ἢ κοινωφελῆ, ἥτοι Συστίτια ('Ιμαρέτ) Νοσοκομεῖα, κρήνας, γεφύρας φρέατα καὶ γ'.) εἰς προσοδοφόρα (Μουστεγλὰτ) ἥτοι ἀκίνητα, ὧν τὰ εἰσοδήματα εἶνε προωρισμένα διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῶν ἄνω ἱδρυμάτων ἢ θεαρέστων ἔργων.

Σχετικῶς μὲ τὴν προέλευσιν τῶν Βακουφίων, ταῦτα εἶνε δύο εἰδῶν.

α'.) Τὰ κυρίως Βακούφια, ἥτοι κτήματα πλήρους ἰδιοκτησίας (Μουλκ), τῆς κυριότητος τῶν ὁποίων ἀπεξενώθη ὁ ἀφιερωτής, ἀνατιθεὶς αὐτὴν τῷ Θεῷ, τὰς δὲ ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας καθιερώσας ὑπὲρ θεαρέστου τινὸς σκοποῦ· ἐννοεῖται ὅτι ἢ εἰς τὸν θεὸν ἀνάθεσις ἀποτελεῖ τὸ ἀναπαλοτρίωτον τῶν ἀφιερωμάτων, ἢ δὲ κυριότης

περιέρεται αἱ τῷ ὑπὲρ οὗ ὠφέλειαι καθιερώθησαν ἰδρύματι ἢ σκοπῷ· αὐτὰ εἶνε τὰ βακούφια τὰ διεπόμενα ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου (Ἑβραϊστί-Σαχιχᾶ). Μὲ τὰ τοιαῦτα βακούφια ἐξομοιοῦνται καὶ τὰ ἐπὶ γαιῶν δημοσίων ἢ ἀφιερωμένων *ἐγκτήματα*, ἥτοι οἰκοδομαὶ ἢ δένδρα ἢ κλήματα, ἐγερθέντα ἢ φυτευθέντα, ἀδεία τῆς ἀρχῆς ὅσον ἀφορᾷ τὰς δημοσίας γαίας, καὶ ἐπὶ μισθώματι κατ' ἀποκοπὴν (Μουκατᾶ) ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀφιερωμένας, τὰ ὅποια (οἰκοδομήματα, δένδρα κλπ.), κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἱεροῦ δικαίου, ἀνήκουν εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ οἰκοδομήσαντος τὰ κτίρια ἢ φυτεύσαντος τὰ δένδρα ἢ κλήματα, καίτοι ἡ γῆ κατὰ κυριότητα ἀνήκει εἰς τὸ Δημόσιον ἢ τὸ Βακούφιον· τῶν τοιούτων *ἐγκτημάτων*, τῶν ἐπὶ ἀφιερωμένων γαιῶν, τὰ ὅποια ἐξομοιοῦνται μὲ τὰ Μούλκ, δύναται νὰ γίνῃ ἀφιέρωσις ὑπὲρ ἄλλου πάλιν Βακουφίου· οὕτω δὲ ἀπαντῶνται πολλάκις κτήματα ἀνήκοντα εἰς δύο Βακούφια· εἰς τὸ ἓν ἀνήκει ἡ γῆ καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρόσοδος (Μουκατᾶ) ἥτοι τὸ ἐτήσιον τέλοςμα ἢ ἐδαφονόμιον· εἰς ἕτερον δὲ Βακούφιον ἀνήκει ἡ πρόσοδος τῆς οἰκοδομῆς, ἀμπέλου, ἢ κήπου, ἀφιερωθείσα εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ διηνεκοῦς νομῆως ἢ διηνεκοῦς μισθωτοῦ.

β'). Τὰ καταχρηστικῶς ἢ ἀνωμάλως γενόμενα Βακούφια (Ἑβραϊστί-Καϊρί-Σαχιχᾶ). Παρὰ τῶν Σουλτάνων, ὡς κυρίων τῆς γῆς, γαῖαι τινὲς ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τὰς δημοσίας γαίας, καθιερώθησαν ὑπὲρ εὐαγοῦς τινος ἰδρύματος ἢ ἄλλου θεαρέστου σκοποῦ· δὲν παρεχωρήθησαν ὅμως κατὰ κυριότητα, ἀλλὰ μέρος τῶν δημοσίων δικαιωμάτων, ἥτοι τὰ δέκατα ἢ ἄλλοι φόροι, καθιερώθησαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἢ ὑπὸ ἰδιωτῶν, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Σουλτάνου, ὑπὲρ θρησκευτικοῦ τινος ἢ εὐαγοῦς ἰδρύματος ἢ θεαρέστου σκοποῦ· αὐτὰ δὲν εἶνε κυρίως βακούφια· ἀλλὰ κοινῶς λέγονται γαῖαι ἀφιερωμέναι (Μεβκουφὲ) καὶ διέπονται ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου περὶ Δημοσίων γαιῶν, μόνον μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, τὰ κατὰ τὸν Νόμον τοῦτον δικαιώματα μεταβιβάσεως τῶν γαιῶν τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὸ Βακούφιον καὶ ὅχι εἰς τὸ Κράτος. Ἄλλων ὅμως τοιούτων γαιῶν παρεχωρήθη καὶ ἡ διενεχὴς Νομὴ (Τεσσαροῦφ) εἰς τὸ Βακούφιον, εἴτε ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταβάλλῃ τὸ δέκατον· εἰς τὸ Κράτος, εἴτε καὶ ἄνευ καταβολῆς τοιούτου. Ἐπὶ τούτων

τῶν γαιῶν ἀσκεῖ τὸ Βακούφιον σχεδὸν κυριότητα, ἥτοι διηνεκῇ Νομῇ, λαμβάνουσα ὅλα τὰ εἰσοδήματα. Τὰ πλεῖστα βακουφικὰ κτήματα ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ εἶνε τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἀφιερωμένων γαιῶν.

Τῶν προσοδοφόρων Βακουφίων ἡ κάρπωσις γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους.

α'.) δι' ἀπ' εὐθείας καλλιεργείας ἢ διὰ μισθώσεως βραχυπρο-
θέσμου (τριετοῦς).

β'.) Διὰ μισθώσεως διηνεκοῦς κατ' ἀποκοπὴν, ἐπὶ ἀπλῷ μισθώ-
ματι (Μουκατᾶ) καὶ γ'.) διὰ διηνεκοῦς μισθώσεως ἐπὶ διπλῷ μισ-
θώματι (ἰδξαρετεῖνλοῦ).

Ἡ ἀπ' εὐθείας καλλιέργεια ἀγροτικῶν κτημάτων, ἢ ἡ ἐκμίσ-
θωσις ἀγρῶν ἢ οἰκοδομῶν βακουφικῶν πρὸς τρίτους, οὐδὲν ἰδιαι-
τερον παρουσιάζει· διέπεται ὑπὸ τῶν γενικῶν κανόνων τῆς μισθώ-
σεως· μόνον κατὰ τὸν Νόμον τῆς 19 Δεμαζούλ-Ἀχὴρ ἔτους 1280
Ἐγείρας, καθὼς καὶ τὸν μεταγενέστερον τοῦ 1298 ἡ μίσθωσις
τῶν Βακουφίων, μόνον διὰ τρία ἔτη ἐπιτρέπεται, διὰ δὲ τὰ ὑπὸ
τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐβκουφίων ἀμέσως διοικούμενα, δέον νὰ γί-
νῃ διὰ δημοπρασίας καὶ μὲ ἀξιοχρεῶν ἐγγύησιν κλπ.

Ἡ ἐπὶ ἀπλῷ μισθώματι (κατ' ἀποκοπὴν, Μοικατᾶ) μίσθωσις
ἔχει ἴδιον χαρακτῆρα, οὔσα παρεμφερὴς τῇ ἐμφυτεύσει, ἢ τῇ ἐπι-
φραείᾳ, τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου. Ἐπὶ γαιῶν ἢ οἰκοπέδων, ἀφιερω-
μένων ὑπὲρ θρησκευτικῶν Ἱδρυμάτων ἢ εὐαγῶν σχολῶν, ἰδιῶται,
τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐφόρου τοῦ ἀφιερῶματος, ἐφύτευσαν ἀμπέλους ἢ κή-
πους, ἢ ἔκτισαν προσοδοφόρους οἰκοδομὰς ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ
ἔλῃ ὁ ἐμφυτευτὴς ἢ οἰκοδομήσας ἐπιφανειοῦχος, διηνεκὲς δικαίω-
μα νομῆς καὶ καρπώσεως, ἐπὶ πληρωμῇ ἔτησίου μισθώματος ἢ κα-
νόνομ. Κατὰ τὴν Τουρκικὴν Νομοθεσίαν, μόνον εἰς τὰς γαίας τῆς
τελείας ἰδιοκτησίας (μούλκ) ἐφαρμόζεται ὁ κανὼν «ἥκει τὰ ἐπικεί-
μενα τοῖς ὑποκειμένοις» Εἰς τὰς δημοσίας γαίας, καθὼς καὶ εἰς
τὰς ἀφιερωμένας, ἰσχύει ὁ ἀντίθετος κανὼν.

Αἱ ἐπὶ τοιούτων γαιῶν οἰκοδομαὶ ἢ φυτεῖαι (δένδρα καὶ κλή-
ματα) ἀποτελοῦσιν αὐτοτελῇ ἰδιοκτησίαν, πωλούμεναι, καὶ ἄλλως
μεταβιβαζόμεναι, ἅντις τῆς κυριότητος τῆς γῆς, ἥτις ὅμως παρα-

· κολουθεῖ ταύτας ὡς παράρτημα αὐτῶν θεωρουμένη· ὁ κύριος τῆς γῆς ἔχει μόνον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ τελέσματος, ἥτοι ἔδαφονομίου, μισθώματος ἢ δεκάτης· ὁ περὶ γαιῶν μάλιστα νόμος, ἀναγνωρίζει κυριότητα ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ κλημάτων, τὰ ὅποια ἤθελέ τις φυτεύσει καὶ ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐπὶ τῶν γαιῶν ὑπαλλήλου, ἐπὶ γαιῶν κατεχομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἐὰν τὸ δημόσιον ἐντὸς τριετίας δὲν τὰ ἐκ- ριζώσει.

Τὰ ἀκίνητα λοιπὸν, τὰ οὕτω ἐπὶ ἀπλῶ κατ' ἀποκοπὴν μισθώ- ματι παραχωρηθέντα ὑπὸ τῶν Βακουφίων εἰς ἄλλους (ιδιώτας ἢ ὡς πολλάκις συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα βακούφια), ἀνῆκουσι κατὰ μὲν τὸ ἔδαφος εἰς τὸ Βακούφιον, κατὰ δὲ τὰ κτίρια ἢ δένδρα εἰς τοὺς ἔδαφονομείς, ἥτοι τοὺς οἰκοδομήσαντας ἢ ἐμφυτεύσαντας, οἵτινες ἀποκοτῶν πλῆρες δικαίωμα κυριότητος, μεταβιβαζόμενον εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, ὑπὸ τὸ βάρος ὅμως πάντοτε τῆς καταβολῆς τοῦ διηνεκοῦς μισθώματος ἢ κανόνος (Μουκατᾶ ἢ γερ-κερασῆ).

Κατ' ἀνάγκην δὲ ἀφοῦ ἡ γῆ, ἐφ' ἧς ἐφυτεύθησαν τὰ δένδρα ἢ οἰκοδομήθησαν τὰ κτίρια, παρακολουθεῖ τὴν μεταβίβασιν αὐτῶν, ἡ κληρονομία τῶν γαιῶν διέπεται ἀπὸ τοὺς κανόνας τοῦ Ἱεροῦ Νόμου (Σερὶ) τοῦ διέποντος τὰς οἰκοδομὰς ἢ φυτείας κατὰ τὰ ἄ- νω.

Ἡ διαχείρισις τῶν κτημάτων τούτων συνίσταται εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ἰδρυμάτων, ἢ τῶν εὐαγῶν σκοπῶν, εἰς οὓς ἔχουν προορισθῆ, εἴσπραξιν καὶ διάθεσιν τοῦ μισθώματος.

Ἡ ἐπὶ διπλῶ μισθώματι (ἰδζαρετεῖν) διηνεκῆς μίσθωσις πα- ρήχθη μεταγενεστέρως. Ἐπειδὴ πολλὰ βακουφικὰ κτίρια, ἐρειπω- μένα διὰ τῆς παρόδου τῶν χρῶνων ἢ συνεπείᾳ πυρκαϊῶν, σεισμῶν κλπ., ἔμεναν ἀπρόσοδα, οἱ δὲ διαχειρισταὶ (Μουτεβελῆ) τῶν ἰδρυ- μάτων, ὑπὲρ ὧν ταῦτα ἦσαν ἀφιερωμένα, δὲν εἶχαν τὰ μέσα νὰ τὰ ἀνοικοδομήσωσιν, οἱ Ὀθωμανοί, οἱ ὅποιοι κατ' ἀνάγκην κατα- φεύγουν εἰς τὸ ἐφευρίσκειν μεθόδους περιγραφῆς τοῦ Ἱεροῦ Νό- μου, σωζούσας τὰ προσχήματα, στηριχθέντες εἰς τὸ περίφημον Νο- μικὸν ἀξιῶμά των «ἡ δυσκολία γεννᾷ τὴν εὐκολίαν» οὗ ἡ ἐρμηνεία δικαιολογεῖ πᾶσαν λύσιν, ἐναντίον ἀπαγορευτικῆς διατάξεως, ἐπιβαλ-

λομένην ἐκ τῆς βίας τῶν πραγμάτων, ἐδημιούργησαν, ὑπὸ τὸν τύπον μισθώσεως, εἶδος πωλήσεως τῶν ἀκινήτων ὡς ἑξῆς: Παρεχωρεῖτο γήπεδον εἰς τινα ιδιώτην ἐπὶ τιμήματι ἴσῳ περίπου μὲ τὴν ἀξίαν τῆς τε οἰκοδομῆς, ἣτις θὰ ἀνηγείρετο, καὶ τοῦ γηπέδου· διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου, ἢ μέρους αὐτοῦ, ἀνηγείρετο ἡ οἰκοδομή, ἣν ἐλάμβανεν ἐφεξῆς ὁ μισθωτὴς εἰς διηνεκὴ καὶ κληρονομικὴν νομὴν καὶ ἀρπώσιν, ἐπὶ πληρωμῇ ἐλαχίστου καὶ ἐντελῶς ἀσημάντου ἐτησίου μισθώματος. Τὸ προκαταβαλλόμενον ἐφ' ἅπαξ καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ συναλλάγματος τίμημα ἢ μίσθωμα, λέγεται Μουατζέλ, τὸ δὲ ἐτησίως καταβαλλόμενον τοιοῦτο Μουετζελέ, ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ κοινῶς λέγεται «γερὸ χάκ» δικαίωμα γῆς. Χειροτέρα καὶ ἐπιζημιωτέρα καταστρατήγησις τοῦ Νόμου ἐγένετο διὰ τῆς παραχωρήσεως ὑπὸ τῶν Μουτεβελήδων, εἰς διηνεκὴ μίσθωσιν ἐπὶ διπλῷ μισθώματι, Βακουφικῶν κτιρίων ἐν καλῇ καταστάσει καὶ πλήρει λειτουργίᾳ, τῆς μεταβιβάσεως τῶν ὁποίων τὸ προκαταβληθὲν τίμημα ἢ μίσθωμα, δὲν θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο, φυσικά, δι' οἰκοδομήν, ἀλλὰ δι' ἄλλας ἀνάγκας τοῦ ἰδρύματος, ὑπὲρ οὗ τὸ βακουφικὸν κτῆμα, ἢ πιθανῶς πολλάκις δι' ἀνάγκας τοῦ Μουτεβελῆ· διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀπηλλοτριώθησαν πολλὰ μεγάλης ἀξίας βακουφικά κτήματα. Διὰ μεταγενεστέρου Νόμου ἐν Τουρκίᾳ (1280 καὶ 1285) ἀπηγορεύθη ἡ παραχώρησις βακουφικῶν κτημάτων εἰς διτελῆ μίσθωσιν, ἄνευ ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδίκου καὶ Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, καὶ καθωρίσθη τὸ ἐτήσιον μίσθωμα τῶν τοιούτων κτημάτων εἰς 4 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, ἐξευρισκομένης διὰ πραγματογνωσύνης.

Παρεμφερὲς εἶδος σχέσεως ἀποτελοῦν τὰ λεγόμενα «γεντίκια»· ὁ κύριος ἀκινήτου τινος παραχωρεῖ εἰς τινα τεχνίτην, τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκατασταθῇ μὲ τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του ἐν αὐτῷ, καὶ νὰ ἐνασκῇ διηνεκῶς τὸ ἐπάγγελμά του, πληρῶνων ἐτήσιον μίσθωμα ἢ κανόνα εἰς τὸν κύριον· τὰ τοιαῦτα γεντίκια ἀποτελοῦν πλήρη ιδιοκτησίαν, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πληρωμῆς τοῦ συμπεφωνημένου κανόνος, καὶ κληρονομοῦνται κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον ὡς μούλκια.

Τὰ ἐν βακουφικῷ ἐδάφει γεντίκια, δὲν διαφέρουσι σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἐπὶ διτελεῖ μισθώσει βακουφικά κτήματα. Ἐφ' ὅσον συνεστήθη-

σαν ὑπὸ τοῦ Μουτεβελῆ, τὸ ἴδρυμα λαμβάνει τὸν κανόνα κατὰ τὰ περὶ διτελῶν βακουφίων εἰρημένα. Ἐὰν ὅμως τὸ γεντίκι δὲν παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Μουτεβελῆ, ἢ τοῦ Βακουφίου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐπὶ διτελεῖ μισθώσει νομέως, οὗτος λαμβάνει τὸ μίσθωμα παρὰ τοῦ κυρίου τοῦ γεντικίου.

Ἡ διοίκησις τῶν Βακουφίων ἀρχικῶς ἀνήκεν εἰς τοὺς Διαχειριστὰς (Μουτεβελῆδες), τοὺς ὑπὸ τῶν ἀφιερωτῶν διορισθέντας· καθότι ἐν τῶν στοιχείων τῆς ἀφιερώσεως ἦτο νὰ διορισθῇ καὶ ὁ διαχειριστὴς τοῦ ἀφιερώματος· συνήθως διωρίζοντο διαχειρισταὶ κατὰ διαδοχὴν κληρονομικὴν οἱ ἀπόγονοι τῶν ἱδρυτῶν, ἢ τὰ ἐκάστοτε κατέχοντα ἀξίωμα τι πρόσωπα, ὡς φέρ' εἰπεῖν ὁ Μέγας Βεζύρης, ὁ Μουφτῆς κ.λ.π.

Τὸ μέγα Βακουφικὸν ἴδρυμα τοῦ κατακτητοῦ τῆς Θεσσαλίας Τορχάν, ὡς ἐξῆς, ἐν τῷ ἀφιερωτηρίῳ, καθορίζει τὰ τῆς διαχειρίσεώς του.

«Ὁ ἀφιερωτὴς τὸ τῆς διαχειρίσεως καὶ ἐποπτείας δικαίωμα καθόρισεν, ἐφ' ὅσον μὲν ζῇ, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἑαυτοῦ πρόσωπον, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ὁμέρ Τσελεπήν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ κρᾶτιστον τῶν τέκνων καὶ ἀπογόνων του καὶ εἰς τὰ τέκνα καὶ ἀπογόνους αὐτῶν, κοιλίαν μετὰ κοιλίαν».

Ἐὰν ὁ διαχειριστὴς ἐξέλπειν, ἢ ἄλλως καθίστατο ἀνίκανος προσωρινῶς ἢ ὀριστικῶς, ὁ Ἱεροδίκης, ὅστις εἶχε καὶ τὸ καθήκον τοῦ ἐπιτηρεῖν καὶ ἐλέγχειν τὴν διαχείρισιν τῶν βακουφίων, διώριζεν ἄλλον, προσωρινὸν ἢ ὀριστικόν, διαχειριστήν. Σὺν τῷ χρόνῳ, πολλῶν ἀφιερωτῶν, οἵτινες εἶχον διορίσει διαχειριστὰς τοὺς ἀπογόνους των, ἢ γεννεὰ ἐξέλειπεν, ἢ οἱ διαχειρισταί, οἵτινες ἦσαν διωρισμένοι τοιοῦτοι λογῶ τοῦ ἀξιώματός των, κατέχοντες μεγάλας καὶ πολυασχόλους θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς θέσεις, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰ καθήκοντα τῆς διαχειρίσεως πολλῶν βακουφικῶν κτημάτων, ὧν ἡ διαχείρισις εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὸ πρόσωπον τὸ κατέχον τὸ ἀξίωμα των· ἔνεκα τούτου λοιπὸν ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν βακουφίων, καθὼς καὶ τῶν συστηθέντων ὑπὸ τοῦ Σουλτᾶνου τοιούτων, τὸ Κράτος, συστήσαν

εἰδικὸν ὑπουργεῖον τῶν Βακουφίων, οὗ ὁ Ὑπουργὸς (Ἐβκὰφ Ναζιρ) εἶνε ὁ γενικὸς διευθυντὴς καὶ διαχειριστὴς, ἀπ' εὐθείας μὲν διὰ τῶν ὑπαλλήλων του, ὅλων τῶν Βακουφίων τῶν ἀμέσως δι' ἑλλειψιν κληρονομικῶν διαχειριστῶν διοικουμένων (Ἐβκὰφ Μπαζπουτᾶ), ἐμμέσως δὲ, ἐνασκῶν ἑλεγχον καὶ ἐποπτεῖαν, ἐφ' ὅλων τῶν λοιπῶν, τῶν ἐχόντων διαχειριστὰς (Μοντεβεληδες) διὰ τοῦ ἀφιερωτηρίου διωρισμένους, μὴ ἐκλιπόντας ἢ ἄλλως ἀντικατασταθέντας (Ἐβκὰφ-Μουλχακᾶ). Ἐλάχιστα Βακούφια, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδίᾳ, δὲν ὑπόκεινται οὐδ' εἰς τὸν ἑλεγχον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Βακουφίων.

Διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἀμέσως ἐκ τοῦ Ὑπουργείου ἐξαρτηθέντων βακουφίων, καὶ τὸν ἑλεγχον τῶν ἐμμέσως καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν του διοικουμένων ὑπὸ τῶν διαχειριστῶν, οὓς ὥρισαν οἱ ἀφιερωταί, διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, ἀρχικῶς μὲν ὑπᾶλληλοι «Διευθύνται τῶν Βακουφίων» ὀνομασθέντες, κατόπιν δὲ ἀντικατεστάθησαν, εἰς μὲν τὰς πρωτεύουσας τῶν Νομῶν ὑπὸ ἄλλων ὑπαλλήλων, «λογιστῶν ἢ ἐφόρων (Μουχασιμπισζισῆ ἢ Μουσαμπιτζῆ) τῶν Βακουφίων κληθέντων, εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς ὑποδιοικήσεις ὑπὸ τῶν Γραμματέων τῶν Βακουφίων (Ἐβκὰφ Μεμουρ), εἰς οὓς ἀνετέθησαν τὰ ἄνω καθήκοντα.

Τὰ τῆς μεταβιβάσεως, ἐκδόσεως τίτλων κ.λ.π. τῶν Βακουφικῶν κτημάτων ἤδη ἐνεργοῦνται ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ κτηματολογίῳ, μόνον σφραγιζομένων καὶ ὑπὸ τῶν λογιστῶν τῶν βακουφίων τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ κτηματολογίου τίτλων μεταβιβάσεως τῆς διηνεκοῦς μισθώσεως (Μουκατᾶ ἢ Ἰδζαρετέϊν) τῶν Βακουφικῶν κτημάτων.

Ὁ νομεὺς παντὸς βακουφικοῦ κτήματος λόγῳ διηνεκοῦς μισθώσεως, ἢ οἰοσδήποτε ἄλλος κατέχων τοιοῦτο, δέον νὰ εἶνε ἐφωδιασμένος μὲ ἐπίσημον τίτλον, φέροντα τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔμβλημα καὶ ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ κτηματολογίου ἢ τοῦ ἄλλοτε γραφείου ὑπὸ τὸν τίτλον «Διεύθυνσις τῶν τίτλων καὶ ἀρχείων τῶν Βακουφίων», τοῦ προσηρητημένου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Βακουφίων, ὅπερ ἤδη κατηγγήθη, μεταβιβασθεῖσῶν τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν κτηματολόγιον.

Οὕτως ἔχουσιν ἐν περιλήψει τὰ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων ἐν Τουρκίᾳ.

Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, διὰ τοῦ νόμου „ΑΡΠΓ“ (μὴ ἐκτελεσθέντος) καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Νόμου „ΑΨΣΤ“ τῆς 17 Φεβρουαρίου 1889, ὅστις καὶ νῦν ἰσχύει, ἡ διοίκησις καὶ διαχειρίσις τῶν Βακουφίων, δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων ἐν γένει, τῶν ὑπὲρ Μωαμεθανικῶν θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἢ κοινοτήτων, (ἐφ' ὅσον δὲν ἐκανονίσθη ἄλλως διὰ τῆς θελήσεως τοῦ κληροδότου ἢ δωρητοῦ, καὶ δὲν κατέστη ἐξ οἰουδήποτε λόγου ἀνέφικτος ἢ ἐκτέλεις τῶν ὑπὸ τούτου ὁρισθέντων) ἀνετέθη εἰς ἑπταμελῆ ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐκ τοῦ Μουφτῆ ὡς προέδρου καὶ ἑξ μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, ἥτοι τῶν διατηρησάντων τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα ἢ ἐκλογὴ γίνεται κατὰ περιφερείας ἴσας μὲ τὴν δικαιοδοσίαν ἐκάστου Μουφτῆ, καὶ ἡ οὕτως ἐκλεγομένη ἐπιτροπὴ διοικεῖ καὶ διαχειρίζεται ὅλα τὰ ἐν τὸς τῆς περιφερείας ταύτης (ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑνα Νομὸν ἢ μίαν ἐπαρχίαν συνήθως) βακούφια. Ἐκλέξιμοι δὲ ὡς μέλη τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε οἱ ἐγγράμματοι οἱ ἔχοντες ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν κ.λ.π. Μωαμεθανοί, οἱ ἐν τῇ πόλει ἔνθα ἐδρεύει ὁ Μουφτῆς κατοικοῦντες.

Ὁ Νόμος οὕτος, ὅστις δίδει ἐλευθερίαν διαχειρίσεως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς, δὲν ἔσχεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Συνταχθεὶς καὶ διατυπωθεὶς κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν ἐν Λαρίσσει, Τρικκάλοις καὶ Βόλῳ βῆδων, ἀποβλεψάντων ὅπως ἡ διαχείρισις τῶν βακουφίων περιέλθῃ εἰς χεῖρας των, ἠδίκησε τὰς μικρὰς Μουσουλμανικὰς κοινότητας τῶν κωμολόγων καὶ χωρίων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀφηρεῖται ἡ διαχείρισις τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των Βακουφικῶν κτημάτων, καὶ ἡ ὑπὲρ των ἐν αὐτοῖς θρησκευτικῶν ἢ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων διάθεσις τῶν εἰσοδημάτων των.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς συνήθως παρ' ἡμῖν συμβαίνει, πραγματικὸς καὶ οὐσιαστικὸς ἔλεγχος ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως δὲν ἐνησκήθη ποτέ, ἐξ ἄλλου δὲ διὰ τὴν ἑλλειψιν ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῶν μικρῶν

Κοινοτήτων, δὲν προεκλήθη ποτέ σχεδὸν ἡ παρέμβασις τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, δύνатаί τις νᾶ ὑποστηρίξῃ ὅτι μεγάλαι βακουφικαὶ περιουσίαι ἐξητμήθησαν καὶ ἐξατμίζονται, χωρὶς νᾶ ἐκπληροῦται ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς, ὃν οἱ ἀφιερῶνται ἔταξαν, καὶ χωρὶς αἱ κοινότητες, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ ἀφιερώματα, νᾶ λάβωσιν ἀνάλογα ὠφελήματα.

Ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἀνοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὅπως τὰ Μουσουλμανικὰ ἀφιερώματα χρησιμοποιῶνται ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, δέον νᾶ συνοδεύηται ἀπὸ ἐξειδικιασμένην μέριμναν, καὶ μέτρα ἐξασφαλιστικά, ὅπως ὅλαι αἱ Μουσουλμανικαὶ κοινότητες καὶ ὅλοι οἱ Μωαμεθανοὶ ἐν γένει μετέχωσι τῶν ἐκ τῶν Βακουφίων ὠφελειῶν, καὶ μὴ πλεονεκτῶσιν ὀλίγοι πρὸς βλάβην τῶν πολλῶν.

Μὴ θέλοντες νᾶ ἐκταθῶμεν περισσότερον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, φρονοῦμεν ὅτι νῦν δέον ἐπὶ ἄλλης βάσεως νᾶ διαρρυθμισθῶσι τὰ τῆς Διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων, καὶ τοιαύτην βάσιν θεωροῦμεν δικαίαν τὴν κατὰ Κοινότητος πόλεων καὶ χωρίων διοίκησιν καὶ διαχείρισιν αὐτῶν. Καὶ τῶν μὲν ἐν ἐνεργείᾳ θρησκευτικῶν ἢ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, καθὼς καὶ τῶν προσοδοφόρων Βακουφίων, ὧν τὰ εἰσοδήματα εἶνε ἀφιερωμένα διὰ τὴν συντήρησιν καὶ λειτουργίαν τῶν τοιούτων ἐν λειτουργίᾳ ἰδρυμάτων, τοὺς διαχειριστὰς θεωροῦμεν προτιμώτερον, χάριν τῆς εὐρρυθμοτέρας λειτουργίας των, νᾶ διορίξῃ ὁ Μουφτὴς ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος, ἐν ἣ τὸ ἴδρυμα· ὁ Μουφτὴς, ἀντιπροσωπεύων παρ' ἡμῖν τὴν θρησκευτικὴν ἀρχήν, ἥτις παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις εἶνε ἄρμοδιὰ διὰ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ διαχείρισιν τῶν Βακουφίων, καὶ ἥτις ἐν Τουρκίᾳ ἐξειδικεύθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐβκαφίων, ἔρχεται φυσικώτερος ἄρχων καὶ διοικητὴς τῶν Βακουφίων, διορίζων τοὺς Μουτεβελῆδες καὶ ἐνασκῶν συγκεντρωτικῶς, κατὰ τὸ προσιδιάζον ταῖς Μωαμεθανικαῖς ἰδέαις σύστημα, τὴν σχετικὴν ἐξουσίαν· τῶν δὲ ἄλλων βακουφίων, ἥτοι ἰδρυμάτων, ὧν ὁ σκοπὸς ἐξέλιπεν ἢ ἄλλως ἢ λειτουργία των ἔπαυσεν ἐκ τινος οἰουδήποτε λόγου, ἢ τῶν προσοδοφόρων βακουφίων, ὧν τὰ εἰσοδήματα ἦσαν ἀφιερωμένα διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν τοιούτων ἐκλιπόντων ἢ

ἄλλων ἀργούντων ἰδρυμάτων, καθὼς καὶ τῶν ἀφιερωμάτων ἢ γαιῶν κοινῆς τῶν κατοίκων ὠφελείας, ὥς νεκροταφείων, βοσκοτόπων, ἀναπαυτηρίων ὁδοιπόρων (χαῖράτ) κ.λ.π., ἢ διοίκησις καὶ διαχειρίσις ἐνδείκνυται νὰ γίνεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς Κοινότητος· διότι τὰ κτήματα ταῦτα, προωρισμένα εἰς θεραπείαν ἀναγκῶν, ἢ παροχὴν εὐκολιῶν καὶ ὠφελειῶν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους κατοίκους ὠρισμένης πόλεως ἢ χωρίου, ἔχουσιν χαρακτηριστὴρα μᾶλλον Κοινοτικῶν κτημάτων, καὶ συνεπέστερον εἶνε, ἀλλὰ καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον, οἱ κάτοικοι τῶν κοινοτήτων νὰ τὰ διοικῶσιν.

Οὕτως εἰς γενικᾶς γραμμὰς ἔχει ἡ θεμελιώδης βάσις, ἐφ' ἣς διαγράφεται τὸ Νομοσχέδιον. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀπομακρυνόμεθα τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἐνδείκνυται νὰ ὑποκαθιστῶμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἵπουργείου τῶν Ἐβκαφίων, διὰ τὴν διοίκησιν ἢ ἐπιτήρησιν τῆς διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων, τοὺς ἐν Ἑλλάδι Πνευματικούς ἀρχηγούς τῶν Μουσουλμανικῶν κοινοτήτων ἢ Μουφτιῆδες· ἡ ἀρχὴ αὕτη, κυρουμένη διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων διατάξεων τοῦ Νομοσχεδίου περὶ δικαιοδοσίας τοῦ Μουφτιῆ εἰς τὸν διορισμὸν καὶ παῦσιν τῶν διαχειριστῶν τῶν Βακουφίων, καὶ τὸν ἔλεγχον καὶ ἐποπτείαν τῆς διαχειρίσεώς των, τῇ συμπράξει καὶ τῶν κατὰ τόπους Μουσουλμανικῶν κοινοτήτων, ἀποτελεῖ περίλαμπρον μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς ὀφειλομένης ἀπέναντι τῶν πρώην κατακτητῶν ἐπικειρίας καὶ ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακρᾶς πάσης μνησικακίας ἐκ τοῦ παρελθόντος, γενναιόφρονος παροχῆς ἐλευθερίας περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν Ἱερῶν αὐτῶν ἰδρυμάτων καὶ κτημάτων, ὧν τὰ πλεῖστα, οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἦσαν Ἑλληνικά καὶ διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ γένους.

Τὰ περὶ Πνευματικῶν ἀρχηγῶν (Μουφτιῆδων) τῶν Μωαμεθανικῶν Κοινοτήτων καὶ περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων διατυπωθέντα παρ' ἡμῶν σχέδια Νόμων, ἔχουσιν ὥς ἔπεται.

I

NOMOSXEDION

**Περὶ Πνευματικῶν Ἀρχηγῶν ἢ Μουφτήδων τῶν
Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων.**

Ἄρθρον 1ον

Εἰς τὰς προσαρτηθείσας χώρας ἀναγνωρίζονται ὡς πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, οἱ πρὸ τῆς προσαρτήσεως νομίμως, κατὰ τὰ τότε κρατοῦντα, διωρισμένοι Μουφτῆδες μὲ τὴν ἔκτοτε προσδιωρισμένην περιφέρειαν ἐκάστου. Ἡ ἀναγνώρισίς των θέλει γίνεαι διὰ Β. Διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ θέλουσι δόσει ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Νομάρχου τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας δημοσίου ὑπαλλήλου.

Ἄρθρον 2ον

Δύνανται διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδομένου, τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης, νὰ μεταβληθῶσιν, συγχωνευθῶσιν ἢ περιορισθῶσιν αἱ περιφέρειαι τῶν Μουφτήδων καὶ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

Ἄρθρον 3ον

Οἱ Μουφτῆδες εἶνε δημόσιοι ὑπάλληλοι, καὶ διορίζονται καὶ παύονται διὰ Β. Διατάγματος, τῇ προτάσει τῶν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργῶν, ὀρκίζονται δὲ, πρὶν ἀναλάβωσι τὰ καθήκοντά των, τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Νομάρχου· εἰ κατὰ τὸ ἄνω 1ον ἄρθρ. ἀναγνωρισθῶμενοι

Μουφτῆδες ὑπόκεινται ὁμοίως εἰς τὴν διάταξιν τοῦ παρόντος ἄρθρου περὶ ἀπολύσεως.

Ἄρθρον 4ον

Ὁ ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ ἐφετείου Μουφτῆς εἶναι καὶ Ἀρχιεροδίκης (Μουφτεῖσι-Χουκιάμ-Σερὶ) ἐκτελῶν τὰ ἐν τῷ περὶ Ἱεροδικείων Νόμῳ διαγραφόμενα καθήκοντα, ἀνευ ἄλλης τινὸς ἀποζημιώσεως· διὰ τὴν διορισθῆ δέ τις Μουφτῆς ἐν τῇ ἑδρᾷ Ἐφετείου δεόν νὰ ἔχῃ δίπλωμα Ἱερονομικῶν σπουδῶν α'. τάξεως· διὰ δὲ τὰς λοιπὰς θέσεις Μουφτῆδων ἀπαιτεῖται β'. ἢ γ'. τάξεως τοιοῦτο· ἐξαίρουνται τῆς διατάξεως ταύτης οἱ ἀναγνωρισθήμενοι, κατὰ τὸ 1ον ἄρθρον τοῦ παρόντος Νόμου, ἐν ἐνεργείᾳ ἤδη Μουφτῆδες.

Ἄρθρον 5ον

Ὁ μισθὸς τῶν Μουφτῆδων τῶν μὲν ἐν ταῖς ἑδραῖς τῶν Ἐφετείων εἶναι Δραχ. 300 μηνιαίως, τῶν δὲ εἰς ἄλλας πόλεις Δρ. 200 κατὰ μῆνα.

Ἄρθρον 6ον

Οἱ Μουφτῆδες, ἕκαστος ἐντὸς τῆς περιφερείας του.

1) Προΐστανται τῶν εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ Τεμένη θρησκευτικῶν λειτουργῶν καὶ ὑπηρετῶν, διορίζοντες καὶ παύοντες αὐτοὺς καὶ κανονίζοντες τὴν μισθοδοσίαν ἢ ἄλλας ἀπολαβὰς των.

2) Ἐκδίδουν τὰς πρὸς γάμον ἀδείας, ἐπιτρέποντες ἢ μὴ τὸν γάμον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ νόμου.

3) Γνωμοδοτοῦν ἐπὶ παντὸς θρησκευτικοῦ ζητήματος καὶ ἐπὶ παντὸς Ἱερονομικοῦ θέματος, κατὰ τὰ διὰ τοῦ παρόντος Νόμου ἢ ἄλλων ὀριζόμενα ἢ ὀρισθησόμενα.

4) Εἶναι πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν εἰς τὴν περιφέρειάν των Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων, καὶ αὐτοδικαίως Πρόεδροι τῶν διαχειριστικῶν Ἐπιτροπῶν τῶν Βακουφίων τῆς περιφερείας των, κατὰ

τὰ ἐν τῷ περὶ Διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων ὥρις μένα.

5) Διορίζουν, καὶ παύουν τοὺς Διοικητὰς καὶ διαχειριστὰς ὅλων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των θρησκευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, ἥτοι Τζαμίων, Μεντζητίων (εὐκτηρίων) τεκέδων (Μονῶν) Πτωχοκομείων, Ἱεροσπουδαστηρίων (Μενδρεσέ) κ.λ.π, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν διὰ τοῦ ἀφιερωτηρίου διωρισμένοι κληρονομικοὶ τοιοῦτοι, καὶ ἐφορεύουν καὶ ἐλέγχουν τὴν διαχείρισιν αὐτῶν.

6) Διορίζουν τὰς ἐφορευτικὰς ἐπιτροπὰς τῶν Μωαμεθανικῶν Σχολείων, ὧν αὐτοδικαίως προεδρεύουν.

7) Ἐφορεύουν, ἐπιτηροῦν, καὶ ἐλέγχουν τὴν διαχείρισιν τῶν κληρονομικῶν, συνεπεῖα διατάξεως τοῦ ἀφιερωτοῦ, διαχειριστῶν Βακουφικῶν κτημάτων καὶ περιουσιῶν, καὶ ἐπιβλέπουν ὅπως τὰ εἰσοδήματα δαπανῶνται καὶ διατίθενται κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ ἱδρυτοῦ ἢ ἀφιερωτοῦ, δικαιούμενοι νὰ προκαλοῦν τὴν προσωρινὴν ἀντικατάστασιν τοῦ διαχειριστοῦ, ἂν ἀπουσιάζῃ ἀσθενῇ ἢ κωλύεται, ἢ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἂν εἶναι καταχραστής, καὶ καθ' ἃς περιπτώσεις ὁ Ἱερὸς Νόμος τὸ ἐπιτρέπει, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδικαστοῦ.

Ἄρθρον 7ον

Οἱ Μουφτηδες καὶ ἀρχιεροδικασταὶ τῆς ἑδρας τῶν Ἐφετείων ἐκδίδουσι τὴν δι' ἧπασαν τὴν περιφέρειαν αὐτῶν ἄδειαν πρὸς ἔναρξιν τοῦ προσκυνήματος (Ραμαζάν), καὶ κανονίζουσιν ἐν γένει τὰ τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν καὶ τελετῶν.

II

NOMOSXEΔION

**Περὶ Μωαμεθανικῶν Κοινοτήτων καὶ διαχει-
ρίσεως τῶν ὑπὲρ θρησκευτικῶν ἢ φιλανθρω-
πικῶν ἰδρυμάτων, ἢ ὑπὲρ εὐαγῶν σκοπῶν
ἀφιερωμάτων (Βακουφίων).**

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ Μωαμεθανικῶν Κοινοτήτων

Ἄρθρον 1ον

Ἐκάστη πόλις ἢ χωρίον, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν 30 τοῦλάχιστον ὀθωμανικαὶ οἰκογένειαι, ἀποτελεῖ Κοινότητα Μουσουλμανικὴν, ἥς ἀρχηγὸς εἶνε ὁ Μουφτῆς τῆς περιφερείας. Μέλη τῆς Κοινοῦτητος εἶναι ὅλοι οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν ᾗ ἡ Κοινοῦτης, ἐγκατεστημένοι, πέντε ἔτη πρὸ τῆς ἐκλογῆς, Μουσουλμᾶ-
νος, ἐνῆλικες καὶ ἔχοντες ἐν αὐτῇ ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν ἀξίας τοῦ-
λάχιστον χιλίων δραχμῶν.

Ἄρθρον 2ον

Τὰ ἐν ἐκάστῃ πόλει ἢ χωρίῳ Τεμένη ἢ ἄλλα εὐκτήρια καὶ αἱ περιοχαί των, τὰ Μουσουλμανικὰ Νεκροταφεῖα καὶ ἄλλοι τόποι, ἰδρύματα ἢ κτήματα ἀνέκαθεν προωρισμένα πρὸς χρῆσιν ἀποκλει-
στικῶς τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουσιν ἰδίαν διαχει-
ρισιν καὶ διοίκησιν συνεπεῖα διατάξεως τοῦ ἰδρυτοῦ ἢ ἀφιερωτοῦ,
ἀνήκουσιν εἰς τὴν Κοινότητα, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὁποίας κεῖνται.

Ἄρθρον 3ον

Ἐκάστη Κοινότης Διοικεῖται ἀπὸ πενταμελὲς Συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν Μουφτῆν τῆς περιφερείας ἢ τὸν παρ' αὐτοῦ διωρισμένον ἐκ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος ἀντιπρόσωπόν του, καὶ ἀπὸ τέσσαρα μέλη, ἐκλεγόμενα διὰ καθολικῆς διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος.

Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θέλουσιν ἐκλεγῆ καὶ 4 ἀναπληρωτικοὶ σύμβουλοι, καλούμενοι ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ, κατὰ τὴν τάξιν τῆς σχετικῆς πρὸς ἀλλήλους πλειοψηφίας, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν τακτικῶν μελῶν, ἐν περιπτώσει ἀποδιώσεως, παρκιτήσεως ἢ παύσεως δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδικείου τινὸς ἐξ αὐτῶν.

Ἄρθρον 4ον

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται κατὰ τετραετίαν, συγκαλουμένων τῶν ἐκλογέων δι' ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου ὀριζούσης τὸν χρόνον καὶ τόπον τῆς ἐκλογῆς, καὶ προγράμματος ἐκδιδομένου τουρκιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου καὶ τὸ συνεπεῖα αὐτῆς ἐκδιδόμενον πρόγραμμα τοῦ Μουφτῆ περιέχουσι τὸ κατὰστημα, εἰς ὃ θὰ γείνη ἡ ψηφοφορία, καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς λήξεως αὐτῆς, τοιχοκολλῶνται δὲ εἰς τὰ ἐν ἐνεργείᾳ τεμένη τῆς Κοινότητος καὶ εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς πόλεως ἢ χωρίου, 15 ἡμέρας πρὸ τῆς ὀρισθείσης διὰ τὴν ἐκλογὴν ἡμέρας. Ἡ πρώτη ἐκλογὴ θέλει γείνη ἐντὸς δύο μηνῶν, ἀφ' ἧς κατασταθῶν ὀριστικοὶ οἱ κατάλογοι τῶν ἐκλογέων καὶ ἐκλεξιμῶν, κατὰ τὰ κατωτέρω ἄρθρα, ἐκδιδομένων τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τοῦ Νομάρχου καὶ προγράμματος τοῦ Μουφτῆ ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὀριστικότητος τῶν καταλόγων.

Ἄρθρον 5ον

Διὰ τὴν ἐκλεγῆ τις Σύμβουλος τῆς Κοινότητος δεόν νὰ εἶναι κάτοικος τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν ᾧ ἡ Κοινότης, ἐγκατεστημένος

πέντε ἔτη πρὸ τῆς ἐκλογῆς, καὶ νὰ ἔχῃ ἀκίνητον ἐν αὐτῇ ἰδιοκτησίαν ἀξίας 5000 δραχ. τοῦλάχιστον. Ἐπίσης δύναται νὰ ἐκλεγῇ ἂν διετελέσεν ἢ διατελῇ διδάσκαλος, ἱερεὺς (Χόντζας) ἢ ἂν ἔχῃ πτυχίον Ἱερονομικῆς Σχολῆς ἢ ἄλλου Μωπμεθανικοῦ Σχολείου (Μενδρεσέ ἢ Μεχτέπ). Οἱ κατ'ἀλογοὶ τῶν ἐκλεξιμῶν καθὼς καὶ τῶν ἐκλογέων συντάσσονται ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ κατὰ Κοινότητα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄνω προσόντων κατὰ τετραετίαν· κατὰ δὲ τὴν πρῶτην ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Νόμου, ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του· ὑποβάλλονται δὲ εἰς τὸν ἀρμόδιον Εἰρηνοδίκην, ὅστις φροντίζει τὴν τοιχοκόλλησιν καὶ ἔκθεσιν αὐτῶν ἐν τε τῷ καταστήματι τοῦ Εἰρηνοδικείου καὶ ἐν τῷ ἐν ἐνεργείᾳ Τεμένει ἐκάστης Κοινότητος, δημοσιεύων περὶ τούτου διαζήρυξιν ὅπως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως, οἱ ἐνιστάμενοι κατὰ τῆς κακῆς ἐγγραφῆς ἢ τῆς παραλείψεως ἐκλογέως τινος ἢ ἐκλεξιμοῦ, ὑποβάλλωσιν εἰς αὐτὸν τὰς περὶ τούτου ἐνστάσεις των· ταύτας ὁ Εἰρηνοδίκης, μετὰ τῶν πρκατηρήσεών του ἐφ' ἐκάστης ὑποβληθείσης ἐνστάσεως, ἀποστέλλει εἰς τὸν ἀρμόδιον Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν ἐντὸς 5 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς δεκαημέρου προθεσμίας. Ἡ ἐκδικασίς τῶν ἐνστάσεων γίνεται ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου, εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁποῦο μετέχει καὶ ὁ ἀρμόδιος ἱεροδίκης, εἰς δικάσιμον ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου διὰ προγράμματος του, γινομένης τῆς περαιτέρω διαδικασίας κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν Νόμου.

Ἄρθρον 6ον

Δύνανται ν' ἀποποιηθῶσι τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβούλου α') ὅσοι δις ὑπηρέτησιν συνεπεῖχ ἐκλογῆς ὡς τοιοῦτοι β') ὅσοι συνεπλήρωσαν τὸ 70ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἢ εἶναι σωματικῶς ἢ διανοητικῶς ἀνίκανοι. Ἀπολύονται δὲ μόνον συνεπεῖχ τινος τῶν περιπτώσεων τῶν ἀρθρ. 21, 22 καὶ 24 τοῦ Πριν. Νόμου, ἢ ἂν μετκναστέουσιν ἐξ Ἑλλάδος, ἢ δεῖξουν ἀμέλειαν ἢ δόλον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των, πάντοτε δὲ δι' ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Νομάρχου, μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ Μουφτῆ καὶ ἀπόφασιν τοῦ Ἱεροδίκου τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἢ Κοινότης.

Ἄρθρον 7ον

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε ἄμισθα καὶ ὀρκίζονται ἐνώπιον τοῦ Μουφτῆ ὅτι θέλουσιν ἐκτελέσει τὰ καθήκοντά των τιμίως καὶ εὐσυνειδύτως, κατὰ τὸν τύπον τῆς θρησκείας των. Ὁ Μουφτῆς εἰς πᾶσαν Κοινότητα ἐκτὸς τῆς ἑδρας του διορίζει ἓνα ἀντιπρόσωπόν του, ἐκ τῶν ἐν τῷ κτηχλόγῳ τῶν ἐκλογίμων τῆς Κοινότητος, ὅστις τὸν ἀντιπροσωπεύει εἰς ὅλα τὰ διὰ τοῦ παρόντος ἢ ἄλλου Νόμου ἀναθεθειμένα αὐτῷ περὶ τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρησιν τῶν Βακουφίων καθήκοντα· δύναται δὲ ἐκάστοτε νὰ τὸν παύῃ καὶ ἀντικαθίστῃ δι' ἄλλου, μὴ ἀποκλειόμενος νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐνεργῇ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου αὐτοπροσώπως.

Ἄρθρον 8ον

Ἄμα τῇ πρώτῃ ἐκλογῇ, αἱ Κοινοτικαὶ ἐπιτροπαὶ θέλουσιν καταγράψαι ὅλα τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκάστης Κοινότητος βακούφια, ἥτοι ἰδρύματα θρησκευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ, καὶ τὰ προσοδοφόρα βακουφικὰ κτήματα, καὶ θέλουσι ζητήσῃ ἀπὸ πάντων κάτοχον τοιούτων κτημάτων τὸν κατὰ τοὺς Τουρκικοὺς Νόμους τίτλον διηνεκοῦς μισθώσεως, ἂν ὡς τοιοῦτος τὸ νέμεται, καὶ θέλουσι λάβει ὅλα τὰ ἐξασφαλιστικὰ μέτρα ὅπως περιέλθῃ εἰς τὴν Κοινότητα καὶ εἰς τοὺς κατὰ τὸν Νόμον διαχειριστὰς πᾶν βακουφικὸν κτήμα. Πᾶς κάτοχος βακουφικοῦ κτήματος, μὴ ἐφωδιασμένος μὲ τίτλον νομίμως, κατὰ τὰ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ μέχρι τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1912 ἰσχύοντα, ἐκδεδομένον, καὶ ἀποδεικνύοντα ὅτι κέκτηται δικαίωμα διηνεκοῦς μισθώσεως μονοτελοῦς ἢ διτελοῦς ἢ γεδικίου, θεωρεῖται ὡς βίᾳ κατέχων καὶ ἀποβάλλεται τῆς νομῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, συνεπείᾳ ἀγωγῆς τῆς Κοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὁποίας κεῖται τὸ παρὰ νόμῳ κατεχόμενον βακούφιον, ἢ τοῦ διαχειριστοῦ αὐτοῦ, τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Τουρκικῆς Νομοθεσίας καὶ τοῦ παρόντος Νόμου διωρισμένου καὶ ἀνεγνωρισμένου ὡς τοιούτου, ἥτις ἀγωγή δὲν ὑπόκειται εἰς ἐνιαυσίαν παραγραφήν. Ἐπίσης θέλουν ζητήσῃ λογοδοσίαν ἀπὸ τοῦς μέχρι τοῦδε διαχειριστὰς. Ὅλαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κησακτῆσεως ἢ βραδύτερον ἀφαιρεθεῖσαι ἀπὸ

τοὺς Χριστιανούς καὶ μεταβληθεῖσαι εἰς τζαμία, θέλουσιν ἀποδοθῆ-
εἰς τὰς Χριστιανικὰς Κοινότητες, μεθ' ὧν τῶν πρὸς συντήρησιν
αὐτῶν ἀφιερωμένων κτημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Περὶ Διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων.

Ἄρθρον 9ον

Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον διοικεῖ καὶ διαχειρίζεται 1) πάντα
τὰ ἀφιερωμένα κτήματα (ἐβκὰφ ἢ ἐραζιὲ Μεβκουφε), τὰ πρὶν ἀμέ-
σως ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου τῶν ἐβκαφίων τῆς Τουρκίας διοικούμενα,
ἐφ' ὅσον τὰ εἰσοδήματά των δὲν εἶναι προωρισμένα πρὸς συντήρη-
σιν ὠρισμένου θρησκευτικοῦ, ἢ κοινῆς ὠφελείας, ιδρύματος, διατε-
λοῦντος ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐκπληροῦντος τὸν προορισμὸν του. Ἐὰν τὸ
ἴδρυμα ἐξέλιπεν ἢ ἀργῇ, ἢ ἡ ἐκπλήρωσίς τοῦ σκοποῦ του, ὡς ἐκ
τῶν περιστάσεων κατέστη ἀνέφικτος, ἢ διαχειρίσις τῶν κτημάτων,
ὧν τὰ εἰσοδήματα εἰσὶ προωρισμένα διὰ τὴν συντήρησιν καὶ λει-
τουργίαν του, καὶ ἡ διάθεσις τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἀνήκει εἰς
τὴν Κοινότητα, ἐν ᾗ κεῖται τὸ ἴδρυμα, ἀσχέτως τῆς τοποθεσίας τῶν
κτημάτων 2) τὰ κτίρια, γήπεδα, περιβόλια, κλπ. ἐξαρτήματα τῶν
ἐκλιπόντων ἢ ἀργούντων ιδρυμάτων, τὰ παλαιὰ Μουσουλμανικὰ
νεκροταφεῖα, καθὼς καὶ ἄλλα κτήματα προωρισμένα εἰς κοινὴν
χρῆσιν (χαϊράτ) ὡς ἀναπαυτήρια ὁδοιπόρων, φρέατα κλπ., τὰ παρ'
εὐσεβῶν Ὀθωμανῶν καθιερωθέντα διὰ κοινὴν ὠφέλειαν.

3) Τοὺς βοσκότοπους (μερᾶ) ἄλωνότοπους, τόπους προσευχῆς
(Ναζικιάχ) τὰ γήπεδα τὰ ἐγγεγραμμένα εἰς τὰ κτηματολόγια ὡς
τόποι ἀγορῶν καὶ πνηγύρεων, τὰ δάση, τὰ ἀνέκαθεν προσδιω-
ρισμένα διὰ τὴν ξύλευσιν τῶν κατοίκων ὠρισμένου χωρίου (βαλτα-
λίκια), ἐφ' ὅσον ἐν χωρίον κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς παρὰ Μου-
σουλμάνων, μὴ ἐπιτρεπομένης ὅμως τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἢ μετα-
βολῆς τῆς ἀνέκαθεν χρήσεώς των εἰς ἄλλον σκοπὸν ἄνευ ἀδείας τοῦ
Κράτους, χορηγουμένης διὰ Β. Διατάγματος.

Ἐὰν ἐγκατασταθῶσιν εἰς τι τοιοῦτο χωρίον καὶ ἄλλοι μὴ Μουσουλμᾶνοι, θέλουσιν ἀπολαμβάνει καὶ αὐτοὶ τῆς χρήσεως καὶ ὠφελειῶν τῶν ἐν τῷ τελευταίῳ ἐδαφίῳ ἀναφερομένων κοινῆς χρήσεως τῶν κατοίκων γαιῶν (μετρουκῆ), καὶ ἅμα σχηματισθῇ καὶ ἄλλη ἄλλου θρησκειύματος κοινότης, διὰ Β. Διατάγματος θέλει κανονισθῇ ἡ κατανομή τῆς κυριότητος, χρήσεως καὶ διοικήσεως αὐτῶν.

Ἄρθρον 10ον

Παντὸς θρησκευτικοῦ, φιланθρωπικοῦ ἢ ἄλλου εὐαγοῦς ιδρύματος (Μουεσεσάτι χαϊριγιῆ) ἐν ἐνεργείᾳ, ἡ διοίκησις καὶ διαχειρίσις (ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει διαχειριστῆς διωρισμένος διὰ τῆς θελήσεως τοῦ ιδρυτοῦ ἢ ἀφιερωτοῦ) ἀνατίθεται εἰς ἓνα ἢ πλείονας μέχρι τριῶν διαχειριστάς, διοριζομένους ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ κεῖται τὸ ἴδρυμα. Ἐπίσης τῶν ἀφιερωμάτων (βακουφικῶν προσοδοφόρων κτημάτων Μουσακκαφατ καὶ Μουσ-τιγληάτ), ὧν τὰ εἰσοδήματα εἶνε προωρισμένα διὰ τὴν συντήρησιν τοιοῦτου τινὸς ἐν ἐνεργείᾳ ιδρύματος, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν κληρονομικοὶ ἢ ἄλλως τῇ θελήσει τῶν ἀφιερωτῶν διωρισμένοι διαχειρισταὶ, καὶ διωκοῦντο μέχρι τοῦδε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐδικαφίων τῆς Τουρκίας, ὁ Μουφτῆς διορίζει τοὺς διαχειριστάς, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ εἶνε καὶ οἱ ἴδιοι διευθυνταὶ καὶ διαχειρισταὶ τοῦ ιδρύματος, ὑπὲρ οὗ εἶνε προωρισμένα τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἀφιερώματος· ἂν οἱ διαχειρισταὶ εἶνε ἄλλοι, παραδίδουν τὰ εἰσοδήματα εἰς τοὺς διευθυντάς καὶ διαχειριστάς τῶν ιδρυμάτων, εἰς ἃ ἀνήκουν.

Ἄρθρον 11ον

Οἱ δυνάμει ἀφιερωτηρίου ἢ διαθήκης, ἡ κατ' ἄλλον νόμιμον τρόπον, ὑπὸ τῶν ἀφιερωτῶν διωρισμένοι πρωτοτύπως ἢ ἐκ διαδοχῆς (κληρονομικοὶ) διαχειρισταὶ θρησκευτικῶν, φιλανθρωπικῶν ἢ ἄλλων εὐαγῶν ιδρυμάτων ἢ ἀφιερωμάτων, ἥτοι προσοδοφόρων Βακουφίων, ἔχουσιν ἐλευθέραν διαχείρισιν αὐτῶν, ὑποχρεούμενοι μόνον νὰ τηρῶσιν εὐλαβῶς τὰς διατάξεις τοῦ ἀφιερωτηρίου, διαθέτοντες τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου. Ἄν πρόκειται περὶ εἰσοδημάτων προσοδοφόρου ἀφιερώματος, προωρισμένων πρὸς συντήρησιν ὠρισμένου, εὐρισκομένου ἐν λειτουργίᾳ, ιδρύματος, ταῦτα παραδί-
δονται

δονται κπθ' ἐξαμηνίαν ἢ καὶ ἐνωρίτερον, ἐφ' ὅσον εἰσπράττονται, εἰς τοὺς διοικητὰς καὶ διαχειριστὰς τοῦ ἰδρυμάτος. Ἐὰν ὅμως τὸ ἴδρυμα δὲν λειτουργῇ, ἢ αἱ πρόσοδοι τοῦ Βακουφίου εἴνε προωρισμέναι δι' ἄλλα ἔργα εὐποιίας ἢ κοινῆς ὠφελείας, παραδίδονται ὑπὸ τῶν διαχειριστῶν εἰς τὴν Κοινοτικὴν ἐπιτροπὴν τῆς πόλεως ἢ χωρίου, ἐν ᾗ κεῖνται τὰ κτήματα.

Ὁ Μουφτῆς ἔχει δικαίωμα ἐπιτηρήσεως καὶ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως των, ὑποβαλλομένου εἰς αὐτὸν εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους λ)σμοῦ ἐσόδων καὶ ἐξόδων μετὰ τῶν προσηκουσῶν ἀποδείξεων. Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως λογοδοσίας, ἢ ἂν ἀποδειχθῇ ὁ διαχειριστὴς ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ Βακούφιον ἐκ μεγάλης ἀνικανότητος ἢ ἀμελείας, ἢ καταχραστῆς, ὁ Μουφτῆς δικαιούται νὰ προκαλέσῃ τὴν προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν ἀπόλυσίν του καὶ τὴν δι' ἄλλου ἀντικατάστασίν του, δυνάμει ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδίκου, ἐκδιδομένης κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν, καὶ ἐκτελουμένης μόνον ἀφοῦ ἐγκριθῇ διὰ Β. Διατάγματος, προκαλουμένου τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ἄρθρον 12

Οἱ λοιποὶ διαχειρισταὶ Βακουφίων, ἧτοι ἰδρυμάτων καὶ ἀφιερωμάτων, ὧν τὰ εἰσοδήματα εἰσι προωρισμένα διὰ τὴν συντήρησιν ὀρισμένων ἰδρυμάτων, οἱ ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ κατὰ τὸ ἄρθρ. 10 τοῦ παρόντος Νόμου διοριζόμενοι, παύονται ἐπίσης δυνάμει ἀποφάσεως τοῦ Μουφτῆ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν καὶ ἐλεγχον τοῦ ὁποίου διατελοῦσιν. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους ὑποβάλλουσι λ)σμὸν τῆς διαχειρίσεώς των, μετὰ τῶν ἀνηκουσῶν ἀποδείξεων εἰς τὸν Μουφτῆν, ὅστις μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρείαν του Συμβουλίου τῆς κοινότητος, ἐν ᾗ ὑφίσταται τὸ ἴδρυμα, ἐξελέγχει καὶ ἀποφαίνεται ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ Συμβούλιον, ἐὰν εὕρῃ τοὺς λ)σμοὺς ἐν ἀταξίᾳ καὶ κρίνῃ τὴν διαχείρισιν ἐπιβλαβῆ, δικαιούται, ἂν ὁ Μουφτῆς δὲν προβαίῃ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ διαχειριστοῦ, νὰ προκαλέσῃ δι' αἰτήσεώς του ἀπόφασιν τοῦ ἀρμοδίου Ἱεροδίκου περὶ ἀπολύσεως τῶν διαχειριστῶν, ἧτις εἶνε ὑποχρεωτικὴ· ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἐκδίδεται κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν ἀκουομένων τοῦ τε Μουφτῆ καὶ τῶν περὶ ὧν πρὶν κεῖται διαχειριστῶν.

Ἄρθρον 13

Ὅλα τὰ λοιπὰ ἀφιερώματα, ἥτοι Βακούφια προσοδοφόρα, ὧν τὰ εἰσοδήματα εἶνε προωρισμένα εἰς ἔργα καὶ δαπάνας γενικῆς ὠφελείας, ἐλέη, σιτηρέσια κλπ. καθὼς καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην περιουσίαν τῆς Κοινοτήτος, διοικεῖ καὶ διαχειρίζεται τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, ἐκπροσωποῦν τὴν Κοινότητα εἰς ὅλας τὰς νομίμους αὐτῆς σχέσεις καὶ ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων, καὶ παριστάμενον διὰ τοῦ Μουφτῆ ἢ τοῦ εἰδικῶς διωρισμένου, διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς ἑδρας του κοινοτήτας, ἀντιπροσώπου του.

Τὸ Συμβούλιον δικαιοῦται νὰ ἐκμισθώσῃ μέχρι 3 ἐτῶν τὰ Βακουφικὰ καὶ κοινοτικὰ, ὡς ἄνω κτήματα, τὰ ἐπὶ ἀπλῶ μισθώματι (Ἰδζαρέι Βαχιδελου) καὶ νὰ ἐσπράττῃ τὰ μισθώματα αὐτῶν, καθὼς καὶ τῶν ἐπὶ διπλῶ μισθώματι (Ἰδζαρετείνλου) ἢ κατ' ἀποκοπὴν (Μουκαταλῆ) ἀπὸ παλαιοῦ κατεχομένων ἀφιερωμάτων, ἥτοι τὰ Ἰδζαρεῖ — μουετζελέ καὶ γέρ — κερασὶ) καὶ ἐν γένει πᾶν εἰσόδημα ἢ ἄλλην ὠφέλειαν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰ δικαιώματα μεταβίβασεως τῶν εἰς διηνεκῇ μίσθωσιν παραχωρημένων κτημάτων, ἐνασχοῦν ὅλα τὰ κατὰ τὴν Ὁθωμ. Νομοθεσίαν κεκτημένα δικαιώματα τῶν Βακουφίων, ὧν διατηρεῖται καὶ κυροῦται ἡ ἰσχὺς.

Ἄρθρον 14

Δὲν ἐπιτρέπεται ἀπαλλοτριώσεις, ὑποθήκευσις ἢ σύστασις πραγματικοῦ δικαιώματος ἐπὶ τῶν ἀφιερωμένων καὶ Βακουφικῶν γαιῶν καὶ κτημάτων ἀκινήτων ἐν γένει, ἐφ' ὧν δὲν ὑπάρχουσιν ἀπὸ Τουρκοκρατίας συστημένα τοιαῦτα, ἢ τὰ ἐφ' ὧν δικαιώματα διηνεκοῦς μισθώσεως κατ' ἀποκοπὴν (Μουκατᾶ) ἢ ἐπὶ διπλῶ τελέσματι (μπιλ δζαρετεῖν) ἐξέλιπον ἐξ οἰουδήποτε λόγου, καὶ περιῆλθε καὶ πάλιν ἡ νομὴ τῆς ἀσκεποῦς γῆς ἢ τοῦ οἰκοδομήματος ἢ φυτείας εἰς τὸ Βακούφιον. Ἐπιτρέπεται κατ' ἐξάίρεσιν α') ἡ ἐκποίησης ἀκινήτων ἀποτελούντων ἄλλοτε θρησκευτικόν, φιλάνθρωπικόν ἢ ἄλλο εὐχγές ἱδρυμα, ἐκλιπὸν, περιελθὸν εἰς ἀχρηστίαν, ἢ οὗ ὁ σκοπὸς ἐξέλιπεν ἢ κατέστη ἀνέφικτος ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων β') ἡ ἐκποίησης ἀφιερωμάτων, ἥτοι ἀκινήτων, ὧν τὰ εἰσοδήματα ἥσαν προωρισμένα διὰ τὴν συντήρησιν τοιούτων ἱδρυμάτων, μὴ ὑπαρχόντων κατὰ τὰ ἔνω, ἢ καὶ ἂν ἦσαν προωρισμένα πρὸς ἄλλους

σκοπούς, ἀλλ' ὡν κτημάτων ἡ διοίκησις καὶ διαχειρίσις, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, εἶνε δυσχερὴς ἢ ἐπιζημία, καὶ ἐκ τῆς ἐκποιήσεως θέλει προκύψῃ ὠφέλεια ὑπὲρ τοῦ ἰδρύματος, ἢ τοῦ σκοποῦ ὑπὲρ οὗ εἶνε προωρισμένον τὸ κτήμα, ἢ ὑπὲρ τῆς κοινότητος γ')

ἡ παραχώρησις τοιούτων ἀκινήτων πρὸς τρίτους ὑπὸ διηνεκῇ μίσθωσιν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἐμφυτεύσεως, ἢ τῆς διηνεκοῦς μισθώσεως κατ' ἀποκοπὴν, ἢ ἐπὶ διπλῷ μισθώματι, ἂν ἢ ἀπ' εὐθείας διοίκησις καὶ ἐκμετάλλευσις τοῦ κτήματος, ἢ ἡ βραχυπρόθεσμος μίσθωσις δέν εἶνε ἐπωφελὴς. δ')

ἡ διὰ παρομοίους λόγους, ἰδίᾳ δι' ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν ἢ πρὸς βελτίωσιν ἄλλῃν τοῦ κτήματος καὶ αὔξησιν τῶν εἰσοδημάτων, ἢ δι' ἄλλας ἐπειγούσας ἀνάγκας, συνομολόγησις δανείου ἐπὶ ὑποθήκῃ Βακουφίου ἢ κοινοτικῆς περιουσίας ἐκ τῆς μὴ προωρισμένης εἰς κοινὴν χρῆσιν τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους α'.) νὰ γνωμοδοτήσῃ ἡ τιτολογημένως τὸ ἀρμόδιον Κοινοτικὸν Συμβούλιον, ὅπερ θέλει ὀρίξῃ καὶ τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως τοῦ τιμήματος, δανείου ἢ προκαταβολικοῦ μισθώματος (ἰδ' ἀρ. 1 μου αὐτ. 1924 β')

νὰ ἀποφανθῇ κατὰ τὴν ἐπ' ἀιφορᾷ διαδικασίαν, μετὰ πρόχειρον ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν πρὸς βεβαίωσιν τῶν προβληθέντων λόγων, ὁ ἀρμόδιος ἱεροδίκης τῆς περιφερείας, γ')

νὰ γνωμοδοτήσῃ ὁ ἀρχιεροδίκης τῆς ἑδρας τοῦ Ἐφετείου, εἰς ὃ ὑπάγεται τὸ Ἱεροδικεῖον καὶ δ'.) νὰ ἐγκριθῇ ἡ τοιαύτη ἐκποίησις, ὑποθήκευσις ἢ διηνεκῆς μίσθωσις, διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Πᾶσα ἄλλη, ἄνευ τῆς ὑπὸ τὰς ἄνω διατυπώσεις ἀδείας τοῦ Βασιλέως, ἐκποιήσις ἢ ὑποθήκευσις ἀκινήτων, ἢ παραχώρησις ἐπ' αὐτῶν διηνεκοῦς μισθώσεως, ἐμφυτεύσεως καὶ οἰουδήποτε ἄλλου ἐμπρχιμάτου δικιῶματος, εἶνε ἄκυρος.

Ἄρθρον 15

Διὰ τοῦ Β. Διατάγματος, δι' οὗ ἐπιτρέπεται ἡ πώλησις, ἢ ὑποθήκευσις, ἢ διηνεκῆς μίσθωσις κλπ. βακουφικοῦ κτήματος, θέλει ὀρίζεσθαι ἐπὶ τῇ βᾶσει προτάσεως τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν ἄνω ἀποφάσεων καὶ γνωμοδοτήσεως, ἢ χρῆσις τοῦ ληφθησομένου τιμήματος, δανείου ἢ προκαταβολικοῦ μισθώματος, τὸ ὅποιον θέλει κταβάλλεσθαι ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν, δα-

νειστῶν, ἢ μισθωτῶν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκεῖθεν θέλει λαμβάνεσθαι, ἵνα χρησιμοποιῆται εἰς τὸν ὀρισμένον σκοπὸν, συνεπεία ἀδείας τοῦ Νομάρχου τῆς περιφερείας· ἢ τυχὸν ληψίς καὶ μὴ χρησιμοποίησις τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς τὸν διὰ τοῦ Β. Διατάγματος ὀρισθέντα σκοπὸν, θεωρεῖται ὡς ὑπεξαίρεσις, ἄνευ περαιτέρω ἐξετάσεως τῆς χρήσεώς του, καὶ τῆς δολίας ἢ μὴ προαιρέσεως τοῦ δράστου, καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὰ ἄρθρα 385 καὶ ἐπόμενα τοῦ Ποιν. Νόμου.

Ἄρθρον 16

Ἡ Διοικητικὴ ἀρχὴ ἐνασκει τὴν ἀνωτέραν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν Βακουφίων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Νόμου, δικαιούται δὲ νὰ ἐλέγχει, ὡς αὐτὴς ἐγκρίνει, τὰ βιβλία καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν πάσης φύσεως διαχειριστῶν τῶν Βακουφίων καὶ τῶν Κοινοτικῶν Συμβουλίων, καὶ νὰ λαμβάνη οἷα ἐγκρίνει προληπτικὰ μέτρα κατὰ πάσης καταχρήσεως. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους τὰ Κοινοτικὰ Συμβούλια ὑποβάλλουσιν εἰς τὸν Νομάρχην ἀπολογισμὸν τῆς διαχειρίσεώς των, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐξελεγχθέντων ἀπολογισμῶν τῆς διαχειρίσεως τῶν διαφόρων διαχειριστῶν τῶν ἱδρυμάτων καὶ κτημάτων βακουφικῶν καὶ κοινοτικῶν. Ὁ Νομάρχης δικάζει τοὺς λ)σμοὺς καὶ ἀποφαίνεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 111 τοῦ Δημοτικοῦ Νόμου τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833 (ἢ ἡ ἀπόφασις ὑποβάλλεται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅπου δύναται νὰ τὴν μεταρρυθμίσῃ.)

Ἄρθρον 17

Πᾶσα κατάχρησις ἢ ἄλλη ἐκ δόλου βλάβη τῆς περιουσίας τῶν Βακουφίων ὑπὸ τῶν Διαχειριστῶν, τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Μουφτῆ καὶ Ἱεροδίκου, τιμωρεῖται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ποιν. Νόμου, τῆς ἀνω ιδιοτητός των θεωρουμένης, διὰ τὴν ἐπιμέτρησιν τῆς ποινῆς, ὡς ἰδιαίτερος ἐπιβαρυντικῆς αἰτίας.

